

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

355.146 Sc

Flærens afdelingsmærker efter 1945

C.-G. Schöller

Carl-Gustav Schöller

Hærens afdelings- mærker efter 1945

Thorsgaard

Efter 2. Verdenskrig begyndte Hærens Uniformskommission af 1945 sit arbejde med et nyt uniformssystem, der bl.a. også skulle omfatte en afmærkning, så man kunne skelne de enkelte enheder fra hinanden. Bogens første del dækker denne udvikling, som blev ret langvarig, idet resultatet – de første afdelingsmærker – først blev taget i brug i 1949.

Siden da har alle regiment, brigader, militærregioner og andre myndigheder fået deres mærke, og alle 79 kan genfindes på de 10 farvetavler samt i den detaljerede beskrivelse, hvor også datoer for ibrugtagning og ændringer er anført.

Der måtte tages hensyn til enhedernes historie, traditioner og andre særkender, når motivet til et mærke skulle udformes og godkendes. Også heraldikkens strenge love måtte overholdes. I bogen gøres der rede for denne tilblivelsesproces, bl.a. med 57 udkast og arbejds-skitser, og der gives en forklaring på den tekniske side af fremstillingen – fra arbejds-tegningen er godkendt, til det færdige mærke kan udleveres.

De gældende uniformsbestemmelser for brugen af mærkerne bliver refereret, og det er også beskrevet, hvordan »uregelmæssigheder« igennem tiden har bevæget sig ind i systemet.

Mærkerne er for langt størstedelens vedkommende modelleret af billedhuggeren Harald Salomon, medaljør ved Den kongelige Mønt, og de er gennem årene blevet værdsat som små kunstværker og vil utvivlsomt være det fremover.

Hærens afdelingsmærker efter 1945

– og under dette tegn skal I sejre!

Carl-Gustav Schöller

**Hærens
afdelings-
mærker
efter 1945**

Thorsgaard

Hærens afdelingsmærker efter 1945
© Copyright Carl-Gustav Schöller
Udgivet af Forlaget Thorsgaard ApS, Frederikssund, 1991
Omslag: Axel Surland
Trykt i forlagets trykkeri, Thorsgaard Trykcenter

Printed in Denmark

ISBN 87-88165-82-5

Udgivet med støtte af:
Danske Soldaterforeningers Landsråd
De samvirkende danske Forsvarsbroderselskaber
Fonden til Fædrelandets Vel
Helen og Ejnar Bjørnøvs Fond
Hovedorganisationen af Officerer i Forsvaret (CO II)
Kontakt- og Velfærdstjenesten på Farum Kaserne
Københavns Pionerforening

Denne bog er ophavsretsligt beskyttet af Bernerkonventionen. Alle rettigheder forbeholdes. Bortset fra rimelig brug i forbindelse med private studier, forskning, omtale eller anmeldelser, som er tilladt i henhold til gældende lov om ophavsret, må ingen del af denne publikation reproducere, fotokopieres, opbevares i elektroniske anlæg eller overføres i nogen form, hverken elektronisk, elektrisk, kemisk, mekanisk, optisk etc. uden forudhentet tilladelse fra forlaget.

HÆRENS MÆRKE

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	7
--------	---

AFSNIT 1 - TILBLIVELSESHISTORIE

Indledning	9
Uniformskommissionen	12
Generalstabens kommentarer	19
Fremstillingsprocedure	23
Mærkesagens videre forløb	28
Skiftedag	32
Nye udvalg	34
Valg af motiv	42
Kongeligt navnetræk	48
Navnefæste	50
Underlag til afdelingsmærke	54
Farvelægning	56
Genbrug	60
Bæringsbestemmelser	68
Afslutning	77

AFSNIT 2 - BESKRIVELSE AF MÆRKERNE

Indledning	81
Figur 1 - 8	82
Figur 9 - 16	96
Figur 17 - 24	112

Figur 25 - 32	127
Figur 33 - 40	139
Figur 41 - 48	150
Figur 49 - 56	160
Figur 57 - 64	171
Hjemmeværnets afdelingsmærker	181
Figur 65 - 72	183
Figur 73 - 79	189
Efterskrift	197

AFSNIT 3 - INDEX

Numerisk register	207
Alfabetisk register	209
Personregister	215
Litteraturhenvisning	216
Rettelser og tilføjelser	217
English Summary	219
Farvetavler - Colour Plates	229

FORORD

Med denne beskrivelse af den danske hær - og det tilhørende hjemmeværns - afdelingsmærker har jeg søgt at afhjælpe savnet af en rimelig samlet fremstilling af dette emne, hvor de tilgængelige oplysninger er relativt få. Det er mit håb, at den kan være til hjælp både for samlere af uniformsgenstande og for de rent militærhistorisk interesserede.

Jeg har ikke tilstræbt nogen fuldstændig, historisk belysning af de enkelte enheder. Ud over visse datoer, navnefæster og særkender, som naturligt falder inden for fremstillingens rammer, er egentlig afdelingshistorie udeladt.

Under arbejdet med indsamling af baggrundsmateriale har jeg fået fantastisk mange, nyttige oplysninger af medaljør H. Salomon, som frem for alt har æren for, at mærkerne har fået en så høj kunstnerisk standard. Endvidere har oberstløjtnant A.V. Arendrup, som i sin tid var medlem af Hærens Uniformskommission, bidraget til at klarlægge mange dunkle punkter. Og ved Tøjhusmuseet har jeg ved inspektør I.F. Rasmussens store velvilje fået lejlighed til at gennemse et righoldigt materiale. For al denne hjælp er jeg meget taknemmelig.

Endelig skylder jeg tak til major Ole A. Hedegaard for en kritisk gennemgang af manuskriptet, og til Det kongelige Garnisonsbibliotek for megen hjælp ved udgivelsen.

Hørsholm 1991

INTRODUCTION

The collecting of regimental badges is a very old hobby and for many years soldiers have been seen exchanging metal titles, buttons and badges from other units.

This presentation of the badges of the Danish Army regiments has been meant as a guide to the collectors, as very little has been published on this subject before.

Part 1 (Afsnit 1) contains a description of the background and origin of the collar badge and the difficulties of the design and production phase. Also dress regulations are mentioned in outline.

In part 2 (Afsnit 2) each badge is described in detail with reference to the figures 1 to 79 of the colour plates at the back of the book. An English summary will be found there too.

So I hope that this book may serve to answer some of the questions from the collector of Danish military badges.

AFSNIT 1 - TILBLIVELSESHISTORIE

INDLEDNING

Begrebet "korpssånd" opfattes i hovedsagen som noget militært, selv om det i adskillige tilfælde også kendes i det civile samfunds forskellige organisationer, skoler og sportsklubber m.v. Det er noget i retning af at flokkes om fanerne; noget lidt romantiseret som De tre Musketerers parole om "En for alle og alle for en". Men korpssånd er sandelig også en særdeles moralskabende faktor, og fremelskelsen heraf vil ofte være et mål, som man inden for rimelighedens grænser vil ofre en del for at nå og fastholde.

Der er mange muligheder for at fremme den militære enheds korpssånd. En af metoderne, som udspringer af middelalderens heraldik, er at lade den enkelte soldat fra høj til lav bære et våben eller emblem, som er fælles for enhedens personel, men som så til gengæld ikke bæres af andre. Herved styrkes solidariteten og den kollektive ærgerrighed inden for det pågældende, afgrænsede område.

Det var sådanne tanker, der lå til grund, da man efter 2. Verdenskrig begyndte overvejelser i retning af at indføre særlige afdelingsvåbner i den danske hær. Ideen er efter britisk mønster, da regimentsmærker - badges - havde været i brug her fra længe før 1. Verdenskrig og havde udviklet sig til et fuldstændigt afmærkningssystem. I løbet af mellemkrigsårene havde mange nationers hære derefter taget tanken op - med større eller mindre held.

Det system til enhedsafmærkning, som den danske hær havde anvendt op til og under krigen, og som i princippet bestod af uanselige knapper med

tal på, var nemlig aldrig rigtig trængt igennem på grund af den tids uniformsvirvar, og havde i øvrigt vist sig ubrugeligt til formålet. Det var faktisk nødvendigt at komme meget tæt på for at kunne se, hvad de små knapper betød, så der var behov for noget væsentligt bedre.

For hærens situation umiddelbart efter befrielsen måtte i sandhed også siges at kræve en betydelig indsats til fremme af samhørighed, moral og ildhu i den kommende, vanskelige opbygningsperiode.

Ud over modstandsbevægelsens styrker var nemlig kun Den danske Brigade fra Sverige til stede indledningsvis, men allerede i juni 1945 blev en styrke på ca 10.000 mand indkaldt til løsning af de mange forskelligartede opgaver, der forelå i forbindelse med bevogtning af de tyske flygtningelejre, grænsekontrol, afløsning af de russiske tropper på Bornholm samt opstilling af Den danske Brigade i Tyskland. Altsammen opgaver, der skulle løses af enhederne sideløbende med en almindelig uddannelsesvirksomhed, og som ofte medførte fravær fra den hjemlige garnison.

Den tyske besættelsesmagt havde forøvrigt efterladt de danske kaserner i en sørgelig forfatning, og materielsituationen var vanskelig. Der blev anvendt en blanding af svenske og engelske uniformer og våben, og visse enheder arbejdede i længere tid med sammenskrabet tysk materiel. Men trods vanskelighederne blev der overalt ydet en helhjertet indsats for at komme videre med den nødvendige reorganisering.

Fra denne periode stammer forløberen for det senere afdelingsmærke af metal, nemlig den såkaldte "flash" eller populært "banan". Denne var en buet stofstrimmel i våbenartens farve, hvorpå enhedens navn var broderet, og som var beregnet til at sy på begge ærmer lige under skulderson-

men. Uden iøvrigt at gå i detaljer med dette system kan det nævnes, at der flere gange i tiden mellem de første forlydender om metalmærkerne i 1946 og til disse begyndte at komme i 1949 måtte træffes afgørelse, om der skulle produceres flere af stofmærkerne, eller om man skulle afvente metalmærkernes fremkomst. For eksempel skrev man i et internt notat i forbindelse med en indstilling om nyfremstilling af skuldermærker:

"... da Generalkommandoen maa tillægge det megen Vægt, at det værnepligtige Mandskabs Tilhørsforhold finder synligt Udtryk paa Uniformen ..."

Nævnes bør det også, at Grænsekommandoet allerede i september 1945 havde ladet fremstille et mærke, der bestod af et stykke hvidt stof i skjoldform med de slesvigske løver påtrykt i rød farve. Mærket var blevet uddelt til kommandoets styrke med tilladelse til at bære det på venstre overarm, og man indstillede herefter, at grænsebevogtningsstyrken fik tildelt mærket officielt, og at det eventuelt blev overført som regimentsmærke for 2. Regiment.

Krigsministeriet svarede, at det pågældende mærke ikke burde være anlagt uden bemyndigelse, men at indkaldelseholdet kunne meddeles tilladelse til at bære det indtil hjemsendelsen. Derimod kunne der ikke være tale om at bære mærket efter denne dato eller at autorisere det som regimentsmærke, idet

".. alle Spørgsmaal vedrørende særlige Kendetegn for Hærens Afdelinger ønskes henvist til den Kommission vedrørende Hærens fremtidige Uniformering, som paaregnes nedsat i nær Fremtid."

Krigsministeriets afslag på Grønsekommadoets indstilling er dateret 24.10.1945, og hermed er vi fremme ved den indledende fase af de nuværende afdelingsmærkers tilblivelse.

UNIFORMSKOMMISSIONEN

Den 01.11.1945 nedsatte Krigsministeriet Uniformskommissionen af 1945 - eller som den senere kom til at hedde: Hærens Uniformskommission af 1945. I samme skrivelse bestemte ministeriet også, hvem der skulle indtræde som medlemmer, nemlig en formand og en sekretær fra Krigsministeriet, tre repræsentanter fra Generalkommandoen med underlagte myndigheder, en repræsentant fra Materielintendanturen og en fra Tøjhusmuseet.

Som kommissionens formand var udpeget chefen for Krigsministeriets 3. Kontor, oberstløjtnant Knud Hee Lindhardt.

Alt i alt ikke nogen stor kreds, men ministeriet havde givet kommissionen bemyndigelse til at indhente udtalelser og at tilkalde nødvendig assistance fra myndigheder, institutioner samt personer i og uden for hæren. På denne baggrund er det vel nok naturligt, at kommissionen følte sig fristet til efter behov - og mere eller mindre permanent - at udvide personkredsen med eksperter inden for de aktuelle emner. Et forhold, som erfaringsmæssigt ikke ligefrem virker befordrende på arbejdshastigheden i et udvalg. Og det blev da også et meget omfattende og langvarigt arbejde.

Direktivet for kommissionens arbejde, som var vedlagt ministeriets skrivelse, opregnede de områder, hvor man ønskede fremsat forslag til et nyt uniformssystem, opdelt i feltuniformer, udgangsuniformer og gallauniformer, og med tilhø-

rende fodtøj og regntøj. Gemt af vejen et stykke henne i direktivet beder man om at få udarbejdet et forslag til gradstegn og våbenbetegnelser med samt andre særlige kendetegn og udstyr til brug i forbindelse med respektive uniformer, idet

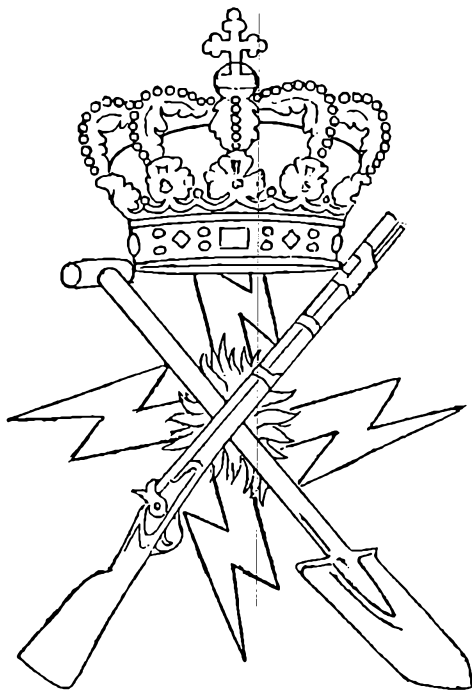
".. der lægges Vægt paa, at Uniformerne med Undtagelse af Feltuniformen faar et saadant Præg, at de respektive Vaaben og inden for disse igen Afdelingerne, er kendelige fra hinanden."

Hermed var der lagt op til et virkelig seriøst arbejde med den enhedsvis afmærkning, som allerede længe havde optaget sindene.

Uniformskommissionen, der afholdt sit første møde den 09.11.1945, valgte at gribe spørgsmålet om emblemer an ved at oprette et underudvalg til behandling heraf. Det blev sammensat af museumsinspektør Arne Hoff fra Tøjhusmuseet, som senere blev erstattet af museumsinspektør Martin Ellehauge, fabrikant Anton Hvidt, der var reserveofficer, kaptajn Axel Arendrup og konservator Preben Kannik fra Tøjhusmuseet.

De indledende drøftelser i underudvalget kom i gang allerede i januar 1946, og i forårets løb lå udkast færdige til stort set alle myndigheder og enheder, som man kunne tænke sig tildelt mærke. Der var også i et vist omfang udarbejdet alternative udkast for at kunne udnytte de næsten utallige motiver, som underudvalget med sin store indsigt i hærens traditionsforhold kunne pege på. Ud over forslag til mærker - og vel også ud over kommissoriets rammer - kunne udvalget tillige fremlægge forslag til nye enhedsnavne til afløsning af de nummerbetegnelser, som var blevet indført i 1842 for en stor del af hærens enheder.

Skitse 1: Typisk eksempel på de ret rå blyantsudkast, som blev udarbejdet af Uniformskommissionens underudvalg vedrørende emblemer m.v., og som for størstepartens vedkommende var tegnet af Preben Kannik. Det viste eksempel er et forslag

til mærke for Generalinspektøren for Ingeniørtropperne. Under dennes ansvarsområde fandtes på det pågældende tidspunkt stadig såvel ingeniørsom telegrafenheder, hvorfor mærket kombinerer begge disse våbenarters særlige motiver. Se også figurerne 49 og 50, hvor telegraftroppernes oprettelse som selvstændig våbenart viser sig.

Selv om Uniformskommissionen hermed altså rådede over et komplet sæt færdige tegninger til de nye mærker, fandt man, at man med rimelighed burde forhøre sig hos enhederne for at give disse mulighed for at fremkomme med gode ideer, som måske kunne vise sig at være bedre end kommissionens egne. Følgelig blev der udsendt en skrivelse til hærens myndigheder, regiment, bataljoner m.v. i overensstemmelse med den inddeling, som hæren havde haft siden hærloven af 1937 og som er gengivet i det følgende:

Generalkommandoen med Generalstaben og Generalinspektørerne for fodfolket, rytteriet, artilleriet og ingeniørtropperne var hærens øverste kommandomyndighed. Herunder henhørte:

A. Sjællandske Division, hvorunder

Livgarden med 1., 2. og 3. Livgardebataillon

1. Regiment med 1., 15., 21. og 24. Bataillon

4. Regiment med 8., 11., 17. og 28. Bataillon

5. Regiment med 7., 14., 19. og 25. Bataillon

Gardehusarregimentet

1. Feltartilleriregiment

2. Feltartilleriregiment

B. Jydske Division, hvorunder

2. Regiment med 3., 13., 18. og 22. Bataillon

3. Regiment med 6., 9., 20. og 23. Bataillon

6. Regiment med 4., 5., 16. og 26. Bataillon

7. Regiment med 2., 10., 12. og 27. Bataillon

Fodfolkspionerkommandoet

Jydske Dragonregiment

3. Feltartilleriregiment

C. Luftværnsregimentet, Hærens Flyvertropper,
Ingeniørregimentet, Trainafdelingen og Bornholms
Værn

Endvidere følgende korps og institutioner direkte under Krigsministeriet:

Hærens tekniske Korps, Forplejningskorpset,
Hærens Lægekorpset, Dyrlægekorpset, Auditørkorpset,
Hærens Officersskole, Materielintendanturen,
Remontekommissionen, Hærens Bygningstjeneste og
Militærhospitalet.

En understregning i oversigten viser, at den pågældende myndighed eller enhed modtog skrivelser fra Uniformskommissionen dateret 21.05.1946, og hvoraf det fremgik, at kommissionens forslag var udarbejdet på grundlag af de respektive enheders historiske oprindelse. Man anmodede imidlertid modtagerne om at tilsende kommissionen egne forslag, således at den endelige indstilling kunne komme til at hvile på det bredest mulige grundlag.

Interessen for det nye afmærkningssystem var stor, og i løbet af forbavsende kort tid begyndte svarene at komme ind - de første dateret allerede 23.05.1946. Uvist af hvilken grund undlod fire af adressaterne - 16., 17. og 22. Bataillon samt Hærens tekniske Korps - at besvare skrivelserne, men til gengæld kom visse andre myndigheder - som ikke var blevet spurgt - med forslag til eget mærke. Den sidste besvarelse forelå to uger

efter alle andre, nemlig fra 3. Bataillon, som 15.07.1946 undskyldte sig med at have bestridt vagttjenesten på Bornholm i den mellemliggende periode.

Og hvad indeholdt så de indkomne forslag? Ja, der var enkelte korte konstateringer af, at man ikke så sig i stand til at fremsætte noget forslag; så var der de enheder, som ønskede at pege på et enkelt, indlysende motiv, og endelig var der en lang række besvarelser, der foreslog flere - op til tolv - forskellige muligheder, meget varierende i kvalitet og stil. I visse tilfælde er der tale om små kunstværker, mens andre faktisk forekommer temmelig rædsomme og smagløse. I Afsnit 2 er de indsendte forslag nærmere beskrevet og i en del tilfælde vist i tegning.

Behandlingen af de indkomne forslag måtte naturligvis tage sin tid, når der i hvert enkelt tilfælde skulle sammenlignes og vurderes i forhold til udvalgets egne udkast. Det kan dog konstateres, at det var en yderst begrænset del af enhedernes forslag, som fandt nåde for de strenge dommere eller inspirerede disse, så de opnåede at komme med i den endelige indstilling.

Denne samlede indstilling blev drøftet på et antal møder i Uniformskommissionen i november-december 1946. Kommissionen var allerede tidligere nået til den overbevisning, at de nye mærker skulle udføres i metal (messing), da det var det eneste, der kunne modstå slid, knubs og påvirkninger fra vind og vejr - i modsætning til vævede mærker, som ville blive flossede og falmede i løbet af kort tid, og dertil vanskelige at få påsyet ensartet og fikst. Der var derfor blevet fremstillet nydelige metalmodeller af alle mærkerne i naturlig størrelse, og tilbage var kun at redigere den ledsagende tekst, hvorefter sagen kunne fremsendes til Krigsministeriet med

kommissionens skrivelse af 17.02.1947, der således for afdelingsmærkernes vedkommende afsluttede godt et års udvalgsarbejde.

Redegørelsen, der fylder 35 maskinskrevne sider, omfatter forslag til ialt 51 mærker. I forhold til rækken af enheder, der oprindeligt var blevet afkrævet forslag - jf. oversigten på side 15 og 16 - er der endvidere medtaget udkast til et "hærmærke", til et mærke for Generalstaben og for hver af de fire Generalinspektører samt for Telegrafbataillonen, der var blevet udskilt fra Ingeniørregimentet som en selvstændig enhed. Til gengæld var mærket for Hærens Flyvertropper udgået, da oprettelse af Flyvevåbnet som selvstændigt værn kunne forudses.

Redegørelsen er ledsaget af følgende, manende henstilling:

"Det vil efter Kommissionens Anskuelse være ønskeligt saa hurtigt det er muligt at tilføje Hærens Enheder den Stimulans, som Indførelse af Uniformsemblemer og velklingende Navne vil være for Aanden, Tonen og Arbejdslysten i Hæren."

Men Uniformskommissionens indstilling fik lov at vente længe i Krigsministeriet - over 8 måneder gik der, før sagen blev sendt til udtalelse i Generalkommandoen. I mellemtiden havde tronskiftet fundet sted 21.04.1947, og dette foranledigede Uniformskommissionen til 22.09.1947 at bringe et antal ændringer til den oprindelige skrivelse i forslag. Ændringer, som hovedsagelig var nødvendiggjort af Kong Christian X's død, men som også skyldtes nye oplysninger, der var kommet underudvalget i hænde.

Det er uvist, om denne sidste indstilling har sat noget i gang i Krigsministeriet, men det er

fristende at tro, for allerede ca en måned efter bliver Uniformskommissionens forslag med ændringer tilstillet Generalkommandoen til udtalelse med skrivelse af 30.10.1947. Det er heri blandt andet anført, at ministeriet egentlig helst havde ventet med at sende sagen til udtalelse, indtil hele materialet vedrørende den kommende uniformering forelå, men da de foreliggende forslag til regimentsmærker udgjorde et nogenlunde afsluttet hele, fandt man at kunne behandle disse som en særskilt sag uden at afvente fremsendelsen af resterende forslag.

Ministeriet kommenterer kun et enkelt af forslagene, idet man nærer nogen betænkelighed ved at anvende guldgåsen som regimentsmærke for 5. Regiment, og man skønner derudover, at det næppe vil være formålstjenligt at rejse spørgsmålet om en navngivning af afdelinger m.v. på nærværende tidspunkt.

Der forekommer forøvrigt en pudsig sproglig fordrejning i skrivelsen, idet der ordret siges:

".. helst ventet ... indtil hele Materialet vedrørende Uniformskommissionens fremtidige Uniformering var fremkommet .."

Man må da antage, at Uniformskommissionen beskæftigede sig med mere væsentlige emner end sin egen uniformering.

GENERALSTABENS KOMMENTARER

Straks efter at Generalkommandoen havde modtaget Uniformskommissionens forslag, blev overvejelser om sagens videre forløb sat i gang. Der var rørende enighed om, at mærkerne skulle ud hurtigst muligt, men der var straks forskellige

opfattelser af spørgsmålet, om alle involverede myndigheder skulle have lejlighed til at udtale sig om det, der angik hver enkelt. Efter at man havde diskuteret frem og tilbage om det betimelige i et sådant rundspørge, erklærede Generalstabens chef, generalmajor Erik Møller, at denne tanke var helt håbløs. Det eneste, man ville opnå ved det, var et utal af modstridende forslag, og han måtte derfor mene, at når en gruppe af eksperter nu endelig var blevet enige om en udformning af mærkerne, så måtte det da være tilstrækkeligt at få lederen af Generalstabens historiske arbejder til at se på sagen en ugestid, så Generalstaben kunne træffe en beslutning på dette grundlag. Dette synspunkt blev bakket op af generalløjtnant Ebbe Gørtz, den kommanderende general.

Og hermed kom oberstløjtnant Johan Nordentoft ind i billedet. Siden 1946 havde han været leder af Generalstabens krigshistoriske Arbejder, og havde i øvrigt også tidligere været meget engageret i militærhistorisk forskning. Ved et flygtigt skøn over det foreliggende materiale kunne han oplyse, at en grundig gennemgang ville tage flere måneder, dersom han skulle lægge navn til det, og da Generalstaben i første række ønskede sikkerhed for, at der var fast grund under fødderne på det historiske område, blev sagen den 13.11.1947 sendt til Nordentoft med anmodning om en udtalelse. En sådan forholdsregel ville naturligvis komme til at sinke emblemernes indførelse, men viste sig velbegrundet i den sidste ende.

I løbet af de følgende to måneder gennemførte oberstløjtnant Nordentoft en særdeles saglig vurdering af Uniformskommissionens redegørelse for forslag til emblemer og navne. Undervejs afholdt han et møde med underudvalget, hvor hvert

enkelt mærke blev drøftet og anskuet på den historiske baggrund, som Nordentoft havde trukket op, og hvor man opnåede enighed om de ændringer, der var nødvendige på denne baggrund.

Af de 51 mærkeforslag var man uden forbehold enige om de 13, nemlig Hærmærket, Generalstabens, de fire Generalinspektører, 4. og 5. Bataillon, 1. Feltartilleriregiment, Bornholms Værn, Hærens tekniske Korps, Forplejningskorpset og Dyrlægekorpset. At visse mærker alligevel ikke blev som foreslået, er en anden sag, der vil blive nærmere omtalt i Afsnit 2.

Yderligere 13 mærker godkendtes på betingelse af, at det kongelige navne-ciffer for enhedens grundlægger indføjedes. Det var 1. og 3. Regiment, 12., 13., 17., 18. og 21. Bataillon, Gardehusarregimentet, Jydske Dragonregiment, 2. og 3. Feltartilleriregiment, Ingeniørregimentet og Telegrafbataillon.

Resten - altså reelt halvdelen - blev forkastet af grunde, som Nordentoft forklarer nærmere i sine udtalelser, der forelå færdige i Generalstabens i slutningen af januar 1948, og som med sine ikke mindre end 50 foliosider udgør en meget vægtig analyse af, og et velunderbygget modforslag til Uniformskommissionens redegørelse. Som følge af drøftelserne med kommissionens underudvalg havde Generalstabens nu også sikret sig en enig indstilling, som ville kunne opnå godkendelse i Krigsministeriet og dermed vinde noget af tiden ind igen.

Man kunne være fristet til at mene, at Nordentoft burde have været med i arbejdet fra begyndelsen. Han ledsagede sine udtalelser med en skrivelse af 28.01.1948, hvor han bl.a. siger:

"Der er for mig ingen Tvivl om, at Uniformskommissionens Underudvalg, der har foreta-

get det forberedende Arbejde, er gaaet til dette med Kærlighed og Ildhu, og at de foreliggende Resultater rummer mange smukke Tanker og Idéer. Naar jeg imidlertid trods dette ikke deler Underudvalgets Opfattelse af flere Forhold, maa dette ikke paa nogen Maade tages som en Underkendelse af det trøelse, tidkrævende Arbejde, der er udført for at bryde Vejen ..."

Nu skulle man tro, at sagen uden yderligere omsvøb kunne sendes frem, men diskussionen blussede op igen i Generalstaben, og denne gang om, hvorvidt navnet eller emblemet var det væsentligste. Igen her skar general Møller dog igennem og konstaterede:

"Geleddet længes efter Emblemerne og kan ikke bringes til at forstaa, at det hele skal være saa videnskabeligt, at Løsningen først kan komme næste Generation til gode. Min Konklusion er derfor: Lad os fremme Emblemernes Indførelse mest muligt efter Oberstløjtnant Nordentofts Forslag, og lad os saa tage Navnespørgsmaalet op, naar vi kan overse den kommende Hærordning."

Konklusionen tiltrådtes af general Gørtz, og herefter kunne hele sagen endelig fremsendes til Krigsministeriet med indstilling om, at de godkendte emblemer snarest blev sendt til fremstilling, og at de delvist eller ikke godkendte blev omarbejdet, så disse også snarest muligt kunne forelægges til fornyet godkendelse og fremstilling. Skrivelsen var dateret 19.03.1948 og dannede afslutningen på et arbejde, der havde varet $2\frac{1}{2}$ år; nu ventede man kun på den endelige igangsætningsordre.

Og den kom 10.05.1948 i form af Krigsministeriets skrivelse til Uniformskommissionen, hvori der blev givet godkendelse af de fremsatte bemærkninger fra Generalkommandoen, og hvor kommissionen således anmodedes om at lade udarbejde endelige tegninger af de nu godkendte mærker, så Materielintendanturen kunne skride til fremstilling af arbejdsstempler, samt at fremsætte nyt forslag til de mærker, der ikke var godkendt af Generalkommandoen.

Nu kunne man altså langt om længe komme i vej med fremstilling af mærkerne.

FREMSTILLINGSPROCEDURE

Omsætning af en tegning - eller for den sags skyld et rå udkast - til et færdigt afdelingsmærke er en proces, der er ganske kompliceret. For at sikre, at denne væsentlige del af mærkernes tilblivelse fik den absolut bedste udførelse havde Uniformskommissionen allerede på et indledende stadium taget kontakt med billedhugger Harald Salomon, medaljør ved Den kongelige Mønt, som havde indvilget i at påtage sig ansvaret for at formgive mærkerne, efterhånden som de forelå indholdsmæssigt godkendt.

Endvidere var der truffet aftale med firmaet A. Michelsen - kongelig hofjuveler - vedrørende fremstilling af prægeværktøjer m.v. på basis af det stempel - i fagsproget en poinçon - som Harald Salomon leverede, samt fremstilling og færdiggørelse af det fornødne antal af hvert enkelt mærke. I princippet virkede Harald Salomon således som underleverandør for guldsmedefirmaet.

Udarbejdelsen af det nødvendige tegningsmateriale til et mærke blev enten foretaget af Tøjhusmuseets folk eller af Salomon selv, hvilket

efterhånden blev det mest almindelige. Når arbejdstegningen var klar - ofte med adskillige ændringer - skulle den godkendes, først og fremmest i selve Uniformskommissionen, men derefter tillige ved forelæggelse for Statens heraldiske Konsulent, som var Rigsarkivar Poul Bredo Grandjean. Der viste sig i visse tilfælde behov for justeringer af mærkets figurer, men i øvrigt må det generelt konstateres, at det ved en så speciel form for heraldik som det militære afdelingsmærke næppe er muligt at undgå konflikt med visse af heraldikkens grundlove, og at man ofte må notere nogen heraldisk udskejelse, for eks. i form af tre eller fire lag symboler.

Med godkendelse af tegningen kunne modelleringen påbegyndes. Harald Salomon deltog i Uniformskommissionens møder for at kunne diskutere mærkernes udformning og eventuelt fremlægge nye udkast og var på denne måde indlevet i, hvad der forventedes ved den endelige formgivning. Han udarbejdede først en model i overstørrelse i modellervoks, som efter en tids tørring blev afstøbt i gips, først som negativ og derefter i positiv model. Foruden tegningen kunne også fotografier m.v. komme på tale ved modelleringen; således blev Gardehusarregimentets falk (Figur 34) til efter længere tids studium af anerkendte værker om fugle. Endvidere anvendtes de virkelige genstande som for eks. riffel, armbrøst m.v. som studieobjekt for modelleringen.

I de tilfælde, hvor et mærke også skulle udformes i spejlvendt udgave, måtte modelleringen starte fra bunden igen, altså med udarbejdelse af voksmodel, afstøbninger m.v., hvilket forøger det samlede arbejde temmelig meget, eftersom 36 af mærkerne foreligger i spejlvendt udgave.

Når gipsmodellen var færdig, blev den af Materielintendanturen forelagt til godkendelse i

Generalkommandoen via Krigsministeriet, og var der ingen bemærkninger, kunne der tages en bronceafstøbning, som efter en afpudsning indgik i næste arbejdsproces.

Her anbringer medaljøren broncemodellen i en maskine, hvor originalens detaljer overføres i et ønsket størrelsesforhold til et emne af stål, idet en føler registrerer originalens højdeforskelle og omsætter bevægelserne til et bor, som fræser tilsvarende partier væk i stålet. Det er faktisk pantografens princip, der arbejdes med, og herved fremkommer den førømtalte poincon, der anvendes til prægning af arbejdsstemplerne efter fornøden hærkning.

Med den færdige poincon er medaljørens arbejde afsluttet, men det er også den fase af fremstillingen, som det hele står og falder med. Det er ikke givet, at et mærke, som har virket godt i den store udførelse, også kommer til sin ret i den endelige størrelse, da mængden af detaljer meget vel kan blive udvisket ved formindskelsen. Harald Salomon fortæller selv, at det eksempelvis ofte var temmelig vanskeligt at indføje det kongelige navnetræk i et motiv, når det skulle kunne ses uden dog at dominere kompositionen.

Som tidligere omtalt var det indledningsvis guldsmedefirmaet A. Michelsen, der udførte arbejdet med de næste trin af fremstillingen, idet der på værkstedet blev præget dels et overstempel med mærkets forside, dels et understempel, der udgør mærkets bagside. Hertil kommer udhuggere, der tjener til at fjerne de partier, hvor der skulle være "luft" i mærket. Nu monteres det færdige værktøj i en presse, og med et voldsomt tryk udstanses afdelingsmærket af en tynd messingplade, hvorefter der til slut sker pålodning

af splitter, øjer eller tilsvarende til fastgørelse på uniformen, samt overfladebehandlingen, der oprindeligt bestod af sandblæsning og lake-ring, men som nu er ændret til forgyldning.

Nedenstående oversigt viser tidsforbruget i forbindelse med fremstilling af et afdelingsmærke. Det drejer sig om Hærens Materielkommando, der skulle have nyt mærke i 1968, og man får et indtryk af de enkelte fasers varighed, regnet fra det tidspunkt, hvor mærkets motiv er endeligt fastlagt. Når man herunder tager i betragtning, at megen tid kunne gå med diskussion netop af mærkets indhold; at ændringer undervejs kunne virke meget forsinkende; at godkendelse skulle indhentes på alle trin af fremstillingen sluttende med kongelig approbation af det færdige mærke, og at medaljør Harald Salomon også havde andre gøremål end lige denne opgave; ja, så er det grunden til, at der ofte gik år, inden et længe ventet afdelingsmærke så dagens lys.

Fremstilling af gipsmodel, herunder		
- modellering i voks		
- afstøbning i negativ		
- afstøbning i positiv	ialt	3 uger
Godkendelse af gipsmodel	1	"
Fremstilling af broncemodel, herunder		
- fremstilling af form i negativ		
- afstøbning i positiv		
- udformning af detaljer	ialt	2 "
Godkendelse af broncemodel	$\frac{1}{2}$	"
Gravering af poincon og hærkning	3	"
Godkendelse af poincon	$\frac{1}{2}$	"
Fremstilling af stempel	1	"
Fremstilling af understempel m.m.	5	"
Godkendelse af prototype	1	"
Fremstilling af 10.000 stk mærker	4	"
Fremstillingstid ialt	21 uger.	

Efter at mærkerne var begyndt at udkomme, således at de første syv kunne anlægges 28.03.1949, fortsatte leverancerne nu slag i slag gennem de kommende år. Når supplerende beholdninger skulle fremstilles, er nye leverandører kommet ind i billedet i forbindelse med licitationerne, eksempelvis Kibsgaard Metalvarefabrik A/S og Sporrong A/S, som begge har produceret eksisterende mærker. Førstnævnte firma har endvidere leveret det senest udgivne mærke (Figur 79) med tilhørende værktøj m.v., mens sidstnævnte har produceret Figur 61 og 63.

Som nævnt bliver afdelingsmærkerne fremstillet af messing, idet den anvendte pladetykkelse har varieret en smule gennem tiden. Til de først fremstillede mærker blev der brugt en temmelig kraftig plade, ca. 1 mm tyk, hvilket var medvirkende til, at disse mærker forekom noget klodse, og pladetykkelsen blev af den grund nedsat til omkring halvdelen. Helt for sig selv står Figur 1, hvor baggrunden fremstilles af et hvidt metal, en kromnikkellegering, mens motivet af messing er fastgjort på baggrunden ved lodning.

Den anvendte messing har også varieret lidt i sammensætning og struktur, så der af og til kan konstateres ganske små afvigelser i metallets farvespil fra mærke til mærke. I mange tilfælde vil man også kunne se, at den anvendte overfladebehandling i form af sandblæsning er foregået med forskellig styrke og varighed, så enkelte mærker fremtræder mere "kornede" i overfladen end andre.

Det er vanskeligt - for ikke at sige umuligt - at afgøre, om et mærke kommer fra det ene eller det andet firma, idet der til genfremstilling er anvendt de originale værktøjer, som i de fleste tilfælde bærer firmanavnet A. MICHELSEN omgivet af en firkantet ramme med runde hjørner.

Man kan dog få et fingerpeg om mærkets alder ved nærmere at betragte fastgørelsesanordningerne på bagsiden. Finder man bløde splitter til ombukning, ved man, at denne fastgørelsesmetode gik af brug på et meget tidligt tidspunkt. Er mærket forsynet med øjer, fremstillet af 1 mm tyk, rund messingtråd, er der også tale om en af de oprindelige udgaver, som dog kan være blevet forgyldt på et senere tidspunkt. De nyere udgaver fra andre firmaer er derimod fremstillet med øjer, udhugget af skiver og altså med et kvadratisk tværsnit, mens de senest fremkomne mærker fra 1977 i visse tilfælde er forsynet med spidser og fjederdupper i stedet for øjer, således at de uden videre kan placeres f.eks. på brystlommens springfold.

Forskelle i anvendt tryk på prægemaskinen og større eller mindre omhu ved afpudsningen kan også give små afvigelser, der dog må karakteriseres som helt vilkårlige og derfor ikke kan anvendes til at skelne mellem de enkelte oplag.

Sluttelig skal det nævnes, at alle modeller i voks og gips i tidens løb er tilintetgjort, ligesom samtlige arbejdstegninger kom i makulaturen, da Harald Salomon forlod Den kongelige Mønt. Derimod er broncemodeller og poinçon'er stadig i Hærens Materielkommandos varetægt tillige med de anvendte værktøjer, og i forskellige arkiver kan man finde visse af de ældste tegninger både fra enhederne og fra Uniformskommissionen.

MÆRKESAGENS VIDERE FORLØB

Med Krigsministeriets iværksættelsesordre af 10.05.1948 kunne Materielintendanturen gå igang med fremstilling af de godkendte afdelingsmærker, men i Uniformskommissionen fortsatte arbej-

det med nye forslag til de mærker, som ikke var blevet godkendt.

Sideløbende hermed blev der også tid til at optage behandling af mærker, som ikke var omfattet af den oprindelige indstilling. Det var i første række afdelingsmærker til Generalinspektøren for Hjemmeværnet og til Hjemmeværnsregionerne I til VIII. Uniformskommissionen fremsendte indstilling herom ved skrivelse af 26.01.1949, og forslagene indgik i den efterhånden rutinemæssige frem- og tilbagesendelse af skitser og godkendelser.

Et andet emne, som kommissionen drøftede, var spørgsmålet om prioritering af det enkelte mærke med hensyn til færdiggørelse. Allerede ved fremsendelsen af det oprindelige udkast var tanken om et mærke til Hærens Flyvertropper opgivet, og i begyndelsen af 1949 blev yderligere tre mærker stillet i bero og kom derved aldrig ud. Det drejede sig om Dyrslægekorpset, som på grund af den stærkt svindende bestand af heste stod for at blive underlagt Hærens Lægekorps, og det var 16. og 22. Bataillon, der begge var placeret lavt i rækken af mobiliseringsenheder.

Dyrslægekorpset havde 24.05.1946 indtrængende henstillet, at man som afdelingsemlen fik genindført det gamle, smukke korpsmærke, nemlig en kronet hestesko, hvorpå der overkors er lagt en æskulapstav og en sabel. Uniformskommissionen havde fremsendt motivet som foreslået, og det var blevet godkendt af Generalstaben, men længe kom det ikke.

16. Bataillon havde ikke besvaret kommissionens henvendelse, og man havde derfor udarbejdet et udkast til mærke bestående af et skjold med det oldenborgske våben, og kronet med en åben krone. De røde bjælker skulle vises ved udhuggede partier med rødt klæde bagved, og med henvis-

ning til motivet foreslog man navnet "Oldenborgske Infanteri". Forslaget forkastedes af Generalstaben, der anbefalede navnet "Mønske Fodregiment" og på denne baggrund foreslog et mærke bygget over Møns våben med Frederik 5's navnetræk tilføjet på grund af oprettelsen 18.04.1747. Imidlertid blev mærket aldrig udgivet.

22. Bataillon havde heller ikke besvaret Uniformskommissionens henvendelse, og der udarbejdedes derfor et udkast til afdelingsmærke bestående af et jægerhorn, der omslutter et hjortegevir. Hertil navnet "Jydske Jægerkorps". Generalstaben kunne hverken godkende mærke eller navn, men foreslog i stedet navnet "Slesvigske lette Fodregiment" og mærket opbygget i overensstemmelse hermed, idet der måtte indføres Christian 7's navnetræk på grund af oprettelsen 11.12.1789. Nu blev det imidlertid ikke aktuelt at arbejde videre med det.

Fra Krigsministeriets side fulgte man udviklingen nøje, og da tiden for ibrugtagning af de første mærker nærmede sig, udsendtes en orienteringsskrivelse, dateret 26.03.1949. På grundig og nøjagtig måde redegjorde man heri for det nye afmærkningssystem med "afdelingsvåbner", som benævnelsen nu var blevet, og nævnte bl.a., at man helst havde ventet, så hele serien af emblemer kunne have været anlagt af samtlige enheder på en gang, men da fremstillingen var meget tidskrævende, havde man måttet opgive denne plan. I stedet ville ministeriet foranledige, at emblemerne blev udleveret og taget i brug, efter hånden som de forelå i tilstrækkeligt antal, og i hvert enkelt tilfælde ville der blive udsendt skrivelser til berørte myndigheder.

Som andetsteds omtalt vakte orienteringsskrivelsen en del opmærksomhed, idet den med overraskende stor grundighed behandlede spørgsmålet

om navngivning af enhederne, og herunder fastsatte nye navne for visse af hærens afdelinger. Disse benævnelser, som var fastsat i nøje overensstemmelse med oberstløjtnant Nordentofts oplæg, måtte dog først tages i brug efter nærmere ordre fra ministeriet.

Der kom nu en periode, hvor aktiviteten i Uniformskommissionen ved siden af de løbende uniformssager var koncentreret om at få færdiggjort de afdelingsmærker, som allerede lå på bedding. Enkelte nye kom dog på tale i løbet af denne periode, nemlig Hærens Officerssskole, som man oprindeligt kun havde tiltænkt et mærke til brevpapir; Adjutantstaben, som Generalstaben selv havde henledt opmærksomheden på, samt Auditørkorpset og visse andre, der heller ikke indledningsvis havde været påregnet tildelt eget mærke.

Endvidere blev der på dette tidspunkt med føje rejst kritik af en række af de først udsendte mærker, som efter manges mening havde fået et for klodset udseende. 6 mærker drejede det sig om, hvoraf alene de 4 fra den første udlevering 28.03.1949, og en ny model af disse mærker måtte altså også indpasses i arbejdsprogrammet. Helt let har det ikke været at holde styr på de mange udkast under deres vandring frem og tilbage i systemet på flere forskellige udviklingstrin.

Og så kom der i løbet af sommeren 1951 større klarhed over den nye hærordning, hvilket medførte, at kommissionen tog forslag op til afdelingsmærker for de nyoprettede regimenter m.v. Det drejede sig om 4. Feltartilleriregiment, Jyske Luftværnsregiment, Jyske Ingeniørregiment, Jyske Telegrafregiment og Jyske Trænregiment, samt de to nye Generalinspektorater for henholdsvis Telegraftropperne og Forsyningstropperne. Fastsættelsen af disse mærkers motiv gav ingen problemer, men selvom godkendelse opnåedes 30.10.1951,

gik der alligevel godt et år, før mærkerne kunne anlægges

SKIFTEDAG

Datoen 01.11.1951 er en "mærkedag" i dette ords egentlige forstand. Det var på denne dag, at omhyggeligt udvalgte fodfolksbataljoner udviklede sig til de nye regimente, som forsvarsloven af 18.06.1951 havde fastsat bestemmelser for. Det var det tidspunkt, hvor de hidtidige regimente blev nedlagt, og hæderkronede bataljoner forsvandt ud i glemslen som rene mobiliseringsenheder med lokale opgaver. Ordet nedlæggelse har ganske vist ikke været anvendt formelt i denne sammenhæng, men i praksis må det dog nok siges at være den betegnelse, som bedst karakteriserer forholdet.

For afdelingsmærkernes vedkommende medførte den nye struktur, at overførsel af mærker fandt sted således:

Fra	1. Bataillon	til	1. Regiment
"	2. Bataillon	"	9. Regiment
"	4. Bataillon	"	6. Regiment
"	5. Bataillon	"	4. Regiment
"	6. Bataillon	"	3. Regiment
"	7. Bataillon	"	I/Bornholms Værn
"	9. Bataillon	"	10. Regiment
"	11. Bataillon	"	5. Regiment
"	12. Bataillon	"	7. Regiment
"	13. Bataillon	"	2. Regiment
"	17. Bataillon	"	8. Regiment

De nye regimenters overtagelse af mærkerne fra visse af de hidtidige bataljoner hang snævert sammen med videreførelse af krigshistorie,

traditioner og lign., og havde været underkastet særdeles grundige overvejelser i Uniformskommissionen, i Generalkommandoen og specielt hos Lederen af Generalstabens krigshistoriske Arbejder før der blev truffet en beslutning. Når der alligevel rejste sig kritiske røster blandt officerer mod den valgte løsning, er det vel en naturlig følge af, at det simpelthen måtte gå ud over nogen, hvilken løsning man end havde valgt. Dønningerne lagde sig dog rimeligt hurtigt i erkendelse af, at man måtte se fremad i stedet.

Da Livgarden fortsat bar sit hidtidige afdelingsmærke, betød ovenstående, at ialt 17 mærker blev overflødiggjort, nemlig 1. til 7. Regiment, Fodfolkspionerkommandoet, samt 3., 8., 10., 14., 15., 18., 19., 20. og 21 Bataillon.

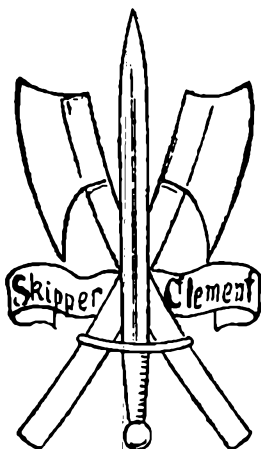
På denne baggrund var det ikke så mærkeligt, at tanken om genbrug dukkede op; således at forstå, at man kunne udnytte eksisterende beholdninger af mærker, der ikke længere var i brug, til fordeling til nye myndigheder, når behov opstod. Dette forhold blev i detaljer behandlet i Uniformskommissionen og vil blive omtalt i et senere kapitel.

Da alle de primære arbejdsopgaver, herunder også udarbejdelse af fornødne uniformsbestemmelser efterhånden var løst, skred Forsvarsministeriet 15.10.1955 til uigenkaldeligt at nedlægge Hærens Uniformskommission af 1945, idet alle de kommende uniformsspørgsmål derefter henvistes til løsning i den eksisterende organisation.

Hermed var 10 års virksomhed afsluttet; en virksomhed, som på alle områder havde været præget af efterkrigsårenes omvæltninger, og som på afdelingsmærkernes område havde betydet en særdeles kærkommen nyskabelse.

En videreførelse og udbygning af dette system måtte nu varetages af andre.

Skitse 2: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 11. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen i justeret udgave, men senere forkastet af Generalstaben, jf. Figur 20.

NYE UDVALG

Efter nedlæggelsen af Hærens Uniformskommission af 1945 gik der nogle år, hvor man i hæren levede med et uniformssystem, der fremstod på basis af erfaringer fra før og under 2. Verdenskrig, og som hurtigt viste sig ude af stand til at leve op til kravet om størst mulig beskyttelse mod vejrligets indvirkning under alle forhold. Man havde derfor i denne periode påbegyndt udvikling af en ny kampuniform til afløsning af feltuniform M/44.

Forskellige arbejdsgrupper var blevet nedsat for at løse sådanne større opgaver, bl.a. autoriserede Forsvarsministeriet 06.03.1964 en lille

gruppe, som skulle fremkomme med et forslag til garnisonsuniform for officerspersonel og tilsvarende.

Det viste sig snart, at der i mange situationer var behov for koordination og drøftelser på kryds og tværs af myndighedsgrænser, og Hærkommandoen nedsatte derfor 13.09.1965 Udvalget til behandling af hærens uniforms- og oppakningssystem - i forkortet form Uniformsudvalget. Udvalget blev sammensat af repræsentanter fra Hærkommandoen, Hærens tekniske Korps, Materielintendanturen, Hjemmeværnet, Generalinspektørerne og en række personelorganisationer. Oberst Vagn K. Laursen indtog formandsposten.

En af udvalgets første opgaver blev at arbejde med udvikling af et udgangsuniformssystem, hvorunder der blandt andet måtte tages fornødent hensyn til arbejdet i det ovenfor omtalte ministerielle udvalg, således at der i givet fald kunne blive tale om den samme uniformstype. Udvikling og afprøvning kom hurtigt i gang; der blev iværksat troppeforsøg, og i begyndelsen af 1970'erne var den nye udgangsuniform - M/69 - indført som enhedsuniform for alle personelkategorier i hæren. Da enhver forbindelse med feltuniformen nu blev opgivet, kunne den nye uniform gives et lidt mere pynteligt anstrøg; man forlod den hæderkronede kakifarve og forsynede den mørkegrønne uniformsjakke med forgyldte våbenknapper. Det var da ganske naturligt også at fremstille afdelingsmærkerne i forgyldt udgave, hvorved disse ikke - med større eller mindre energi lagt i pudsningen - stak af mod de forgyldte knapper. Forgyldte afdelingsmærker leveredes i løbet af 1970, idet de eksisterende mærker successivt blev inddraget og underkastet den nødvendige overfladebehandling.

Men inden det var kommet så vidt, var der på

afdelingsmærkeområdet sket flere væsentlige ting. For det første var det blevet aktuelt med et nyt afdelingsmærke for Hærens Materielkommando, som skulle opstå 01.04.1967 efter sammenlægning af de eksisterende tekniske tjenester. Forslag om at tilvejebringe et nyt mærke var fremsat af det udvalg, der tog sig af reorganiseringen, og som fremsendte sin indstilling 12.12.1966.

Det var på dette tidspunkt 11-12 år siden, at man havde afsluttet den efterhånden rutinemæssige mærkeproduktion, men efter at Hærkommandoen havde anmodet Uniformsudvalget om at tage sig af sagen, fik man ret hurtigt retableret de tidligere forbindelser og begyndte arbejdet ifølge den sædvanlige procedure. Helt glat forløb det dog ikke; en enkelt ændring af gipsmodellen måtte foretages undervejs, og det lykkedes først at få mærket færdigt til udlevering 01.09.1969. Det kan nævnes, at kongelig approbation af tegningsmaterialet var opnået allerede 16.08.1967.

For det andet var Uniformsudvalget gået i gang med en gennemgribende revision af de eksisterende bestemmelser vedrørende bæring af afdelingsmærker. Årsagen var den, at der var sket visse ændringer i ansættelsesforholdene for hærens personel, efter at Generalinspektørerne var blevet nedlagt 01.06.1967. Disse ændringer medførte blandt andet, at personalet i højere grad bevarede et tilhørsforhold til sit stamregiment, og så under varig tjeneste ved stabe eller skoler. Derved forstærkedes tanken om at indføre tjenestestedsmærker, hvorved man umiddelbart ville kunne se på uniformen, hvor en person gjorde tjeneste, udover at man naturligvis stadig kunne se hans eller hendes regimentstilhørsforhold.

Tanken var ikke ny; allerede i 1960'ernes begyndelse var der kommet forslag i den retning, og systemet havde længe været benyttet ved tje-

neste i NATO-stabe. I Forsvarsstaben havde man også anlagt eget mærke på brystlommen, og fra 2. jyske Brigade indstillede man 10.06.1968 om at måtte anvende brigadens afdelingsmærke, forsynet med en nål på bagsiden, som tjenestestedsmærke. Ved andre stabe gik man et skridt videre og anlagde tjenestestedsmærke uden at spørge nogen.

Der var altså et klart behov for rundt omkring ved enhederne at kunne give synligt udtryk for samhørighed, hvilket jo netop også var formålet med afmærkningssystemet, men lige så klart var der behov for at tilvejebringe faste rammer, for at systemet ikke skulle løbe helt grassat. Og vi må desværre erkende, at det tog for lang tid at skaffe disse faste rammer og fornødne bestemmelser.

Uniformsudvalget havde udarbejdet et forslag til anvendelse af mærker, som fremsendtes til Hærkommandoen 09.05.1969, og som indeholdt tilstrækkeligt materiale til, at det efter en rimeligt hurtig behandling kunne have været udsendt - i hvert fald som midlertidigt gældende. Men behandlingen blev af flere grunde langvarig. Dels var det hensigten at udsende uniformsbestemmelserne samlet for så mange områder som muligt, og dels var det efterhånden kendt, at den nye forsvarsordning, som skulle komme i 1973, ville betyde så radikale ændringer i hærens sammensætning, at en afklaring heraf var nødvendig, før man kunne komme videre.

I tilknytning til forslaget fremsendte udvalget 24.07.1969 et antal eksempler på mærker, der til brug som tjenestestedsmærke var forkobret og bruneret, så de fremtrådte mindre iøjnefaldende end den normale, forgyldte udgave, som på dette tidspunkt var på vej ind i systemet.

Grunden til at foreslå en sådan udførelse af tjenestestedsmærket var Uniformsudvalgets frygt

for, at uniformen ville virke for pyntet, hvis der ud over forgyldte afdelingsmærker og skinnende knapper samt diverse udmærkelsestegn blev anbragt endnu et iøjnefaldende mærke på jakken. Men forslaget faldt ikke i god jord; således bemærkede chefen for Hærstabens Personelafdeling:

"Tænk at det kan gøres så hæsligt !"

og da der var almindelig tilslutning til den opfattelse, blev resultatet i sidste instans, at udvalgets forslag blev godkendt under forudsætning af, at der skulle anvendes den normale udgave af afdelingsmærket.

Sideløbende med de omtalte sager af principiel karakter havde Uniformsudvalget i denne periode også mange enkeltproblemer til behandling. Heraf kan nævnes indførelse af det lyseblå underlag i forbindelse med FN-tjeneste, samt indstillinger fra Forsvarsakademiet og Forsvarets Gymnastikskole om at få tildelt eget afdelingsmærke. De nævnte indstillinger måtte begge afslås af økonomiske grunde, men om ikke andet fik Forsvarsakademiet godkendt et mærke til anbringelse på lommen samt på brevpapir m.v.

Ud over sådanne henvendelser om tildeling af nye afdelingsmærker fremkom der også visse forslag vedrørende ændring af eksisterende, enten i selve mærket eller i de tilhørende skjoldfarver. Chefen for Hæren havde forelagt flere af forslagene for Statens heraldiske Konsulent, som imidlertid gav udtryk for, at sådanne isolerede forslag ikke kunne godkendes, uden at alle hærens mærker med tilhørende våbenskjolde blev taget op til revision. Ændringer af allerede godkendte våben og godkendelse af nye kunne dermed få alvorlige konsekvenser, idet visse af de i sin tid godkendte våben måtte anses for at være ukorrekt-

te og dermed i fare for at blive kasseret.

Som følge heraf udsendte Chefen for Hæren den 18.10.1972 en skrivelse, hvoraf det fremgik, at det på grund af de omtalte reservationer ikke var muligt at komme videre med isolerede ændringer. Og skrivelsen sluttede:

"Godkendelse af nye mærker og våbenskjolde må således ses som en del af en omfattende revision af hærens afdelingsmærker og de hertil hørende våben.

Chefen for Hæren finder ikke tiden inde til at afse kræfter og økonomiske midler til et så omfattende revisionsarbejde, hvorfor sager af heraldisk karakter kun i ganske specielle tilfælde kan forventes fremmet."

Hermed skulle problemet vedrørende uopfyldelige indstillinger i hvert fald for en tid være bragt ud af verden. Da systemet som helhed også måtte siges at have virket særdeles tilfredsstillende i efterhånden mange år, må man sætte spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i at lade sig tvinge ud i et så enormt arbejde, som en revurdering af samtlige mærker og skjolde ville have været. Konsekvenserne havde været uoverskuelige.

I løbet af 1972 fandt Chefen for Hæren anledning til en reorganisering af arbejdet på uniformsområdet, idet de løbende sager bedst kunne løses på stabsplan eller om nødvendigt i et noget mindre udvalg med tættere tilknytning til Hærstaben. Derfor blev Udvalget til behandling af hærens uniforms- og oppakningssystem nedlagt 19.09.1972, og samme dato oprettedes Hærens Uniformsudvalg med medlemmer fra Hærstaben, Hærens Materielkommando og de forskellige personelorga-

nisationer, hvis ønsker om indflydelse på uniformsudviklingen var stigende.

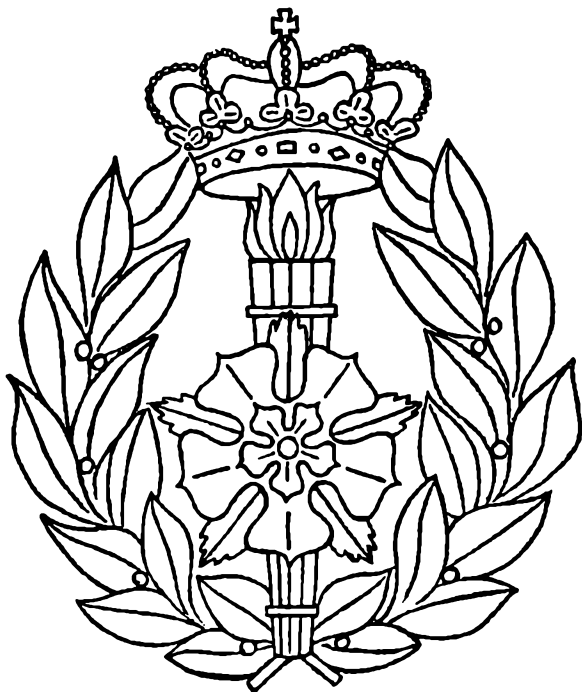
Opgaven for det nye udvalg var primært at gå videre i arbejdet med at ajourføre og sanere de eksisterende uniformsbestemmelser. Som tidligere nævnt ville forsvarsloven af 26.04.1973 medføre så store ændringer i hærens opbygning i fredstid, at konsekvenserne for bl.a. bæring af afdelingsmærker ikke umiddelbart kunne overskues. Chefen for Hæren etablerede derfor et Traditionsudvalg, der skulle komme med et forslag til videreførelse af traditioner m.v. i den nye struktur. På grundlag af udvalgets beretning, der koncentrede sig om den fremtidige anlæggelse af afdelingsmærker og herunder, også anvendelse af tjenestestedsmærker, kunne Uniformsudvalget endelig færdiggøre de fornødne bestemmelser.

Uniformsbestemmelser for Hæren forelå fordelt 03.07.1974 og indeholdt bl.a. bestemmelser for afdelingsmærker, mens bestemmelser i forbindelse med anlæggelse af tjenestestedsmærker udsendtes med 1. rettelse 22.05.1975.

Ud over arbejdet med færdiggørelse af de omtalte uniformsbestemmelser har udvalget i øvrigt behandlet flere spørgsmål i forbindelse med ibrugtagning af en række af de mærker, som har været ubenyttet i en periode. Forholdene heromkring vil blive nøjere omtalt i et senere kapitel. Udvalget var derimod ikke involveret i udformningen af et nyt afdelingsmærke til Adjudantstaben, som var nødvendiggjort af tronskiftet 15.01.1972.

I løbet af 1978 kom en udvikling på mærkeområdet, idet der blev taget de første skridt til at indføre stiftlukke med påloddede spidser og fjederpåvirkede låseknapper til fastgørelse af mærket. Tanken var fremme allerede ved ibrugtagning af de første mærker i 1949, hvor man kon-

staterede, at de bløde splitter til ombukning ikke var en tilfredsstillende løsning, og indførelse af tjenestestedsmærket anbragt på en klar plaststrimmel viste sig også ret uhensigtsmæssig. 17.08.1978 indledte Hærens Materielkommando derfor et forsøg med afdelingsmærker med stiftlukke ved Danske Livregiment, Kongens jyske Fodregiment og Sjællandske Ingeniørregiment (Figur 10,

Skitse 3: Forslag til afdelingsmærke for Teknikerlinjens Befalingsmandsskole, indsendt af skolen 29.06.1976, men af økonomiske grunde ikke anbefalet af Uniformsudvalget og anvendes derfor kun som ærmemærke.

11 og 47) for at undersøge, om det ville være ønskeligt også at fastgøre afdelingsmærket på uniformskraven på denne måde. Man var nemlig be-
gyndt at udlevere tjenestestedsmærker med stift-
lukke og var interesseret i, at de to mærketyper
blev identiske.

Resultatet af afprøvningen var ikke umiddel-
bart positivt, og 07.01.1981 meddelte Hærens Ma-
terielkommando, at forsøget havde givet en række
uheldige konsekvenser, og at de videre planer
derfor måtte opgives. Således er tjenestesteds-
mærkerne fortsat alene om at være forsynet med
stiftlukke.

I begyndelsen af 1980'erne ønskede Forsvars-
kommandoen at gøre arbejdet med uniformsspørgs-
mål ensartet i hele forsvaret, og hvert enkelt
værns udvalg - herunder Hærens Uniformsudvalg -
blev derfor nedlagt 31.01.1983. I stedet opret-
tedes Forsvarets Uniformsudvalg 01.02.1983 og
samtidig etableredes studiegrupper vedrørende
uniformsforhold i hvert af de tre værn med hen-
blik på at følge udviklingen på området og frem-
sætte forslag til anskaffelser og til ajourfø-
ring af uniformsbestemmelser m.m.

Behandling af indstillinger om indførelse af
nye afdelingsmærker sker dog i selve stabsorga-
nisationen i Forsvarskommandoen.

VALG AF MOTIV

Som det allerede var anført i Uniformskommis-
sionens skrivelse til regimentet og bataljoner,
var det tanken at mærkernes motiver i bredeste
forstand skulle baseres på enhedernes historiske
oprindelse, traditioner, særlige symboler o.s.v.
Mulighederne var naturligvis mangfoldige, og da
der var givet frit spillerum for fantasien, stod

man - da svarene strømmede ind - med et yderst varieret og til tider overordentlig inspireret udvalg af skitser. Det var givetvis et ret krævende arbejde at vurdere det foreliggende materiale, og som behandlingen af sagen skred frem stod det da også klart, at enigheden ikke var særlig stor - ja, faktisk var det en undtagelse, hvis et tilsendt udkast kunne godkendes uden væsentlige ændringer undervejs i systemet.

Til gengæld må det også siges, at de færdige mærker har fået en indholdsmæssig kvalitet, som er fuldt på højde med det, andre nationers hære kan fremvise.

Det danske rigsvåben var en af de væsentlige inspirationskilder. Ikke mindre end 12 af de udkomne afdelingsmærker indeholder dele af rigsvåbnet på en mere eller mindre iøjnefaldende måde, og hertil kommer yderligere 8 tilfælde, hvor enten enhedens eget forslag eller Uniformskommissionens udkast var baseret på dette motiv, men hvor det endelige resultat alligevel blev noget helt andet.

Når der i beskrivelsen af de enkelte mærker tales om rigsvåbnet, menes der den udformning, som var fastsat ved kongelig resolution dateret 22.10.1819, hvor Norges løve udgik. De senere ændringer i 1903 og 1948 vedrørte kun Islands våben, men ved kongelig resolution af 05.07.1972 fjernedes delvåbnerne for de Gother, de Vender, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenburg og Delmenhorst.

I rigsvåbnet - eller det kongelige våben, som er den korrekte betegnelse for det store våben med vildmænd og hermelinstelt i modsætning til det lille rigsvåben, der blot omfatter skjoldet med de tre løver og de ni hjerter (søblade) - er det kun enkelte af landsdelene som Slesvig, der har selvstændigt våben. Man har derfor i 1600-

tallet uden heraldisk hjemmel knyttet "ledige" dele af våbnet til hovedlandsdelene, således at de Gothers løve over ni hjerter blev brugt som fanemærke for Jylland, de Venders lindorm tilsvarende for Fyn, og endelig at Sjælland førte Danmarks oprindelige tre gående løver med eller uden kroner og hjerter.

Om denne anvendelse af rigsvåbnet er tilladelig set ud fra et heraldisk synspunkt er tit diskuteret; således har Poul Bredo Grandjean i sin bog om rigsvåbnet henledt opmærksomheden på, at lindormen

"i nyere tid er benyttet af militære afdelinger - i faner og segl - som værende mærke for Fyn, hvilket er fuldkommen meningsløst.."

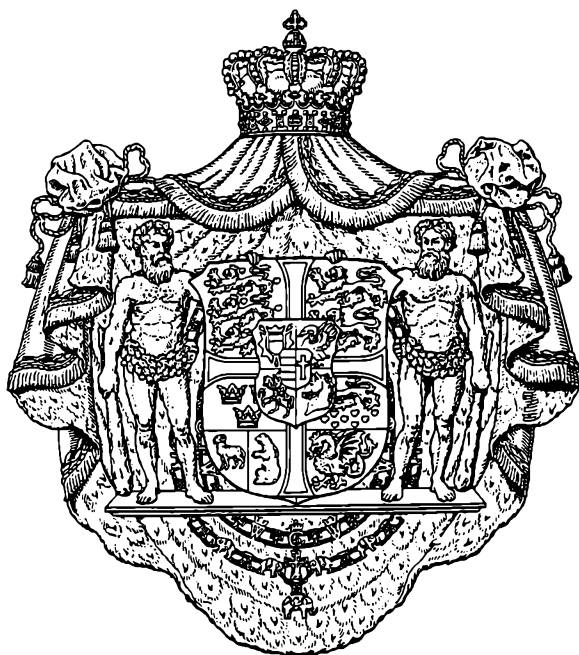
ligesom han om anvendelsen af de Gothers løve og hjerter som symbol for Jylland skriver:

"Der er ingen grund til at spille ord på de fuldkommen uholdbare fortolkninger, som lå til grund herfor."

Ikke desto mindre var han selv 20 år senere som heraldisk konsulent med til at godkende den omtalte opfattelse.

En anden - og endnu større - gruppe af motiver er baseret på by- og herredsvåbner ud fra de pågældende enheders historie og garnisoneringsforhold. 18 af de færdige mærker er udformet på dette grundlag, og hertil kommer et mindre antal ikke godkendte udkast. Gengivelsen af de valgte forbilleder er i enkelte tilfælde fuldstændig nøjagtig til mindste detalje, mens der for de andres vedkommende er tale om en mere fri bearbejdning af visse karakteristiske træk fra ori-

Skitse 4: Rigsvåbnet som fastsat ved kongelig resolution af 06.07.1948. I hovedskjoldet ses øverst Danmarks våben: Tre blå løver og ni røde søblade på guldbund samt Slesvigs to blå løver på guldbund. Nederst ses Kalmarunionens tre kroner i guld på blå bund samt Færøernes vædder og Grønlands isbjørn, begge i sølv på blå bund; en-

delig de Gothers blå løve og ni røde søblade på guldbund samt de Venders lindorm i guld på rød bund. I midterskjoldet Holstens sølv-nældeblad, Stormarns sølv-svane, Ditmarskens guld-rytter og Lauenborgs guld-hestehovede, alt på rød bund. Og i hjerteskjoldet Oldenborgs to røde bjælker på guldbund samt Delmenhorsts guld-kors på blå bund.

ginalen.

Ved anvendelse af de forskellige byvåbner og lignende måtte man tage hensyn til, at de enkelte styrelser normalt har fuld ophavsret til deres våben, og Uniformskommissionen måtte derfor skrive til berørte amter og kommuner for at indhente de fornødne tilladelser. Heldigvis var der dog ingen, der havde noget at indvende imod, at deres våben kom til at figurere i den lokale militære enheds nye afdelingsmærke.

Som den tredje type af motiver kan nævnes de egentlige militære symboler, taget fra de tidligere våbenknapper eller blot husket som karakteristisk for visse enhedstyper. Pionermærket kendes fra 1868, mens mærker for øvrige våbenarter og korps fremkom omkring 1904, og det var da ret nærliggende at udnytte den eksisterende militære heraldik også i de nye mærker. Hovedparten af de omtalte våbenartssymbolers betydning er umiddelbart indlysende: Kanonen, den brændende bombe, sablen, geværet og spaden, men hvem tænker på, at læreringen, som indgår i ingeniørtroppernes afdelingsmærker, er en skabelon, som anvendtes ved fletning af skansekurve, således at de lodrette stokke blev fastholdt i ringens huller, mens man flettede vidjer rundt imellem stokkene, og endelig kunne fylde jord i den færdige kurv.

Af andre karakteristiske symboler, som også tidligere havde haft en militær anvendelse, kan nævnes lægernes æskulapstav og musikernes lyre, intendanternes vingede merkurhjelme og auditorernes liktorstav samt selvfølgelig jægerhornet. Nogle få nyskabelser har set dagens lys, eksempelvis telegraftroppernes lynstråler og forsyningstroppernes vognhjul, og i helt moderne stil er den svenske maskinpistol, der indgår i hjemmeværnets mærke. Alle disse forskellige militære symboler - eventuelt kombineret med andre motiv-

typer - findes i ikke mindre end 39 af mærkerne.

Den fjerde gruppe af motiver omfatter dyr og er - når der ses bort fra rigsvåbnets løver samt by- og herredsvåbnernes heste og fabeldyr - ikke stor; der er faktisk kun tale om fire: Vildsvin, vædder, tyr og falk, hvis fællestræk er den altid aggressive kampånd. Foreslået var dog endvidere gås, hjort, egeren og hane, som alle blev forkastet.

Som en femte gruppe kan nævnes de motiver, der er inspireret af ældre afdelingsfaner eller estandarter. Mange af disse faner førte dele af rigsvåbnet og er ikke regnet med her, men tilbage er enkelte fanemærker, som direkte er overført til det pågældende afdelingsmærke.

Og endelig er der den sjette gruppe af motiver, som ikke naturligt har kunnet indplaceres i ovenstående kategorier; der er f.eks. Absalons bispehue, stav og økse som indgår i Hjemmeværnsregion V's mærke og faldgitteret i FN -afdelingens helt nye mærke.

Uden at henregne det til en speciel motivgruppe skal det sluttelig nævnes, at en stor del af mærkerne er forsynet med en krans af løv, som i de fleste tilfælde består af sammenbundne laurbærgrene - sejrssymbolet - men også bøg og tidsel forekommer, ligesom visse udkast havde krans af eg eller lyng. Adskillige mærker er kronet - idet primært den danske kongekrone er anvendt - men i enkelte tilfælde dronningekrone eller prinsekroner, og i fire mærker er endog kronen det eneste motiv. Endvidere er et antal mærker forsynet med et skriftbånd, hvori der kan forekomme en devise, et navn, et kongeligt navnetræk eller et årstal.

Foretager man en fordeling inden for ovenstående motivgrupper, kan resultatet opgøres på en måde som vist i det følgende:

Dele af rigsvåbnet: Figur 13, 14, 17, 22, 23, 30, 36, 40, 41, 42, 43, 57, 78

By- og herredsvåbner: Figur 2, 3, 4, 5, 7, 8, 19, 21, 24, 31, 33, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72

Militære symboler: Figur 1, 12, 18, 19, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 64, 74, 75, 76, 77

Dyr: Figur 15, 28, 29, 34, 35

Fanemærker: Figur 6, 20, 34, 35

Andre motiver: Figur 9, 10, 16, 18, 69, 79

Bladkrans: Figur 14, 32, 37, 46, 49, 53, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 74, 75, 76

Krone: Figur 11, 12, 15, 25, 26, 32, 33, 37, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 73, 74, 75, 76, 77, 79

Skriftbånd: Figur 1, 3, 11, 12, 13, 15, 17, 21, 25, 26, 31, 34, 35, 36, 44, 45, 48, 52, 55, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 78

Tilbage er kun at omtale tilstedeværelsen af det kongelige navnetræk som en del af motivkredsen; et forhold, som vil blive nærmere behandlet i næste kapitel.

KONGELIGT NAVNETRÆK

Langt den største del af mærkerne er forsynet med et kongeligt navnetræk, nemlig for den konge, under hvem den pågældende stamenhed er oprettet. Dette princip blev tidligt slået fast i Generalstabens bemærkninger som en bærende ide ved mærkernes udformning, og når der alligevel er mærker uden det kongelige navnetræk skyldes det enten, at de anvendte motiver ikke tillader tilføjeelse af yderligere symboler (Figur 57 og 73), eller også, at det historisk set kan være tvivlsomt, fra hvornår de pågældende enheders oprin-

delse kan regnes (Figurerne 74, 75 og 76).

Det kan diskuteres, om det for alle mærkernes vedkommende er det korrekte navnetræk, som er anvendt. Mange indvendinger er blevet fremsat i tidens løb, og i alle disse tilfælde er protesterne blevet afvist ud fra det synspunkt, at en svag - men på den anden side nok erkendt - usikkerhed med hensyn til den historiske linje ikke kunne retfærdiggøre de temmelig store udgifter ved ændring af prægeværktøj o.s.v., hvis navnetrækket skulle rettes.

Et særligt kapitel i den forbindelse er tildelingen af mærker til visse af de nye regimentter, som blev oprettet ifølge Hærordningen af 1951, nemlig Jydske Ingeniørregiment, Jydske Telegrafregiment og Jydske Trainregiment, som de hed, indtil ny retskrivning blev indført. Oprettelsen fandt altså reelt sted under Kong Frederik IX, men til trods herfor blev der til disse regimentter udformet mærker med nøjagtigt samme indhold som allerede eksisterende, og hermed også samme navnetræk men med ordet "JYDSKE" tilføjet i et skriftbånd. Dette skete ud fra den betragtning, at de nye regimentter blev oprettet på grundlag af dele af et andet regiment, og derfor kunne siges at have samme rod som dette, og altså rimeligt historisk korrekt kunne føre samme kongelige navnetræk.

Anderledes stiller sagen sig imidlertid i de efterhånden temmelig mange tilfælde, hvor nyoprettede myndigheder har fået tildelt et mærke, der af den ene eller den anden grund har været ubenyttet i en årrække, og hvor økonomiske hensyn har dikteret, at eksisterende beholdninger blev udnyttet frem for at lade fremstille helt nye mærker. Her må det erkendes, at det ikke har været muligt at tage hensyn til den væsentlige forudsætning for genbrug, nemlig at eventuelle

navnetræk svarede til den nye brugers oprindelse. På trods af oberst Bjørkes andetsteds omtalte, kraftige indvendinger vil man altså eksempelvis i dag se 2. jyske Brigade - oprettet i 1961 - føre 9. Bataillons gamle afdelingsmærke med Frederik 4's navnetræk.

Et eksempel på den modsatte problematik er en henvendelse fra Militærregion VI, der 20.12.1977 indstillede, at Christian IX's navnetræk i regionens mærke blev erstattet af Frederik 3's, idet embedet som Københavns Kommandant kunne føres tilbage til denne konge, der havde udnævnt den første kommandant i 1657. Alle bakkede projektet op, med undtagelse af Hærens Materielkommando, som ingen havde spurgt, og som bl.a. kunne henlede opmærksomheden på, at det højst var 15 personer, der skulle anvende mærket i en kostbar ny udgave. Så blev nyfremstilling standset, men regionen anvender dog mærket med Frederik 3's navnetræk som ærmemærke og på brevpapir. Her er der altså sket endnu et lille skred.

Størrelsen af det kongelige navnetræk rangerer fra at være det altdominerende hovedmotiv (Figur 9, 18, 62 og 63) over det afbalancerede (Figur 13, 31 og 36) og til det ligefrem forsvindende, som selv på tæt hold ikke kan læses (Figur 26, 29 og 35), men det er i de allerfleste tilfælde lykkedes at anbringe initialerne i bedste harmoni med mærkets øvrige indhold. Enkelte undtagelser forekommer dog; eksempelvis Figur 21, hvor man kan fornemme, at monogrammet har måttet tvinges ind i en afsluttet helhed.

NAVNEFÆSTE

Når der i denne fremstilling er gjort relativt meget ud af spørgsmålet om enhedernes navne,

skyldes det primært, at mærker og navne er to så snævert forbundne områder, at det er umuligt at redegøre for mærkernes tilblivelse uden samtidig at komme ind på navngivningen. Både Uniformskommissionen og Generalstaben har da også i deres behandling af sagen holdt de to ting sammen.

Interessen for genindførelse af de historiske navne var naturligvis samlet om de fodfolksbataljoner - som traditionsbærende enheder - der efter hærordningen i 1842 havde fået et nummer i stedet for navn, samt artilleriregimenterne, som også siden 1842 havde været simpelt nummereret.

Uniformskommissionen indledte som tidligere omtalt sit samlede forslag med at konstatere det ønskelige i så hurtigt som muligt at tilføre hærens enheder den stimulans, som indførelse af velklingende navne ville være for ånden, tonen og arbejdslysten i hæren. I fortsættelse heraf henstilledes det derfor, at Krigsministeriet så snart som muligt tog initiativ til indførelse af de navne, som kommissionen havde baseret på et gennemarbejdet system, og som - da hærens struktur alligevel stod for ændringer - kunne indføres som ganske naturlige led af udviklingen. For indførelse af navne talte også, at alle vore nabolande anvendte egentlige enhedsnavne.

Tanken som sådan vandt ubetinget genklang hos oberstløjtnant Nordentoft i forbindelse med hans behandling af kommissionsforslaget ved Generalstaben. Han kunne dog ikke gå ind for ret mange af de foreslåede navne; ikke i stræben efter at stå fadder til nye navne eller på grund af trang til at få egen mening i højsædet, som han selv skriver, men ene og alene med henblik på at medvirke til at kaste så klart lys over sagens enkeltheder som det har været muligt ved en forceret gennemgang. Oberstløjtnant Nordentofts særdeles logiske redegørelse for de grundlæggende

principper for navnefæste er så overbevisende, at den fortjener at læses in extenso, og hans konklusion er, at fastsættelse af navnet er en forudsætning for udformning af emblemerne indhold.

Inden Generalkommandoen fremsendte de samlede bemærkninger til Krigsministeriet, drøftede man internt i staben, om navn eller mærker var det væsentligste. Chefen for Generalstabsafdelingen, oberst Emil Wissum, fandt ubetinget, at navnene kom i første række, men at hele sagen iøvrigt ikke burde hastes igennem, før der var skabt klarhed over den kommende hærordning, selvom der herved ville gå et par år.

Generalstabschefen, generalmajor Erik Møller, var ikke enig med oberst Wissum, og gav udtryk for, at emblemerne var det vigtigste, så der ikke kunne være noget i vejen for at indføre emblemerne uden samtidig at indføre navnene. Som førhen omtalt blev hans konklusion tiltrådt af den kommanderende general: Emblemerne indførelse skulle fremmes så meget som muligt, mens navnespørgsmålet skulle tages op, når den kommende hærlov kunne overses.

I Generalkommandoens skrivelse af 19.03.1948 gik man følgelig meget vagt ind i en argumentation for tildeling af navne til omtalte, nummererede enheder og sluttede skrivelserne med at foreslå navnefæstet stillet i bero - til videre drøftelse i tilslutning til hærens endelige ordning.

Stor var overraskelsen derfor, da Krigsministeriet i sin skrivelse af 26.03.1949, der orienterede om ibrugtagning af de nye mærker, fastsatte navn for to fodfolksbataljoner, 13. og 17. Bataillon, og for 1. og 3. Feltartilleriregiment. Det følte af mange som revet lidt ud af sammenhængen, men som en slags plaster på såret endte

skrivelsen med pålæg om, at de omtalte navne først måtte tages officielt i brug efter ministeriets nærmere bestemmelse.

Hærens ledelse havde imidlertid fået blod på tanden, og i forslaget til sammensætning af hæren, der fremsendtes 19.10.1951 som følge af den nye forsvarslov, indstillede Hærkommandoen - som Generalkommandoen nu hed - at de nye regimenter blev benævnt med de i 1948 foreslåede navne.

Indstillingen blev dog afvist af Forsvarsministeriet.

I skrivelse af 03.06.1952 indstiller Hærkommandoen igen til Forsvarsministeriet, at navngivningen tages op til fornyet overvejelse. Det hedder blandt andet:

"Der synes ikke længere at være rimelig grund til fortsat at undlade at give regimenterne det navn, der er lagt til grund for regimentsmærkets udformning. Hærkommandoen tillægger nævnte navngivning meget stor betydning for regimentets traditions- og moralskabende kræfter, hvorfor det indstilles, at man nu tager skridtet fuldt ud og imødekommer det fra mange sider rejste ønske om officiel tilladelse til at føre det historisk begrundede navn."

I 1953 og igen i 1954 holdt Hærkommandoen spørgsmålet varmt, men stadig uden resultat. Ej heller en skrivelse af 20.07.1955 med henstilling om, at ministeriets afgørelse i sagen blev fremskyndet, havde nogen virkning, skønt Hærkommandoen så rigtigt skrev:

"Bevarelsen af et regiments historiske tradition med det formål at lade en tidligere udført gerning tjene som eksempel til

*efterlevelse er et middel til at øge korps-
ånden, og denne bevarelse må derfor tillæg-
ges en ikke ringe psykologisk værdi. 2. Ver-
denskrig har vist talrige eksempler på dis-
se forholds betydning under kamp."*

Der kom dog til at hengå 14 år, fra de første navneforslag til fodfolksbataljoner og artilleriregimenter forelå, til navnene officielt blev taget i brug ifølge Hærbefaling nr. 19-1961 med skæringsdato 01.11.1961. Dette medførte i øvrigt, at 9. og 10. Regiment aldrig nåede at anvende de fastsatte betegnelser, som følge af at disse regimenter i samme hærbefaling blev beordret nedlagt og afviklet.

UNDERLAG TIL AFDELINGSMÆRKE

Underlaget til afdelingsmærket er et stykke farvet klæde eller filt, som er skåret ud på en sådan måde, at det er 1 à 2 mm større end afdelingsmærket og således rager lidt ud under kanten af mærket. Samtidig vil man kunne se farven gennem mærkets eventuelle udhuggede partier.

Allerede fra begyndelsen blev underlagene betragtet som værende en integreret bestanddel af det nye afmærkningssystem; således omtalte Uniformskommissionen i sin indstilling, hvordan det enkelte mærke kunne tænkes monteret på farvet underlag, og gav endvidere forslag til, hvordan farvesystemet skulle opbygges. Princippet var det, at en myndighed, f.eks. et regiment, anlagde underlag i karmoisinrød farve, mens de underlagte enheder tildeltes farver i den traditionelle rækkefølge, altså således at enheden med laveste nummer anlagde højrodt underlag, og derefter hvidt, blå, gult, grønt og violet underlag.

I overensstemmelse med oversigten side 15 anlagde 20. Bataillon derfor blå underlag, idet den var 3. Regiments tredje bataljon. Helt særlige regler gjaldt for hærens højere myndigheder og skoler.

I det hele taget er reglerne for fastsættelse af underlagets farve - og vel snarere alle undtagelserne fra disse regler - et omfattende emne, som i dag ville fylde adskillige kapitler, hvorfor der skal henvises til respektive uniformsbestemmelser, hvis detaljerede oplysninger ønskes.

Men indledningsvis blev der i Krigsministeriets skrivelse til den enkelte myndighed vedrørende anlæggelse af afdelingsmærke samtidig bestemt, hvilken farve underlag enhederne skulle benytte, og det var sådan set i første omgang tilstrækkeligt, selv om man ikke havde mulighed for at få det samlede overblik over gældende bestemmelser på området.

Principperne var som skitseret i Uniformskommissionens indstilling, og af særlige forhold er der kun grund til at nævne, at hjemmeværnsregionernes mærker altid skulle anlægges med mellemgrønt underlag.

Også efter ændringerne i hærens sammensætning i 1951 kunne de hidtil anvendte principper benyttes, men der forekom jævnligt visse småjusteringer af systemet, når nye enhedstyper kom til og andre gled ud. Med udsendelse af Uniformsbestemmelser V i 1955 bragte Forsvarsministeriet imidlertid de fleste tvivlsspørgsmål på plads, og man havde hermed endelig fået det savnede overblik over tildeling af underlagsfarver.

Der gik nogen tid, før bemærkelsesværdige ændringer kom på tale, men i januar 1969 indstillede Uniformsudvalget, at personel under FN-tjeneste skulle anlægge lyseblåt underlag (FN-far-

ven) under deres respektive afdelingsmærker. Det blev autoriseret af Chefen for Hæren 05.08.1970 og iværksattes, efterhånden som Hærens Materielkommando kunne levere den nye underlagsfarve.

Op kort tid efter, da den nye, grønne uniform M/69 var ved at være på trapperne, blev man opmærksom på, at de hidtil anvendte farver grøn og violet ikke stod særlig godt til uniformens farve. Det blev derfor vedtaget i Uniformsudvalget at erstatte disse to farver med henholdsvis sort og grå, således at rækkefølgen dermed blev karmoisin, højrød, hvid, blå, gul, sort og grå, hvortil kommer den lyseblå. Ændringen autoriseredes dog først ved udsendelse af Uniformsbestemmelser for Hæren 03.07.1974, og fik forøvrigt kun betydning i ganske få tilfælde, hvor en myndighed havde så mange enheder underlagt, at man måtte tage alle farver i brug.

Specielt for Hjemmeværnet medførte ibrugtagning af den nye uniform M/69, at de hidtidige mellemgrønne underlag faldt bort, og at hjemmeværnsregionernes mærker således fremover blev anlagt uden underlag.

Af 1. rettelse til uniformsbestemmelserne, udsendt 22.05.1975, fremgik det blandt andet, at Jægerkorpsets mærke nu skulle anlægges på sort underlag, hvor det hidtil efter reglerne havde været karmoisinrødt. Ændringen var affødt af, at man var gået over til også at anvende afdelingsmærket som huemærke; det karmoisinrøde underlag stod imidlertid knap så godt til jægernes bordeauxfarvede baret.

FARVELÆGNING

Selv om emnet reelt falder uden for nærværende fremstillings rammer, bør det dog for fuld-

stændighedens skyld nævnes, at der allerede på et tidligt tidspunkt - nærmere betegnet i løbet af 1949 - blev påbegyndt drøftelser i Uniformskommissionen vedrørende farvelægning af de nye afdelingsmærker, og herunder udformning af et skjold som baggrund for mærkerne. Det var tanken, at en sådan farvelagt gengivelse i stil med adelsvåbner skulle kunne anvendes til udsmykning, til brevpapir eller julekort, samt til blazermærker eller lignende.

Kommissionen vedtog at anvende en skjoldform fra 1400-tallet - spidst forneden og med lige overkant - hvorpå enhedernes traditionelle farver blev lagt i lodrette baner med varierende bredde. For hjemmeværnets regionsmærker bibeholdtes dog den éngang fastsatte skjoldform, der er afrundet forneden.

Udformningen af de farvelagte skjolde og mærker skete under medvirken af Statens heraldiske Konsulent og med størst mulig hensyntagen til de enkelte enheders historiske traditioner. Udgangspunkt for valg af skjoldfarver var således såvel våbenfarven som de gamle uniformsfarver, og ved selve mærkets farvelægning tilstræbte man at anvende figurernes oprindelige farver - eksempelvis rigsvåbnets tre blå løver på gul (guld) bund. Imidlertid var det ikke altid muligt at følge de strenge heraldiske farvelove, og man måtte derfor i visse tilfælde give figurerne i afdelingsmærket nye farver.

Det var for hjemmeværnets mærker fastsat, at skjoldet skulle være grønt, men da der to steder var anvendt et byvåben med en anden baggrundsfarve, måtte man her bevare den rigtige farve og nøjes med at lægge en smal grøn kant udenom.

De farvelagte gengivelser udførtes af kongelig våbenmaler Aage Wulff på en usædvanlig smuk måde; der fremstilledes to eksemplarer af hvert,

hvoraf det ene findes på Tøjhusmuseet, mens det andet fordeltes til respektive regimente m.m. ved en skrivelse fra Forsvarsministeriet dateret 27.10.1953. Det var heri anført, hvorledes det farvelagte skjold skulle anvendes, og skrivelsen sluttede lakonisk med at henlede opmærksomheden på, at alle de med benyttelse af våbnet forbundne udgifter var statskassen uvedkommende.

Der var ikke udelt tilfredshed med resultatet af anstrengelserne, og skønt ministeriet i sin skrivelse udtrykkeligt slår fast, at alle gengivelser af våbnet og dets farver skal være i nøje overensstemmelse med de tilsendte modeller, forekommer der dog temmelig mange afvigelser fra originaludgaven. Af disse afvigelser, som er beskrevet nærmere i Afsnit 2, må flere dog siges at have gjort det pågældende våben kønnere, hvor uautoriserede de end måtte være.

Ejheller Statens heraldiske Konsulent, rigsarkivar Poul Bredo Grandjean, var helhjertet i sin godkendelse af skjoldene, idet han skrev til Forsvarsministeriet 23.01.1953:

"Når jeg har godkendt en række mig...forrelagte fremstillinger med farver af afdelingsmærker i skjolde, må denne godkendelse tages med et vist forbehold, idet den viste farvelægning i adskillige tilfælde ikke er og ikke kan være i fuld overensstemmelse med de nøje fastsatte heraldiske farvelove, men dog - under de givne omstændigheder - tør betragtes som acceptabel."

Rigsarkivar Grandjeans efterfølger i embedet som heraldisk konsulent, ekspeditionssekretær Paul Warming, lagde en endnu skarpere linje, da han i forbindelse med en anmodning fra chefen for Sønderjyske Artilleriregiment om en ændring

af regimentsmærkets farver erklærede, at han på dette tidspunkt (1970) ikke ville kunne godkende de eksisterende farvelagte våbner. Vis han nu skulle til at godkende enkelte våbner i ny udgave, måtte han føle sig forpligtet til at gennemgå samtlige foreliggende, og konsekvensen kunne i mange tilfælde blive, at man måtte opgive såvel regimentsfarver som afdelingsmærker, hvis man ville opnå heraldisk acceptable resultater. Anmodningen blev herefter skrinlagt, men det pågældende regiment anvender dog stadig sin egen farvelægning af skjoldet frem for den officielt fastsatte.

Da henvendelserne om ændringer blev ved, fulgte Chefen for Hæren sig foranlediget til at udsende en skrivelse 18.10.1972, hvor der én gang for alle blev sat en stopper for disse anmodninger med henvisning til, at man ikke fandt tiden inde til at afse kræfter og økonomiske midler til et sådant omfattende revisionsarbejde.

Det enkelte mærkes motiv og indhold bevarede naturligvis under farvelægningen, men alligevel er der grund til at notere sig, at der næsten alle steder, hvor et bånd med inskription (devise eller navn) indgår i kompositionen, skete den ændring, at skriftbåndet blev taget ud af mærket og placeret på øverste kant af skjoldet. Dette gælder således i Figur 1, 11, 21, 26, 31, 36, 44, 45, 48, 52 og 55, mens der ved Figur 13, 15 og 35 er tale om en så integreret del af mærkets motiv, at man ikke har ment at kunne flytte skriftbåndet, uden at det kom til at gå for meget ud over helhedsindtrykket.

Ved Figur 65 til 72 er skriftbåndet i forvejen placeret over skjoldet, og der er i disse tilfælde ikke sket nogen ændring.

For Figur 18 gælder specielt, at valgsproget DEO et REGI (For gud og konge), som 10. Regiment

havde indstillet om at måtte anvende, blev medtaget i det farvelagte våben - også her anbragt over skjoldets øverste kant. Da 2. jyske Brigade senere fik tildelt mærket, er man i stedet gået over til at skrive brigadens navn i båndet.

Skitse 5: Eksempel på farvelagt afdelingsmærke, monteret i farvelagt skjold og med baggrund dannet af et træskjold. Den viste type er fabrikeret i England og findes for et stort antal danske regimenter m.v. i en særdeles smuk udførelse.

GENBRUG

De store organisatoriske ændringer, som ifølge forsvarsloven af 18.06.1951 skulle gennemføres i hæren, medførte som tidligere omtalt, at et antal afdelingsmærker, nemlig 17, blev overflødige. Tanken om at anvende disse mærker ved tildeling til nye myndigheder var nærliggende, og navnlig i betragtning af det temmelig store

antal, som lå på lager. Flere af mærkerne fandtes således i ca. 25.000 eksemplarer.

Uniformskommissionen havde under et møde den 25.10.1951 udarbejdet et forslag til genbrug af visse tiloversblevne mærker, idet de nyoprettede regioner blev foreslået tildelt mærker således:

Region I:	5. Regiments (Figur 6)
Region II (2. Division):	3. Regiments (Figur 4)
Region III (3. Division):	Fodfolkspionerkommandoets (Figur 31)
Region IV:	6. Regiments (Figur 7)
Region V:	14. Bataillons (Figur 23)
Region VI (6. Division):	1. Regiments (Figur 2)
Region VII:	Bornholms Værns (Figur 33) som i øvrigt ikke var fremstillet endnu
Region VIII:	15. Bataillons (Figur 24)

Med undtagelse af de regioner, der tillige fungerede som divisionsstabe, var regionsstabene knyttet til et regiment og havde altså ikke behov for eget mærke. Og derfor blev det i denne omgang kun 2., 3. og 6. Division, som fik bemyndigelse til at videreføre de af Uniformskommissionen foreslåede mærker. Formelt betragtes de tre divisioner først oprettet 01.06.1952, hvor de pågældende divisionsgeneraler tiltrådte, men i praksis havde stabene så småt virket allerede fra 01.11.1951, og det må derfor anses for berettiget at opfatte de tre mærker som taget i brug umiddelbart efter regimenternes nedlæggelse.

Specielt kan nævnes, at I. Bataillon af Bornholms Værn, som efter de foreliggende beslutninger skulle videreføre 7. Bataillons mærke, først fik den egentlige bemyndigelse til at anlægge

mærket fra 01.04.1952. Det må derfor betragtes som ubenyttet i den mellemliggende periode på 5 måneder, selvom der kan være tale om, at personel ved bataljonen har anlagt mærket tidligere i perioden.

Hermed var udviklingen omkring skæringsdatoen 01.11.1951 tilendebragt. I et tidligere kapitel er det nævnt, at der lå meget grundige overvejelser forud for den overtagelse og videreførelse af historie og tradition, herunder afdelingsmærker, som blev konsekvensen af hærens reorganisering, men der var vel ingen, der forudså, at spørgsmålet om genanvendelse ville blive aktuelt pany. Således havde Forsvarsministeriet i et internt notat af 15.03.1954 fastslået, at den nuværende klart afgrænsede afdelingsmærkeordning ikke burde kompromitteres ved anvendelse af de nu udgåede bataljonsmærker. Denne indstilling viste sig imidlertid ikke at kunne holde, da der i løbet af efteråret 1961 måtte gennemføres en hel række organisatoriske ændringer som følge af forsvarsloven af 31.03.1960, hvor både oprettelse og nedlæggelse af enheder blev aktuel.

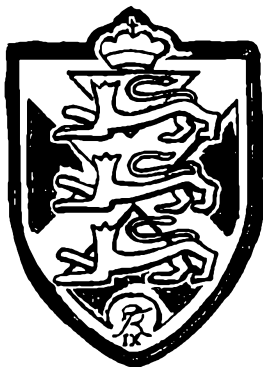
Det drejede sig om opstilling af seks brigadestabe, hvoraf dog kun de tre dækningsbrigader skulle være bemandet, mens mobiliseringsbrigaderne skulle have stabe fælles med regimenter. Endvidere oprettelse af en specialenhed, Jægerkorpset, og endelig nedlæggelse af to af divisionerne og sammenlægning af visse infanteriregimenter.

I forbindelse med oprettelsen af Jægerkorpset bestemte Hærkommandoen, at korpset skulle videreføre 18. Bataillons historie og afdelingsmærke (Figur 27). Beslutningen syntes ikke helt logisk, idet denne bataljon, Sjællandske Jægerkorps, var garnisoneret på Sjælland i 133 år af sin 161-årige tilværelse. Da det nye Jægerkorps skulle

placeres i Aalborg, havde det måske nok været mere rimeligt - når der nu skulle findes et ubenyttet mærke - at vælge det, som tidligere havde været båret af 19. Bataillon, Jyske Jægerkorps (Figur 28), eller af 20. Bataillon, Himmerlandske Jægerkorps (Figur 29).

Hvor det for Jægerkorpset var gået rimeligt glat, gav de andre omlægninger anledning til en lang række indstillinger, udtalelser, vurderinger og drøftelser i perioden 1960 - 1964, som det vil fremgå af det følgende.

Indledningsvis havde 4. Brigadegruppe (senere 1. sjællandske Brigade) 06.12.1960 indstillet, at der blev tildelt enheden et mærke til stabens personel, se skitse 6. Under den langvarige interne diskussion i Hærkommandoen, hvor der viste sig ret stor uenighed, fremkom 26.09.1961 en skrivelse fra ministeriet, hvor man udbad sig en

Skitse 6: Skitse til nyt afdelingsmærke for 4. Brigadegruppe, fremsendt som eventuel model for øvrige brigader (X'et i baggrunden er signaturen for en brigade).

udtalelse om problemet og pegede på visse løsningsmuligheder. Da sagen efterhånden omfattede alle brigader, og Region VI også meldte sig med en indstilling af 02.11.1961 om eventuelt at kunne videreføre 6. Divisions mærke, blev hele komplekset 13.12.1961 sendt til udtalelse hos lederen af Hærstabens krigshistoriske Arbejder, oberst Svend Bjørke.

I skrivelsen gjorde Hærkommandoen opmærksom på, at man tillagde det overmåde stor betydning, at 7. og 10. Regiments tidligere afdelingsmærker, som var blevet til overs ved sammenlægningen med henholdsvis 9. og 8. Regiment, fortsat kunne anvendes, eksempelvis til 1. og 2. jyske Brigade.

I sin besvarelse, der forelå 09.05.1962, redegjorde oberst Bjørke for grundlæggende principper, som måtte kræves opfyldt, for at et ubenyttet afdelingsmærke kunne overdrages til en anden enhed. To forhold måtte tillægges stor betydning, nemlig at mærkets symbolik på rimelig måde svarede til den nye afdeling, og at eventuelle navnetræk og oprettelsesår svarede til dens historiske oprindelse:

"Disse to minimale krav må ubetinget opfyldes; i modsat fald vil man svigte den høje idé i afdelingsmærket og gøre det til flitterstads."

Oberst Bjørke kunne gå ind for anvendelse af 6. Divisions mærke (Figur 2) til den selvstændige Region VI under forudsætning af, at Christian X's navnetræk erstattedes af Frederik IX. Han godkendte uden forbehold, at Jyske Divisionskommando videreførte 3. Divisions mærke (Figur 31), hvilket faktisk allerede var sket i praksis, men han var absolut imod at anvende de foreslåede

regimentsmærker til de jyske brigader. For 7. Regiments mærke (Figur 21) gjaldt, at det oprindeligt havde været båret af 12. Bataillon; en hæderkronet afdeling, hvis mærke ikke burde lide den tort at blive bortgivet til en tilfældig enhed af nutidig oprindelse. Og 10. Regiments mærke (Figur 18) var ligeledes uanvendeligt, da hovedmotivet var Frederik 4's kronede navnetræk, og altså ikke havde den ringeste forbindelse til de nyoprettede brigader. Anvendelse af de tre jægerkorpsmærker (Figurerne 28, 29 og 30) måtte også frarådes som følge af deres symbolik, og tilbage var følgende forslag til mærker til de seks brigader, idet 4. Brigadegruppens udkast således var at betragte som bortfaldet:

1. jyske Brigade: 7. Regiments tidligere mærke (Figur 8)
2. jyske Brigade: 2. Divisions tidligere mærke (Figur 4)
3. jyske Brigade: 6. Regiments tidligere mærke (Figur 7)
1. sjællandske Brigade: 4. Regiments tidligere mærke (Figur 5)
2. sjællandske Brigade: 5. Regiments tidligere mærke (Figur 6)
3. sjællandske Brigade: 15. Bataillons tidligere mærke (Figur 24)

For alle forslagene gjaldt, at det hidtidige navnetræk skulle erstattes med Frederik IX.

Til trods for, at oberst Bjørkes forslag var logiske og velargumenterede, var holdningen i Hærkommandoen stadig den, at de indledningsvis foreslåede mærker måtte foretrækkes. Det kneb med at få afsluttet sagen, og skønt ministeriet rykkede flere gange for et svar, gik der næsten to år, før indstillingen 21.03.1964 blev sendt

frem. Heri fastholdtes linjen, at kun dækningsbrigaderne skulle anlægge mærke, og at det skulle ske med Figur 21, 18 og 5 til henholdsvis 1. og 2. jyske, samt 1. sjællandske Brigade. For Jyske Divisionskommando og Region VI fulgte man oberst Bjørkes indstilling, men af økonomiske grunde opgav man at søge en ændring med nye navnetræk gennemført som foreslået.

I skrivelsen meddelte man samtidig de omhandlede myndigheder tilladelse til at anlægge mærkerne, og disse regnes derfor som autoriserede fra 21.03.1964, selv om ministeriets godkendelse først forelå 10.06.1964 og kunne meddeles ud til brugerne 22.06.1964.

Ifølge forsvarsloven af 17.06.1966 skulle en brigade mere på Sjælland aktiveres i dækningsstyrken, og denne 2. sjællandske Brigade måtte da også tildeles et afdelingsmærke. Uniformsudvalget havde foreslået, at man tildelte den 19. Bataillons tidligere mærke (Figur 28), hvilket blev godkendt i Hærkommandoen, og derefter autoriseret ved en skrivelse af 19.12.1968. Man så altså bort fra det tidligere af oberst Bjørke fremsatte forslag og valgte et mærke, der ikke i sin symbolik har nogen speciel forbindelse til Sjælland - snarere tværtimod, hvilket også kan ses af 19. Bataillons benævnelse som "Jyske Jægerkorps".

Forsvarsloven af 26.04.1973 medførte igen et antal ændringer i hæren, herunder aktivering af den tredje brigade i Jylland samt begyndende udskillelse af Regionerne I - V som selvstændige stabe. Efter nogen overvejelse, hvori Uniformsudvalget blandt andre var inddraget, bestemte Chefen for Hæren, at Region V, som var etableret 01.05.1974, skulle videreføre 5. Regiments tidligere mærke (Figur 6) fra denne dato, mens 3. jyske Brigade skulle overtage 7. Regiments tid-

ligere mærke (Figur 8) regnet fra 15.05.1974, hvor brigaden blev oprettet i den stående styrke. Begge mærker forekommer velvalgt, idet de indholdsmæssigt er rimeligt dækkende for den nye anvendelse, bortset fra det kongelige navnetræk, som det heller ikke her var muligt at ændre.

Den fortsatte udbygning af regionsstabene gav anledning til en indstilling fra Vestre Landsdelskommando af 04.11.1975 om, at der også blev tildelt Region I - IV afdelingsmærker, som i første omgang ganske vist kun skulle have karakter af tjenestestedsmærke, da regionscheferne, som efter reglerne skulle anlægge de pågældende mærker, indtil videre samtidig var regimentschefer, og derfor bar regimenternes mærker. Landsdelskommandoen foreslog følgende ubenyttede mærker anvendt til formålet:

Region I:	20. Bataillons mærke (Figur 29)
Region II:	2. Divisions mærke (Figur 4)
Region III:	2. Regiments mærke (Figur 3)
Region IV:	6. Regiments mærke (Figur 7)

Indstillingen, som blev forelagt Uniformsudvalget, gav ikke anledning til nogen forbehold, og Chefen for Hæren kunne derfor autorisere i-brugtagning af de pågældende mærker til det nye formål med en skrivelse, dateret 30.03.1976. De regnes derfor anlagt fra denne dato, selv om det tog sin tid at fremstille nye beholdninger; ikke før i løbet af sommeren 1977 var de klar til udlevering i ny udgave forsynet med stiftlukke.

Og den sidste udvikling til dato på genanvendelsesområdet fandt sted, da Hærens Materiel- og Færdselsskole 23.06.1977 indstillede om tilladelse til at videreføre det af Hærens tekniske Korps tidligere benyttede mærke (Figur 60). Mærket er indholdsmæssigt dækkende for skolens ak-

tiviteter, og Chefen for Hæren kunne derfor umiddelbart godkende, at mærket fra 01.09.1977 blev taget i brug igen på denne måde.

Som anført i afslutningen af dette afsnit er der således tale om, at ialt 15 mærker efter en vis periode ude af brug er taget frem påny og tildelt en anden myndighed - nogle endda i flere omgange. Tilbage er stadig et antal ubenyttede mærker, nemlig 17, hvoraf man dog stadig vil kunne se de seks anlagt, selv om de rent faktisk er erstattet af en nyere udgave.

BÆRINGSBESTEMMELSER

Som tidligere omtalt blev der indledningsvis - direkte fra Krigsministeriet - skrevet til den enkelte myndighed, når dennes mærke var klar til udlevering og anlæggelse. Skrivelsen indeholdt i standardform de nødvendige bestemmelser for bæring af afdelingsmærke med tilhørende underlag, herunder også tidspunkt for anlæggelse samt erstatningspriser. Indtil egentlige uniformsbestemmelser forelå i 1955, var nævnte enkeltskrivelser det eneste sted, hvor man kunne få indblik i disse forhold, idet det stadig gældende "Uniformsreglement for Hæren" kun nødtørftigt blev ajourført.

I stedet valgte Forsvarsministeriet i løbet af 1952 at påbegynde udsendelse af nye uniformsbestemmelser stykkevis, efterhånden som afgrænsede emner var færdigbehandlet i Uniformskommissionen, og således at disse fortløbende nummererede bestemmelser senere kunne samarbejdes i et nyt reglement.

Uniformsbestemmelser for Hæren II, der blev udsendt 21.06.1952, er det første afsnit med relation til afdelingsmærker. Det omhandlede elev-

mærker og fastsatte, at elever på Hærens Officersskole samt på hærens befalingsmandsskoler og mathskoler fra 01.07.1952 (eller i forbindelse med uddannelsens start efter denne dato) skulle bære henholdsvis Hærens Officersskoles og respektive Generalinspektørers mærker på begge overarme med forskellig farve underlag afhængig af uddannelsens art.

Et af de omhandlede 7 mærker forekommer i såvel retvendt som spejlvendt udførelse, men der blev ikke fastsat noget specielt i denne anledning - herom mere senere.

Umiddelbart efter nedlæggelsen af Hærens Uniformskommission udsendte Forsvarsministeriet de af kommissionen færdigredigerede Uniformsbestemmelser V, dateret 24.10.1955, der indeholdt en beskrivelse af samtlige ibrugværende afdelingsmærker. Herudover var der optaget et afsnit med bæringsbestemmelser, der samlede og uddybede de anvisninger, som tidligere var blevet tilsendt den enkelte myndighed direkte fra ministeriet.

Af de nye bæringsbestemmelser fremgik det bl. a., at visse mærker blev fremstillet i såvel en retvendt som en spejlvendt udførelse. Dette begrundes sig i, at en heraldisk figur skal vende ind mod midten af bærerens bryst, og man må altså ikke kunne se figurerne "traske i hælene på hinanden" tværs over bæreren. Det er så yderligere fastsat, at det mærke, som efter ovenstående princip er placeret på venstre revers, er det retvendte - altså med andre ord det mærke, hvor motivet tydeligvis vender til venstre, hvilket i heraldikken er den "fineste" side, betegnet heraldisk højre, eftersom det set fra bæreren er højre side.

Fastsættelse af det retvendte mærke er lige-til, når det drejer sig om dyr, rytterfigurer eller tilsvarende, der bevæger sig i en bestemt

retning, som f.eks. på Figur 3 og 31, men lidt sværere bliver det at indse, at Figur 66 er retvendt, når sværdhugget udføres mod venstre, eller at Figur 28 er retvendt i den udgave, hvor lyden fra jægerhornet bevæger sig mod venstre.

Bestemmelserne fastslog, at mærkerne skulle vende ind imod bærerens bryst, men samtidig bestemte man, at der altid skulle bruges den retvendte udgave, når mærket blev anlagt alene. Og da der lidt længere fremme i stykket var anført, at der til udgangsbrug, hvis jakken var aflagt, skulle bæres afdelingsmærke på højre brystlomme, blev følgen, at motivet netop kom til at vende bort fra bærerens bryst. Denne åbenbare kalamitet blev først korrigeret 20 år senere!

Som en sidste ting af interesse fastsatte Uniformsbestemmelser V, at kvindeligt personel af hjemmeværnet, som forrettede tjeneste ved en af hærens myndigheder - såkaldte hærletter - skulle bære vedkommende myndigheds afdelingsmærke på ærmerne på samme måde, som det tidligere var fastsat for elevmærker. Også her savnedes en angivelse af, hvordan man skulle forholde sig, når mærket fandtes både retvendt og spejlvendt, så der var frit spil. Men den normalt anvendte metode var, at det retvendte mærke blev anbragt på venstre arm og det spejlvendte på højre i analogi med anbringelsen på kraven, og altså således at motivet vendte fremad.

Fastgørelsen af mærkerne var ikke behandlet i uniformsbestemmelserne, udover at elevmærker og lign. skulle sys på ærmet, og mærket på skjortelommen fæstnes med en sikkerhedsnål, som indefra førtes igennem mærkets øjer - en bestemmelse, som 03.06.1965 blev ændret, således at der fremover skulle anvendes en særlig plaststrimmel med huller, hvortil afdelingsmærket blev fastgjort, og som blev knappet på lommeknappen.

Derimod indeholdt Lærebog for Hærens Menige en anvisning på, hvorledes afdelingsmærke med underlag skulle fastgøres på uniformskraven. Med en spids genstand (ikke kniv) borede man to huller med en afstand svarende til mærkets øjer, hvorefter splitten førtes igennem øjerne på bagsiden.

Alt dette forudsatte, at mærkerne var forsynet med øjer, hvilket også efterhånden var ved at være gennemført over hele linjen; de bløde splitter, som en del mærker var forsynet med i begyndelsen, havde vakt nogen misfornøjelse, da de hurtigt knækkede, og da der endnu ikke var mulighed for at gå skridtet videre og indføre stiftlukke, havde man efter drøftelse 21.03.1952 i Uniformskommissionen bestemt at holde sig til øjerne.

Et problem, som det aldrig lykkedes at få den fornødne kontrol med, var spørgsmålet om pud-sning eller ikke pud-sning af mærkerne.

Bortset fra de først udleverede mærker i en blank udgave, fremstilledes de alle fra foråret 1949 sandblæst og lakeret, så vedligeholdelse af overfladen - pud-sning - ikke skulle være nødvendig. Et er teori, noget andet er som bekendt praksis, og det viste sig da også meget hurtigt, at man på de fleste tjenestesteder beordrede pud-sning af afdelingsmærkerne gennemført i sin yderste konsekvens, med polering til højglans ved hjælp af ståluld, og derefter med rigelig og gentagen anvendelse af pud-secreme. Resultatet blev godt nok pæne, blanke mærker, men til gengæld var enhver detalje i løbet af kort tid slettet væk, og tilbage var en tynd skal, som kunne være afgørende for, om soldaten kom på orlov eller ej.

Først da forgyldte mærker til den nye uniform M/69 blev taget i brug i løbet af 1970, lykkedes

det stort set - men også kun stort set - at standse pudselidenskaben

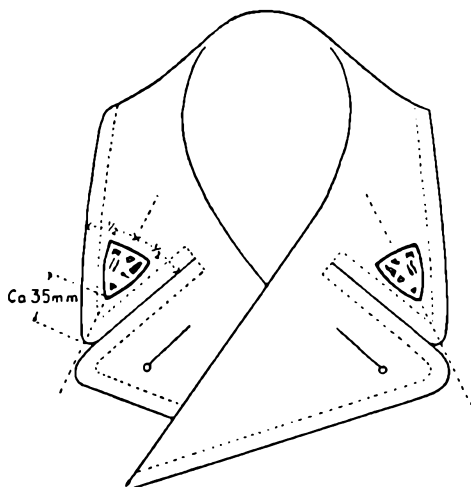
Fra udsendelsen af uniformsbestemmelserne i 1955 skete der i de kommende år ikke store ændringer for afdelingsmærkernes vedkommende. Når der i ny og næ var behov for at justere bæringsbestemmelserne, enten på grundlag af strukturændringer i hæren, som kunne medføre nyt tilhørsforhold for personalet, eller på grundlag af nyheder i uniformssystemet, blev de nødvendige retningslinjer udsendt fra Hærkommandoen eller - efter 01.01.1970 - fra Chefen for Hæren som enkeltskrivelser.

Som eksempler herpå kan nævnes en skrivelse, dateret 29.05.1967, hvor Hærkommandoen i anledning af Generalinspektoraternes nedlæggelse pr. 01.06.1967, og den samtidige oprettelse af Hærinspektoratet og Skolekommandoen bestemmer, at Hærinspektøren, de enkelte tjenestegrensinspektører samt chefen for Skolekommandoen skulle bære generalsmærket (Figur 57) med karmoisinrødt underlag. Ligeledes en skrivelse af 05.08.1970 fra Chefen for Hæren, hvor det bestemmes, at chefen for FN-afdelingen samt personel til FN-tjeneste fra de andre værn skulle bære generalsmærket med lyseblåt underlag.

I 1971 indførtes et særligt reglement for kampdommertjeneste under øvelser, og heri så en ny anvendelse af afdelingsmærkerne dagens lys. Det bestemtes nemlig, at personel i rollen som øvelsesledelse, herunder kontrolofficerer, skulle afmærkes med et hvidt armbind, forsynet med afdelingsmærke og underlag, båret om venstre overarm.

Til brug i forbindelse med en ny selskabsuniform M/70 fremstilledes i løbet af efteråret 1972 afdelingsmærker i guldtrækkeri. Disse mærker skulle anbringes på højre side af brystet,

Afdelingsmærkernes anbringelse på

Garnisonsfrakke
(feltkappe)

Skitse 7: Detalje fra "Uniformsbestemmelser V":
Anbringelse af afdelingsmærke på garnisonsfrakke
og feltkappe M/44 - vist med Figur 20.

og da man denne gang var opmærksom på kravet om, at den heraldiske figur skulle vende ind mod midten, måtte disse mærker derfor fremstilles i spejlvendt udgave, hvor en sådan fandtes.

En ret epokegørende ændring i anvendelsen af afdelingsmærkerne skete, da Chefen for Hæren bestemte, at personel ved Hærens Materielkommando, regimenter og Bornholms Værn med virkning fra 18.02.1974 skulle anlægge afdelingsmærke med underlag som huemærke til baretten, mens alle øvrige fortsat skulle bære hærmærket. Bestemmelsen udvidedes senere til også at gælde Jægerkorpsset,

Intendanturkorpset og Lægekorpset, mens brigader og regioner måtte vente endnu en periode; det så man dog i praksis temmelig liberalt på.

Og så udsendtes endelig Uniformsbestemmelser for Hæren - forkortet UBH - 03.07.1974 bl.a. indeholdende et kapitel om afdelingsmærker og deres rette brug. Heri var på tilsvarende vis som i 1955 optaget alle mærker - dog uden beskrivelse - samt fornødne retningslinjer for anvendelse - herunder også af underlag - med de ændringer, som de forløbne 20 år havde medført.

Med udsendelse af 1. rettelsesblad til de nye uniformsbestemmelser 22.05.1975 blev brugen af afdelingsmærket som tjenestestedsmærke endelig indført efter at have været under overvejelse i henved 9 år. Man havde i samme forbindelse indset, at anbringelsen på højre brystlomme faktisk var uheldig, og derfor valgt placering af tjenestestedsmærket i venstre side. Dette betød igen, at det nu endelig lykkedes at få ophævet bestemmelsen om bæring af afdelingsmærke til skjorteuniformen; ganske vist nåede man ikke at få denne sidste ændring med i det foreliggende rettelsesblad, men måtte udsende en speciel skrivelse herom for at undgå tilfælde, hvor der egentlig skulle bæres to afdelingsmærker på skjorten.

I 1982 bestemte Forsvarskommandoen, at luftværnsregimenternes mærke ikke længere skulle bæres som egentligt afdelingsmærke. I stedet blev det fastsat, at luftværnsartillerister - i funktioner som sådanne - skulle anlægge mærket (Figur 44 og 45) som særlig funktionsafmærkning på højre brystlomme og uden underlag.

Med denne sidste udvikling har vi altså i løbet af afdelingsmærkernes 45-årige historie oplevet ikke færre end 8 forskellige bærings- og anvendelsesformer for selve metalmærket:

a. Som egentligt afdelingsmærke på uniforms-

jakkens/kappens krave.

b. Som afdelingsmærke til udgangsuniform med anbringelse på højre skjortelomme.

c. Som elevmærke anbragt på begge overarme af uniformsjakken.

d. Som mærke for hærletter (nu Tjenestestedskorpset) på begge overarme.

e. Som huemærke i baretten.

f. Som tjenestestedsmærke på venstre brystlomme af uniformsjakke/-skjorte samt på vindjakke.

g. Som afmærkning af øvelsespersonel på hvidt armbind om venstre arm.

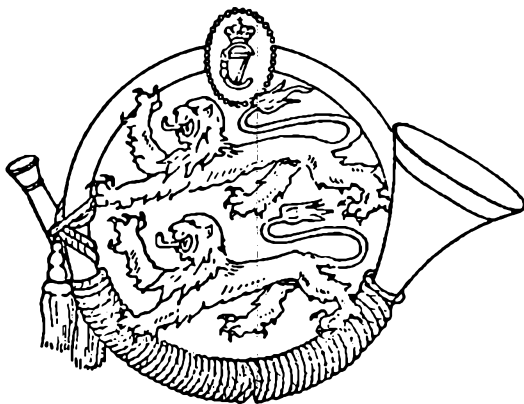
h. Som særlig afmærkning for luftværnsartillerister på højre brystlomme.

Med undtagelse af det under b. og c. omtalte har disse bæringsformer fortsat gyldighed, men hertil kommer selvfølgelig et utal af andre former for udnyttelse af afdelingsmærket, spændende fra selskabsuniformens mærke i guldtrækkeri og vævede stofmærker på kampuniformen, over gengivelse på officielt brevpapir og julekort, og til dekoration på askebægre, skjolde, manchetknapper og ølkrus.

Uniformsbestemmelser for Hæren er for så vidt angår afdelingsmærker (afsnit 3-2) og tjenestestedsmærker (afsnit 3-3) ikke ajourført siden 1981, og senere ændringer fremgår kun af enkeltskrivelser. Men bortset fra denne mangel er bestemmelserne i det store og hele rimeligt klare og logiske. Når man ind imellem støder på visse enkeltbestemmelser og undtagelsestilfælde fra de gængse regler, hvor logikken ikke er helt iøjnefaldende, kan det være en følge af nogle traditionsbestemte forhold, som ikke er umiddelbart indlysende. Der kan også være tale om særlige hensyn til soldatens mobiliseringsplacering, som det har været tilfældet i en lang årrække, hvor enheder uddannet ved et regiment blev overført

til et andet efter hjemsendelsen.

Som et sidste kuriosum i et broget billede af afdelingsmærkernes anvendelse gennem 45 år kan nævnes, at der - specielt ved nogle af pansertroppersnes enhedstyper - ses anlagt forsøvede afdelingsmærker. Sådanne mærker, som er fremstillet ved maling med sølvbronze eller ved for-sølvning/forkromning, er naturligvis aldeles uregulerede, misklæder uniformen med dennes forgyldte knapper, og anvendelsen af denne afart burde være bremset, inden den "fikse" idé bredte sig til andre regimenter.

Skitse 7a: Uniformskommissionens arbejdstegning til den spejlvendte udgave af 21. Bataillons afdelingsmærke, hvor man har glemt at spejlvende løverne. Bemærk også den ændrede placering af det kongelige navnetræk.

AFSLUTNING

Der er til dato i alt fremstillet og ibrugtaget 79 forskellige afdelingsmærker. Af disse har de 33 i ubrudt linje - idet der dog som regel er sket en navneændring undervejs - været båret af den enhed, som i perioden 1949 - 1952 fik dem tildelt:

	Figur 1
- Den kongelige Livgarde	- 11
- Kongens jyske Fodregiment	- 13
- Fynske Livregiment	- 14
- Sjællandske Livregiment	- 15
- Prinsens Livregiment	- 22
- Slesvigske Fodregiment	- 32
- Sergentskolen i Sønderborg	- 33
- Bornholms Værn	- 37
- Hærens Kampskole	- 43
- Sønderjyske Artilleriregiment	- 44
- Luftværn ved Kongens Artilleriregiment	45
- Luftværn ved Nørrejyske Artilleriregiment	- 47
- Sjællandske Ingeniørregiment	- 48
- Jyske Ingeniørregiment	- 52
- Jyske Telegrafregiment	- 54
- Sjællandske Trænregiment	- 55
- Jyske Trænregiment	- 57
- Hærens mærke	- 58
- Hærstaben - Landsdelskommandoerne	- 59
- Hærens Officersskole	- 64
- Hjemmeværnskommandoen	- 65
- Hjemmeværnsregion I	- 66
- Hjemmeværnsregion II	- 67
- Hjemmeværnsregion III	- 68
- Hjemmeværnsregion IV	- 69
- Hjemmeværnsregion V	- 70
- Hjemmeværnsregion VI	- 71
- Bornholms Hjemmeværn	- 72
- Hjemmeværnsregion VIII	- 73
- Forsvarsministeriet	

- Forsvarets Intendanturkorps	Figur 74
- Forsvarets Lægekorps	- 75
- Forsvarets Auditørkorps	- 76

Et antal mærker, nemlig 16, er af forskellige grunde ændret i den mellemliggende tid, men i realiteten stadig ført af den samme enhed, som i sin tid modtog dem:

- Danske Livregiment	Figur 9/10
- Dronningens Livregiment	- 25/26
- Gardehusarregimentet	- 34/35
- Jyske Dragonregiment	- 78/36
- Kongens Artilleriregiment	- 38/39
- Nørrejyske Artilleriregiment	- 41/42
- Sjællandske Telegrafregiment	- 50/51
- Adjudantstaben	- 62/63

11 mærker er i løbet af årene blevet tildelt andre enheder, efter at de i kortere eller længere tid har været ubenyttet:

- Region VI	Figur 2
- 1. sjællandske Brigade	- 5
- Region V	- 6
- 3. jyske Brigade	- 8
- Bornholms Værns infanteribataljoner	- 16
- 2. jyske Brigade	- 18
- 1. jyske Brigade	- 21
- Jægerkorpsset	- 27
- 2. sjællandske Brigade	- 28
- Jyske Division	- 31
- Hærens Materiel- og Færdselsskole	- 60

Hertil kommer 8 mærker, som kun anvendes som tjenestestedsmærke:

- Militærregion III	Figur 3
- Militærregion II	- 4
- Militærregion IV	- 7
- Militærregion I	- 29
- Hærens Artilleriskole	- 46
- Hærens Ingeniør- og ABC-Skole	- 49
- Hærens Signalskole	- 53

- Hærens Træn- og Militærpolitiskole Figur 56
To mærker er senere fremstillet til en "nyoprettet" myndighed:

- Hærens Materielkommando Figur 61
- FN - afdelingen - 79

Og endelig er der 9 mærker, som ikke længere er i brug:

- 3. Bataillon Figur 12
- 8. Bataillon - 17
- 10. Bataillon - 19
- Falsterske Fodregiment - 20
- 14. Bataillon - 23
- 15. Bataillon - 24
- 21. Bataillon - 30
- Sjællandske Artilleriregiment - 40
- Musikerkorps - 77

Mærkerne har haft flere betegnelser i løbet af de ca. 45 år, begrebet har eksisteret i Danmark. Til at begynde med blev de kaldt emblemer, for kort tid efter at blive benævnt afdelingsvåben. Fra 1950 var den autoriserede benævnelse afdelingsmærker, indtil begrebet regimentsmærker lidt efter lidt trængte igennem, men i dag er den officielle varebetegnelse stadig afdelingsmærker, og det er under dette navn, at man finder dem anført i forsyningskatalogerne.

De har ført en omskiftelig tilværelse og er blevet værnet om, som de små kunstværker de er, men også i visse situationer knap så hensigtsmæssigt behandlet, når det drejede sig om mærkeskifte og overtagelse af traditioner. De har været købt af mangan soldat for at have et aktuelt og håndgribeligt minde om tjenestetiden med hjem ved hjemsendelsen, og de er tit blevet anvendt som bytteobjekt, når der efter øvelsessamarbejde med udenlandske enheder var almindelig souvenirudveksling.

Og frem for alt har de til stadighed været en

uundværlig del af den militære hverdag og har sat sit præg på enhed efter enhed, hvor netop afdelingsmærket har vist sig at betyde en forbedring af sammenholdet til gavn for helheden. Lige præcis, hvad man havde forventet af systemet.

Det overordentlig store arbejde, som lå forud for mærkernes tilblivelse og indførelse, vil forhåbentlig blive værdsat også langt ind i kommende tider.

AFSNIT 2 - BESKRIVELSE AF MÆRKERNE

INDLEDNING

I det følgende afsnit er hvert enkelt af de til i dag fremstillede afdelingsmærker nærmere beskrevet, idet der henvises til farvetavlerne numre.

Der er ved beskrivelsen medtaget oplysninger i muligt omfang om

- ibrugtagningstidspunkt, både for den første og eventuelle senere anvendelser,
- navneændringer eller lignende, som i visse tilfælde har haft indflydelse på bæring af mærket,
- motivets oprindelse og relationer til den pågældende enhed,
- mærkets eventuelle forekomst i spejlvendt udgave,
- de autoriserede farver, der skal anvendes, når mærket anbringes på skjold,
- indstillinger og forslag fra berørte enheder, samt viderebehandlingen i uniformskommissioner eller -udvalg og ved kommandomyndighederne,
- andre forhold af interesse i fremstillingsprocessen.

Der er tillige i flere tilfælde i teksten afbildet udkast eller arbejdstegninger, som i særlig grad belyser udviklingen i brydningsperioden 1945 - 1951 på det traditionsbetonede område, og som også kan give en anelse om den lange vej fra det første rå udkast, til det endelige, kunst-

nerisk færdigbearbejdede afdelingsmærke blev taget i brug.

FIGUR 1

Livgarden	30.06.1949 - 31.10.1961
Den kongelige Livgarde	01.11.1961 -

Mærket består af en takket sol i hvidt metal, hvorpå Frederik 3's kronede navnetræk i gult metal er anbragt tillige med et skriftbånd med devisen PRO REGE ET GREGE (For konge og folk).

Mærkets hovedmotiv - solen - kendes fra bjørneskindshuen siden 1842, mens devisen er taget fra en fane, ført ved Livregimentets 7. kompagni i 1674.

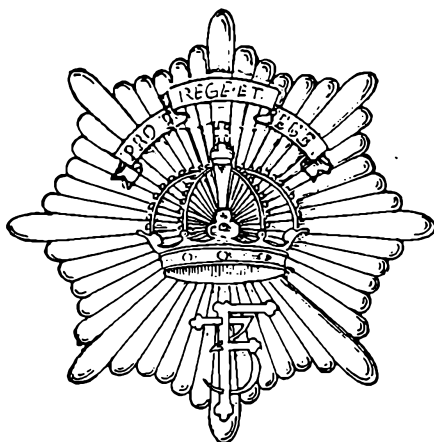
Skjoldfarve: $\frac{1}{2}$ hvid - $\frac{1}{2}$ blå. Garden anvender dog oftest et skjold helt i blå, hvilket ikke er autoriseret, men som i øvrigt tager sig langt bedre ud end det tofarvede.

Livgarden havde 23.05.1946 foreslået, at mærket fra bjørneskindshuen udført i passende størrelse kunne anvendes som regimentsmærke, således at selve solen blev fremstillet i et sølvligende metal, mens midtermotivet - rigsvåbnet - blev udført i gult metal. Uniformskommissionen gik ind for regimentets forslag

Imidlertid anførte Generalstaben, at rigsvåbnet rækker langt ud over det snævre tilhørsforhold til Kongehuset, og derfor ikke bare kan gøres til et specielt gardesymbol; alle afdelinger kunne faktisk med samme ret gøre krav på det, og der burde derfor udarbejdes et andet mærke, hvor kongekronen indgår som bærende ide, eventuelt kombineret med drabantsymboler, og i hvert fald med Frederik 3's navnetræk henvisende til regimentets oprettelse 30.06.1658.

Efter disse retningslinjer udarbejdede Uniformskommissionen nye udkast, som med småændringer blev godkendt og dermed dannede grundlag for fremstilling af mærket.

På Livgardens 291 års fødselsdag kunne de nye afdelingsmærker anlægges for første gang, og det har siden da været båret af et meget stort antal værnepligtige under tjeneste ved dette regiment; så mange, at der ubestridt er tale om det mest anvendte af samtlige mærker.

Skitse 8: Arbejdstegning til afdelingsmærke for Livgarden. Bemærk den senere ændring af kronens udformning samt navnetrækkets placering, som er begrundet i fremstillingstekniske forhold.

FIGUR 2

1. Regiment	01.04.1951 – 31.10.1951
6. Division	01.11.1951 – 31.10.1961
Ubenyttet	01.11.1961 – 20.03.1964

Mærket består af en kronet hjelm over et med Christian IX's kronede navnetræk smykket harnisk; det hele holdt af to løver, som med en baggrund af otte faner står på diverse militære attributter.

Mærkets motiv er inspireret af Københavns byvåben, som det var udformet fra 1661 til 1953, idet midtermotivet - de tre tårne i et kartoucheskjold - er erstattet af et harnisk. Herved er der knyttet forbindelse mellem garnisonsby og regiment.

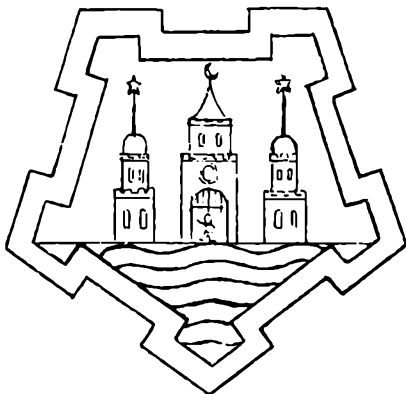
Skjoldfarve: Sort - som fastsat for 6. Division.

1. Regiment havde 22.06.1946 tilsendt et forslag til regimentsmærke, som netop henviste til en afbildning af byvåbnet. Uniformskommissionen fandt dog forslaget for kompliceret og foreslog i stedet et fæstningsgrundrids, der omslutter de tre tårne fra byvåbnet, symboliserende regimentets tilknytning til København og Kastellet.

Generalstaben havde ingen kommentarer til udkastet, ud over det ønskelige i at indføje det kongelige navnetræk i mærket.

Det videre arbejde i kommissionen åbenbarede snart, at der foruden 1. Regiment også var såvel 1. Bataillon som Hjemmeværnsregion VI, der kunne tænkes tildelt et mærke med nævnte indhold, og det tog derfor nogen tid, før de forskellige muligheder var afklaret. Der var derefter enighed om at gå tilbage til 1. Regiments oprindelige forslag og udforme mærket på dette grundlag.

Efter at have været anvendt som afdelingsmærke for 6. Division i en periode, og derefter ubenyttet, bæres mærket i dag af chefen for Militærregion VI, mens regionsstabens personel har anlagt det som tjenestestedsmærke.

Skitse 9: Blyantsskitse til afdelingsmærke for 1. Regiment, udarbejdet af Uniformskommissionen. Sammenlign også Figur 9 og 10 samt Figur 70.

FIGUR 3

2. Regiment	01.05.1951 – 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 – 29.03.1976
Militærregion III	30.03.1976 –

Mærket består af en kronet grif gående på et skriftbånd, der er smykket med Christian IX's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er taget fra Gram Herreds segl fra omkring 1600 og knytter derved forbindelsen mellem det sønderjyske regiment og landsdelen.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

2. Regiment havde 04.06.1946 selv foreslået, at regimentsmærket blev opbygget over Slesvigs våben - de to gående løver - og henstillede i samme forbindelse, at mærket blev fælles for både regiment og bataljoner. Uniformskommissionen

finder imidlertid, at det foreslåede motiv med større ret tilkommer 13. Bataillon, og det blev i stedet foreslået at udnytte rytterfiguren fra Knud Lavards segl som hertug af Sønderjylland og vogter af den dansk-tyske grænse.

Hertil bemærkede Generalstaben, at man måtte kunne anvende et herredssegel eller byvåben. Figuren fra Knud Lavards segl er ganske vist fortrinligt egnet som symbol, men den bryder princippet om, at regimenternes mærker søges udformet på grundlag af lokale symboler, altså ikke baseret på personrelationer, så derfor er kommissionens forslag mere egnet for en bataljon tæt ved grænsen.

De videre forhandlinger i kommissionen resulterede i valget af "Griffen fra Gram" som motiv, og arbejdet med fremstilling af skitser fortsat på dette grundlag.

Men da chefen for 2. Regiment i slutningen af 1950 havde haft lejlighed til at se de endelige arbejdstegninger, skrev han til kommissionen, at selv om hovedindtrykket var udmærket, så ville han dog godt lige gøre opmærksom på, at griffen i den viste udformning havde halen mellem benene, hvilket han ikke syntes forekom så heldigt, når der var tale om afmærkning af militære enheder!

Hvor rigtig regimentschefens betragtning end måtte være, fandt man dog ikke anledning til at ændre noget; det ville selvfølgelig også være heraldisk ukorrekt at foretage indgreb i udformningen af et segl, så mærket blev fremstillet i den foreliggende udførelse.

Efter nedlæggelsen af 2. Regiment i 1951 var mærket længe ubenyttet, men blev så taget frem igen som afdelingsmærke for Militærregion III, dog kun som tjenestestedsmærke for personalet i regionsstaben, idet regionschefen samtidig også

er chef for et regiment - det har vekslet mellem Slesvigske Fodregiment og Kongens Jyske Fodregiment - og derfor bærer regimentets mærke.

FIGUR 4

3. Regiment	10.09.1951 - 31.10.1951
2. Division	01.11.1951 - 31.12.1961
Ubenyttet	01.01.1962 - 29.03.1976
Militærregion II	30.03.1976 -

Mærket består af en harniskklædt rytter, der bekæmper en drage med sin lanse. Figurens sokkel er smykket med Christian IX's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er taget fra Holstebros byvåben fra 1625, der forestiller byens skytshelgen Skt. Jørgen (Skt. Georg) i kamp med dragen.

Skjoldfarve: Hvid - som fastsat for 2. Division.

3. Regiment havde ellers 28.06.1946 foreslået en silhuet af domkirken i Viborg omgivet af en krans af lyng, valgt med tanken på den nuværende garnison, da regimentet som sådant ikke har traditioner af krigshistorisk betydning. Uniformskommissionen foreslog imidlertid Viborgs byvåben fra omkring 1250 - to figurer (sandsynligvis rådmænd) siddende under en murbue - omgivet af en krans af lyng.

Generalstaben havde ingen kommentarer til udkastet ud over ønsket om at indføre det kongelige navnetræk i mærket. Ikke desto mindre blev forslaget opgivet, fordi motivet ikke var egnet i lille format, og valget faldt derfor på Holstebros byvåben. Ikke noget ganske logisk valg, i betragtning af, at regimentet overhovedet ikke havde relationer til Holstebro, men i hvert fald

Skitse 10: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 3. Regiment, udarbejdet af Uniformskommissionen.

blev mærket godkendt og fremstillet i denne udformning.

Mærket opnåede kun at blive båret i 51 dage, inden regimentet blev nedlagt. Efter at have været i brug ved 2. Division i en periode, og derefter ubenyttet, bæres mærket i dag ved Militærregion II, dog kun som tjenestestedsmærke for personel ved regionsstaben, idet regionschefen samtidig også er chef for Prinsens Livregiment og derfor bærer dette regiments mærke.

FIGUR 5

4. Regiment	01.04.1951 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 20.03.1964
1. sjællandske Brigade	21.03.1964 -

Mærket består af en stiliseret, opflyvende

rovfugl med Christian IX's kronede navnetræk på brystet.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærket gengiver hovedmotivet - en høj - fra Roskildes byvåben fra omkring 1250, og knytter herved forbindelse mellem regimentet og den gamle garnisonsby.

Skjoldfarve: Ikke fastsat, men 1. sjællandske Brigade anvender rød. Gul havde dog nok været et bedre valg, idet der herved ville have været overensstemmelse med brigadens indplacering som den fjerde, ligesom det ville have givet mulighed for at anvende høgen i den korrekte farve, nemlig sort.

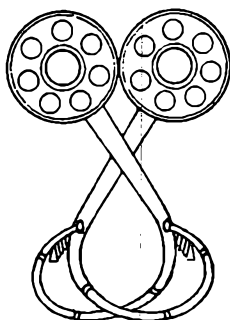
Da 4. Regiment 18.06.1946 havde besvaret Uniformskommissionens henvendelse og meddelt, at man ikke havde forslag til et mærke, udarbejdede kommissionen selv et udkast bestående af to sammenslyngede lur for at henlede tanken på de midtsjællandske traditioner.

Generalstaben var ikke begejstret for udkastet og foreslog i stedet at benytte garnisonsbyens våben. Herved ville man også undgå sammenligninger med lurmærket smør eller lignende.

Resultatet blev da en nøje kopi af byvåbnets høj i en udførelse, som ved den endelige forelæggelse gav anledning til adskillige kommentarer i forbindelse med dets ret ringe størrelse; det må nok også erkendes, at mindre bør et afdelingsmærke i hvert fald ikke være.

Efter at 4. Regiment var nedlagt, og mærket havde været ubenyttet ca 10 år anmodede 1. sjællandske Brigade om tilladelse til at benytte det som afdelingsmærke for brigadestabens personel og gav hermed stødet til, at spørgsmålet om mærker til de øvrige brigader og regioner m.m. blev taget op. Som resultat heraf bæres mærket i dag af chefen for 1. sjællandske Brigade som afde-

lingsmærke, mens brigadestabens personel har anlagt det som tjenestestedsmærke.

Skitse 11: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 4. Regiment, udarbejdet af Uniformskommissionen.

FIGUR 6

5. Regiment	10.09.1951 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 30.04.1974
Militærregion V	01.05.1974 -

Mærket består af en hjelm med opslået visir og besat med syv strudsfjer. På hjelmens brystkrave er Christian IX's kronede navnetræk, og under hjelmen to krydslagte laurbærgrene.

Mærkets motiv er taget fra en fane, ført ved 6. kompagni af Prins Jørgens regiment i 1676, og knytter derved forbindelsen til Vordingborg - 5. Regiments garnison - idet omhandlede Prins Jørgen var herre til Vordingborg Len.

Skjoldfarve: 1/3 grøn - 1/3 gul - 1/3 grøn. De nævnte farver er dog kun med forbehold godkendt af Chefen for Hæren 29.03.1976.

5. Regiment havde 27.06.1946 fremsendt et udkast til regimentsmærke bestående af Gåsetårnet i Vordingborg, hvorpå Frederik 5's kronede navnetræk var anbragt - det hele i en temmelig uheldig udformning. Uniformskommissionen fandt da også forslaget uanvendeligt, og foretrak afdelingsmærket udformet i skikkelse af en gående gås med en åben krone om halsen - altså stadig med relation til Gåsetårnet.

Krigsministeriet var betænkelig ved dette udkast, og Generalstaben kunne heller ikke gå ind for en gås som mærke, da det i vort lattermilde land ligefrem ville være at opfordre til utidig munterhed og i øvrigt give anledning til uheldige sammenligninger. Derfor måtte det foretrækkes som grundlag for mærket at udnytte Vordingborgs bysegl fra 1584, der indeholder et tårn og en mur, begge kronet med skydeskår; sandsynligvis

Skitse 12: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 5. Regiment, udarbejdet af Uniformskommissionen.

en gengivelse af byens befæstede slot.

Efter videre forhandling i Uniformskommissionen godkendtes mærket endelig i den skikkelse, som vi kender i dag, og blev taget i brug på et tidspunkt, hvor hærens reorganisering stod lige for døren. Resultatet var, at mærket i første omgang kun blev båret i 51 dage for derefter at hvile i over 20 år, indtil det blev taget frem igen som afdelingsmærke for chefen for Militærregion V og som tjenestestedsmærke for regionsstabens personel.

Udviklingen i dag tyder på, at mærket fremover kun vil blive anvendt som tjenestestedsmærke, idet Militærregion V forventes sammenlagt med Sjællandske Livregiment.

FIGUR 7

6. Regiment	16.05.1951 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 29.03.1976
Militærregion IV	30.03.1976 -

Mærket viser en kronet og harniskklædt figur, som i højre hånd holder et liljesmykket banner og i venstre et rigsæble. På fodstykket Christian IX's kronede navnetræk.

Motivet til mærket stammer fra Odense byvåben fra 1584, som gengiver Knud den Hellige med byens mærke, liljen. Med dette meget karakteristiske motiv knyttedes således forbindelsen mellem regiment og garnisonsby.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

6. Regiment havde 12.06.1946 fremsendt ikke færre end otte forskellige udkast til regimentsmærker, alle byggende på et kort over Fyn som hovedmotiv. Samtidig henstillede man i øvrigt, at mærkerne blev forarbejdet i stof og ikke af

Skitse 13: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 6. Regiment, foretrukket af regimentet ved fremsendelsen blandt ialt otte skitser

metal. Der var ingen af de fremsendte skitser, som var anvendelige, så i stedet udarbejdede Uniformskommissionen selv et forslag byggende på Odenses lilje fra 1535.

Generalstaben bemærkede hertil, at Knud den Hellige måtte foretrækkes frem for liljen, fordi Odense selv havde valgt førstnævnte som byvåben.

Resultatet blev således mærket med Knud den Hellige, som i dag - efter 25 år i glemsel - er taget i brug igen ved Militærregion IV som tjenestestedsmærke for personel ved regionsstaben, idet regionschefen samtidig er chef for Fynske Livregiment og derfor bærer dette regimentsmærke. I forbindelse med den planlagte nedlæggelse

af Fynske Livregiment kan mærket fremover tænkes anvendt for en selvstændig regionschef.

Liljemotivet blev ikke opgivet; dels genfinder man det i Kong Knuds banner på nærværende mærke, og dels blev det senere ganske naturligt udnyttet, da et afdelingsmærke for Hjemmeværnsregion IV skulle indføres, jf. Figur 68.

FIGUR 8

7. Regiment	15.01.1951 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 14.05.1974
3. jyske Brigade	15.05.1974 -

Mærket består af et kronet og brølende løvehovede, hvor Christian IX's kronede navnetræk er anbragt forneden i manken.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er en del af Fredericias byvåben - et såkaldt heraldisk diminutiv - således at 7. Regiments tilknytning til garnisonen symboliseres ved at bruge Fredericia-løvens hovede, mens våbnet i sin helhed kunne anvendes som afdelingsmærke for en anden enhed, som også havde tilknytning til byen, jf. nedenfor.

Skjoldfarve: Blå - som 3. jyske Brigade fastsatte i 1974.

Som forslag til regimentsmærke fremsendte 7. Regiment 26.06.1946 et emblem, som gengav Fredericias byvåben fra 1655 - en oprejst løve, som i forpoterne holder en krumsabel og en laurbærgren mens devisen PRO PACE ARMATUS (Våbnet for fred) omgiver figuren. Uniformskommissionen fandt imidlertid, at det foreslåede motiv med større ret måtte tilkomme 12. Bataillon, og foreslog derfor i stedet anvendt en gengivelse af H.W. Bissens monument "Landsoldaten" omgivet med en

krans af egeløv.

Hertil bemærkede Generalstaben, at det forekommer forkert at give et enkelt regiment den ære at bære et minde, som i virkeligheden er hele hærens. Dertil kommer det uheldige i at bruge en statue som symbol; den bryder princippet og taler på en helt anden måde til beskueren end en allegorisk fremstilling. Byvåbnet måtte derfor anbefales.

Da der nu - ud over 7. Regiment - var både 10. og 12. Bataillon, som kunne tænkes tildelt motivet, blev resultatet efter de videre drøftelser, at kommissionen valgte løvehovedet fremfor Landsoldaten. Det varede nu ikke længe, før mærket udgik, men i dag er det taget i anvendelse igen som afdelingsmærke for chefen for 3. jyske Brigade og som tjenestestedsmærke for brigadestabens personel.

Skitse 14: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 7. Regiment, udarbejdet af Uniformskommissionen.

FIGUR 9

1. Bataillon	11.11.1949 - 31.10.1951
1. Regiment	01.11.1951 - (1953)

Mærket består af en fæstningspentagon omslutende Frederik 5's kronede navnetræk i spejlmonogram.

Motivet til mærket symboliserer 1. Bataillons tilhørsforhold til fæstningsbyen København, idet Kastellets grundrids indgår i stiliseret form.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 10.

1. Bataillon fremsendte 27.06.1946 fem udkast til afdelingsmærke, alle byggende på variationer af det lille rigsvåben. Da forslagene imidlertid lå for tæt på det fælles hærmærke, kunne Uniformskommissionen ikke anbefale nogen af skitserne og foreslog i stedet en brændende håndgranat med Frederik 5's navnetræk henførende dels til kommissionens forslag til navn "Det kongelige Livgrenaderregiment", dels til oprettelsen 07.12.1763.

Generalstaben kunne ikke gå ind for forslaget da forbindelsen til Grenaderkorpset var højst usikker, så man burde i stedet genoplive stamnavnet "Danske Livregiment" og udarbejde et mærke i relation til garnisonen, nemlig det kendte fæstningsgrundrids.

Efter disse retningslinjer blev arbejdet videreført, og da mærket forelå til godkendelse, skrev Generalkommandoen, at det kunne tiltrædes som afdelingsmærke for 1. Bataillon. Men videre lød det:

".. Generalkommandoen undlader dog ikke at bemærke, at mærker i massiv udførelse som det foreliggende let - og især på nogen afstand - kommer til at virke tungere end øn-

skeligt er ... Man bør derfor, hvor teknisk mulighed herfor foreligger, søge at "lette" sådanne mærker ved udhugning af hertil egnede partier ..."

Pudsigt nok skrev 1. Bataillons 5. kompagni 10.11.1949 - altså dagen før mærket officielt skulle anlægges - frem via de overordnede myndigheder og foreslog, at mærket blev gennembrudt så kun omrids og navnetræk stod tilbage; endvidere at mærket formindskedes, og endelig, at det fremstilledes i forgyldt udførelse. Alle instanser anbefalede indstillingen på nær Generalkommandoen, som kun kunne gå med til den foreskåede gennembrydning, og resultatet blev da, at ministeriet senere - da fremstilling af nye beholdninger var aktuel i begyndelsen af 1953 - beordrede mærket udført i gennembrudt udgave. Samtidig bestemtes det, at det gamle mærke fortsat skulle anvendes, til beholdningen var opbrugt.

Man vil i dag - 40 år efter - stadig kunne se mærker af den gamle, massive type, som dog efterhånden er sjælden.

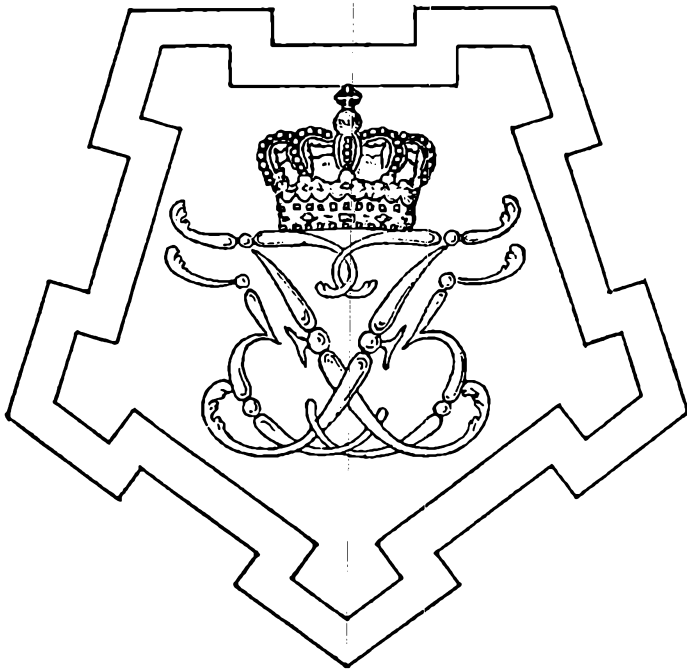
FIGUR 10

1. Regiment	(1953)	- 31.10.1961
Danske Livregiment	01.11.1961 -	

Mærket er for så vidt angår motiv og indhold identisk med Figur 9 og er fremstillet med samme stempel. Forskellen er, at baggrundspartierne imellem fæstningskonturen og det kongelige monogram er udhugget med henblik på at give et lettere og mere luftigt indtryk.

Skjoldfarve: $\frac{1}{2}$ gul - $\frac{1}{2}$ rød.

Mærket blev autoriseret 02.02.1952 og kunne

Skitse 15: Arbejdstegning til afdelingsmærke for 1. Bataillon. Ved sammenligning med selve mærket ses, at navnetrækket er ændret, og at hele midten er trukket udad for at opnå sammenhæng med fæstningsgrundridset.

tages i brug i løbet af 1953, efterhånden som beholdningerne af den gamle model var opbrugt. Da sidstnævnte imidlertid aldrig blev sat officielt ud af kraft, vil man stadig af og til kunne se denne massive udgave af mærket båret af personel ved regimentet - især som huemærke.

Ved sammenlægningen af Danske Livregiment og Falsterske Fodregiment 01.08.1976 videreførtes Danske Livregiments navn og afdelingsmærke ved

det sammenlagte regiment, således at kun visse enheder for en tid bevarede Falsterske Fodregiments mærke (Figur 20).

FIGUR 11

2. Bataillon	17.02.1950 - 31.10.1951
9. Regiment	01.11.1951 - 31.10.1961
Kongens Fodregiment	01.11.1961 - 30.10.1966
Kongens jyske Fodregiment	31.10.1966 -

Mærket består af en kongekrone, hvorunder et skriftbånd med navnet KONGENS, og endvidere Frederik 3's kronede navnetræk i et kartoucheskjold under båndet.

Mærkets motiv er valgt som symbol på enhedens særlige, historiske tilknytning til kongehuset, og det kongelige navnetræk henviser til oprettelsesdatoen 29.04.1657.

Skjoldfarve: 3/7 sort - 1/7 gul - 3/7 sort.

2. Bataillon udtalte 23.05.1946, at bataljonen ikke selv havde noget forslag til afdelingsmærke udover, at farven sort burde være fremtrædende på grund af bataljonens tilnavn "Det sorte Regiment". På dette grundlag udarbejdede Uniformskommissionen et forslag til afdelingsmærke bestående af en med krumøkse bevæbnet norsk løve fremstillet i sort metal henvisende til navneforslaget "Det kongelige norske Livregiment".

Både med hensyn til navn og mærke måtte Generalstaben afvise forslaget som ikke lovmedholdeligt, eftersom Danmark i 1819 havde givet afkald på i al fremtid at benytte det norske våben eller hentydninger hertil, og i stedet blev derfor foreslået navnet "Kongens Fodregiment" og mærke som det, der af Uniformskommissionen var til tænkt 3. Bataillon, nemlig Elefantordenens tegn.

Videre forhandlinger medførte imidlertid, at denne tanke blev opgivet, og med inspiration i 17. Bataillons navn og mærke - jf. Figur 25 - opnåedes enighed om kongekronen som motiv.

Ved reorganiseringen af hæren i 1951 modtog det nyoprettede 9. Regiment sine bataljoner fra Fodfolkspionerkommandoet, og i 1961 blev regimentet endvidere sammenlagt med det noget yngre 7. Regiment, Jyske Fodregiment, hvilket i 1966 gav anledning til den omtalte navneændring.

Skitse 16: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 2. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen

FIGUR 12

3. Bataillon	10.11.1950 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

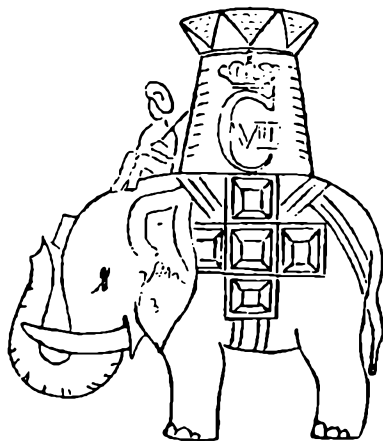
Mærket består af en kongekrone, hvorunder to fladt krydslagte geværer og et skriftbånd med navnet KRONENS SKYTTERGT. samt Christian VIII's kronede navnetræk.

Mærkets motiv henleder tanken på bataljens oprettelse 01.07.1842 på grundlag af dele af 2. og 3. Livregiment, d.v.s. videreførelse af traditionen fra regimenter af det kongelige hus.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

3. Bataillon foreslog 15.07.1946 et mærke med Holger Danske efter statuen i Kronborgs Kasematter, eller - hvis dette ikke kunne lade sig gøre - da selve Kronborg Slot. Uniformskommissionen fandt, at bataljonen havde krav på et navn med tilknytning til kongehuset og foreslog derfor "Kongens Infanteri" og et mærke svarende hertil, nemlig Elefantordenens tegn med Christian VIII's navnetræk indsat i tårnet.

Hertil bemærkede Generalstaben, at det foreslåede navn er så fornemt, at det må gives til en ældre og mere berettiget afdeling (2. Batail-

Skitse 17: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 3. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen.

lon), mens der for 3. Bataillon passende kunne anvendes "Kronens Skytterregiment". Svarende her- til kunne afdelingsmærket udformes som en krone over korslagte geværer sammenholdt med pågælden- de kongelige navnetræk på en oval plade. Dette forslag blev også det endelige resultat, idet man senere tilføjede skriftbåndet.

Det kan i den forbindelse nævnes, at dette er det eneste af samtlige afdelingsmærker, der in- deholder hele enhedens navn.

Knap et år senere blev bataljonen nedlagt, og mærket gik af brug; der var på dette tidspunkt fremstillet 10.039 eksemplarer, hvoraf hovedpar- ten senere blev solgt for messingværdien, og det må i dag siges at være sjældent.

FIGUR 13

4. Bataillon	17.11.1949 – 31.10.1951
6. Regiment	01.11.1951 – 31.10.1961
Fynske Livregiment	01.11.1961 –

Mærket består af en kronet lindorm omsluttet af et skriftbånd med devisen FAST I NØD og for- oven Christian 4's kronede navnetræk i årstallet 1614.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv gengiver "de Venders" lindorm - ofte opfattet som værende Fyns våben - fra det danske rigsvåben. Herved knyttes forbindelserne til bataljonens stamafdeling, Fynske Kompagni, som blev oprettet 17.11.1614, og dermed er en af hærens ældste afdelinger. Devisen stammer fra en fane, ført ved 8. Kompagni af Det ny Fyenske Re- giment i 1675.

Skjoldfarve: 1/3 grøn - 1/3 hvid - 1/3 grøn.

4. Bataillon fremsendte 03.06.1946 et udkast

Skitse 18: Arbejdstegning til afdelingsmærke for 4. Bataillon. Ved sammenligning med Figur 13 ses, at der senere er sket overraskende stilistiske ændringer.

til afdelingsmærke med lindormen som motiv, forøvrigt fejlagtigt benævnt "de Gothers" lindorm. Samtidig foreslog man som navn "Kronens fynske Bataillon". På grund af bataljonens bemærkelsesværdige traditioner foreslog Uniformskommissionen navnet "Kongelige Fynske Infanteri" og hertil et emblem med lindormen i et rundt skriftbånd, hvorpå Christian 4's navnetræk samt året 1614.

Fra Generalstaben var der ingen kommentarer til mærkeforslaget, men man fandt, at navnetilknytningen til kongehuset ville komme bedre til udtryk ved anvendelse af navnet "Fynske Livregiment". Denne opfattelse gik igen, da 4. Batail-

lon senere ansøgte om at måtte føre navnet "Kongens Regiment", og ansøgningen af Generalkommandoen blev afslået med henvisning til, at dette navn tilkom 2. Bataillon.

Efter at devisen FAST I NØD var indført i de foreliggende tegninger, blev produktionen iværksat, og mærket kunne anlægges på bataljonens 335 års fødselsdag. Men efter over 40 års anvendelse ved samme enhed er der i dag tvivl om mærkets fremtid efter planlagte regimentssammenlægninger i de kommende år.

FIGUR 14

5. Bataillon	15.06.1949 - 31.10.1951
4. Regiment	01.11.1951 - 31.10.1961
Sjællandske Livregiment	01.11.1961 -

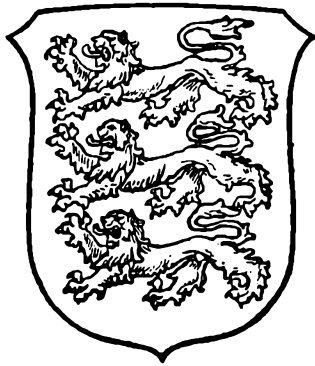
Mærket består af tre kronede løver på baggrund af en bøgekrans, hvorpå der øverst er lagt Christian 4's og nederst Frederik VI's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

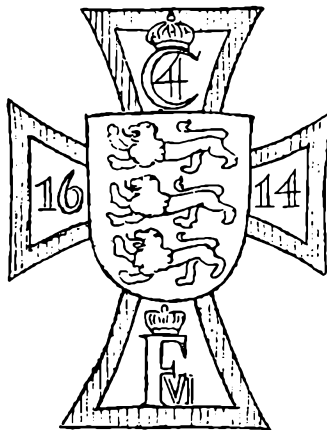
Motivet symboliserer 5. Bataillons historiske tilknytning til Sjælland, både igennem rigsvåbnets løver - ofte opfattet som værende Sjællands våben - og ved bøgegrenene. Som en af de ældste afdelinger i hæren, oprettet 17.11.1614, fører bataljonen Christian 4's navnetræk.

Skjoldfarve: 1/3 blå - 1/3 gul - 1/3 blå.

19.06.1946 foreslog 5. Bataillon, at dens afdelingsmærke blev udformet på grundlag af det "sjællandske" våben, og endvidere at navnet blev "Sjællandske Bataillon". Og Uniformskommissionen gik ind for forslaget til mærke, idet løverne kunne anbringes i et skjold, lagt på et dannebrogskors med begge de kongelige navnetræk samt

Skitse 19: Udkast i tuschtegning til afdelingsmærke, udarbejdet og fremsendt af 5. Bataillon.

Skitse 20: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 5. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen.

oprettelsesåret 1614. Herudover foreslog man et navn med en fornemmere klang, nemlig "Kongelige sjællandske Infanteri".

Når Uniformskommissionen peger på at føre også Frederik VI's navnetræk i mærket, skyldes det en tanke om at udnytte det specielle forhold, at bataljonen ved kongelig resolution af 08.06.1842 er autoriseret til at føre Frederik VI's navnetræk i sin fane ved siden af den regerende konges. Der er så sent som 03.05.1976 tildelt Sjællandske Livregiment en ny fane således udstyret.

Generalstaben gik helt ind for forslaget til afdelingsmærke, men mente at navneforholdet til kongehuset blev bedre beskrevet ved at anvende "Sjællandske Livregiment" som betegnelse.

Da mærket forelå i endelig udgave (prototype) til godkendelse i Uniformskommissionen, blev man alligevel betænkelig over udformningen, og som følge heraf blev motivet med dannebrogskorset opgivet. I stedet valgte kommissionen at erstatte korset med en krans af bøgeblade, og i denne udformning blev godkendelse opnået, så produktionen kunne iværksættes for anden gang.

Prægeværktøj til det kasserede mærke findes i Tøjhusmuseets samlinger, men det er uvist, om der findes færdige eksemplarer.

FIGUR 15

6. Bataillon	06.07.1949 - 31.10.1951
3. Regiment	01.11.1951 - 31.10.1961
Prinsens Livregiment	01.11.1961 -

Mærket består af et vildsvinehovede placeret i et skriftbånd med devisen GLORIA FINIS (Æren frem for alt) og forneden Frederik 3's kronede navnetræk. Øverst en prinsekrone.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Vildsvinet symboliserer med sin massive stødkraft det sluttede fodfolks pågaaenhed, og kendetegner herved en gammel dansk linieafdeling, oprettet 30.11.1657. Prinsekronen henviser til den historiske tilknytning til kongehuset, mens devisen, som med nogen malice kan ses oversat ved: "Det er slut med æren", er taget fra en fane, ført ved Rosenkrantz's Regiments 4. Kompagni i 1674.

skjoldfarve: 1/2 blå - 1/4 orange - 1/4 grøn.

Som forslag til afdelingsmærke fremsendte 6. Bataillon 28.06.1946 fire udkast, hvoraf bataljonen selv foretrak et med relation til et tilnavn, nemlig "Lynggarden", som bataljonen var yderst stolt af. De andre udkast viste en vikingehjelm og forskellige udformninger af Cimbrernes mærke - tre løbende ben. Uniformskommissionen fandt ikke nogen af forslagene anvendelige, og i stedet udarbejdede man et mærke, bestående af et hjortehovede og en prinsekrone med årstallet 1657, samt foreslog navnet "Kronprinsens Jyske Livregiment".

Generalstaben fandt navnet "Prinsens Livregiment" mere dækkende, da det stemmer helt med historisk indhold og navnereglerne, svarer til nutiden og vil kunne passe i fremtiden. Også emblemet måtte ændres, fordi hjorten mere er symbol på den lette afdeling - og motivet i øvrigt var identisk med Hørsholms byvåben. Tankeindholdet syntes derfor at komme bedre til udtryk ved brug af et vildsvinehovede.

Sådan fik mærket sit endelige udseende, idet skriftbånd med devise senere blev tilføjet.

Da reorganiseringen fandt sted i 1951, og 3. Regiment skulle videreføre 6. Bataillons afdelingsmærke m.m., indstillede regimentet indtrængende om at måtte blive fri for dette mærke. Som

begrundelse anføres, at mærket ikke er yndet og giver anledning til mange dårlige vittigheder, som ikke morer bæreren, og under henvisning til foromtalte tilnavn svinger regimentet sig op til de store højder:

"Enhver af regimentets soldater kender lyngen, alle vore bondesoldater har den på gården hjemme, alle kender kampen mod lyngen, og alle er de - som lyngen - stærke og seje, enkeltvis ufikse, men i flok en stædig, defensiv magtfaktor, trofaste mod den hjemstavn, de er stolte over at være vokset op i.

Som lyngen giver de aldrig fortabt, og de er altid stædigt rede til modangreb. Der kan næppe findes et mere sobert og diskret symbol, naturligt netop for dette regiment, karakteriserende dets mandskab, dets hjemegn og dets særlige psyke og egenskaber end netop lyngen.

Der træffes derimod ingen kronede vildsvin på heden. Gloria finis !"

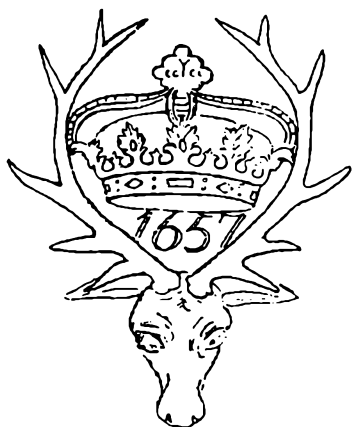
Indstillingen var ledsaget af en tegning af et nyt afdelingsmærke, der indeholdt valgsproget "Aaller faatawt", og den foranledigede Hærkommandoen til at undersøge, om et af de mærker, der var blevet ledige, egnede sig bedre til 3. Regiment, da der ikke var mulighed for at fremstille et nyt, henset til de økonomiske konsekvenser.

Enden på sagen blev, at regimentets ansøgning blev afslået med flere argumenter, hvor det lykkedes også Hærkommandoen at nå retoriske højder:

"At bruge lyngen, mod hvilken det danske folk fører en bevidst udryddelseskamp, som

symbol skønnes - hvad man end måtte føle for den som plante eller i landskabelig henseende - mindre vel motiveret, eftersom regimentet gerne skulle få en længere levetid end den lyng, der som den skadeplante, den har været igennem århundreder, før eller senere må opgive kampen for sin plads og sin rod på dyrket jord."

Regimentet beholdt altså vildsvinet, hvilket alle i dag vist kan være tilfredse med; tilbage er kun at nævne, at en af de kommende regimentschefer var oberst J.M. Lyng.

Skitse 21: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 6. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen.

Skitse 22: Blyantstegning af nyt afdelingsmærke, fremsendt af 3. Regiment 26.11.1951.

FIGUR 16

7. Bataillon	06.02.1950 - 31.10.1950
Ubennyttet	01.11.1951 - 31.03.1952
I Bataljon/Bornholms Værn	01.04.1952 -

Mærket består af et orlogsskib for fulde sejl; på bølgerne Christian 5's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv leder tanken hen på bataljonens hæderfyldte fortid som marineinfanteri, d.v.s. som afgivelser til flådens større skibe i forbindelse med landgangsoperationer. Det kongelige navnetræk henviser til bataljonens oprettelse 31.12.1680.

Skjoldfarve: 1/2 blå - 1/2 gul.

7. Bataillon fremsendte 15.06.1946 et antal udkast til afdelingsmærker fra de enkelte kompagnier. De fleste tager udgangspunkt i navnet "Marineregimentet" og viser en ofte fantasifuld kombination af orlogsfartøjer med fæstninger og havne m.m. Ingen af skitserne forekom Uniformskommissionen anvendelige, og i stedet udarbejdedes et udkast, omfattende et anker, hvor der imellem fligene er anbragt to våbenskjolde med Maribo amts lindorm og slægten Falsters løve, henvisende til det foreslåede navn "Lolland-Falsters Infanteri". På ankerets stok er oprettelsesåret 1682 - urigtigt - anført.

Generalstaben mente ikke, at det foreslåede navn med rimelighed kunne knyttes til bataljonen, som har fuld historisk adkomst til at kalde sig "Marineregimentet". Som emblem kunne anvendes to krydslagte geværer, hvorpå et anker, og det hele sammenholdt med Christian 5's navnetræk.

Videre forhandling resulterede i nogen betænkelighed ved at anvende et så specielt søværnsymbol som ankeret, ligesom også navnet stødte

på modstand ved en underhåndshøring i Marineministeriet, der 23.07.1948 bemærkede, at man ikke gerne så forslaget gennemført.

Inspireret af nogle af de fremsendte skitser opnåedes tilslutning til at anvende skibet, en galeon fra 1600-tallet, som rimeligt sindbillede for enhedens traditioner, men det lykkedes ikke at få autoriseret det foreslåede navn. Så den formelle betegnelse for bataljonen er fortsat "Bornholms Værns Infanteri", mens de på Bornholm tjenstgørende uden blusel anvender navnet "Marineregimentet".

Selv om I/Bornholms Værn først fik officiel tilladelse til at bære 7. Bataillons mærke fra 01.04.1952, har det personel, som var til tjeneste ved bataljonen, utvivlsomt stadig båret mærket i den mellemliggende periode.

Skitse 23: Udkast i tuschtegning til afdelingsmærke, udarbejdet og fremsendt af 7. Bataillon; forkastet af Uniformskommissionen i første omgang, men senere givet ideen til det endelige afdelingsmærke.

FIGUR 17

8. Bataillon	02.10.1949 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

Mærket består af en over ni hjerter gående, kronet løve omgivet af et skriftbånd med Christian VIII's kronede navnetræk foroven.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Som motiv er anvendt "de Gothers" løve og ni hjerter fra det danske rigsvåben - oftest opfattet som Jyllands våben - hvorved tankerne henledes på bataljonens opståen på grundlag af dele af 1. og 2. Jyske Infanteriregiment. Det kongelige navnetræk henviser til datoen for oprettelsen 01.07.1842.

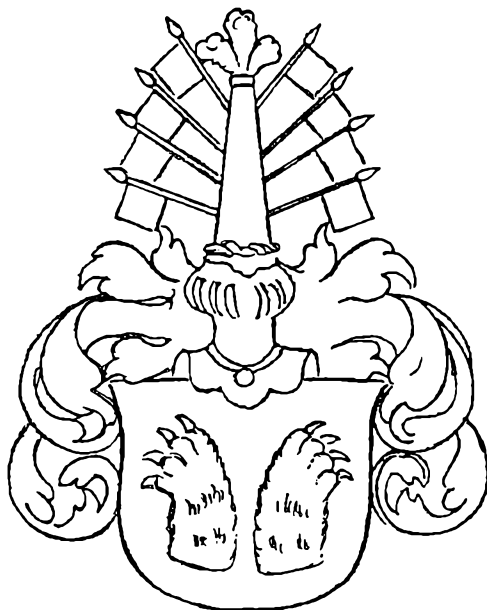
Skjoldfarve: Ikke fastsat.

8. Bataillon foreslog 04.06.1946, at dens afdelingsmærke blev udformet som et udtryk for, at General Schleppegrell havde været bataljonens første chef. Uniformskommissionen optog ideen og udarbejdede et udkast, som afbildede Schleppegrells slægtsvåben, og foreslog i samme forbindelse navnet "Schleppegrells Infanteri".

Generalstaben fandt, at den foreslåede betegnelse gik på tværs af navnereglerne, i og med at Schleppegrell - al ære og respekt for hans indsats - dermed ville blive den eneste dansker med et sådant minde; man foreslog i stedet navnet "Jyske Skytteregiment" og anbefalede, at det til 9. Bataillon udarbejdede mærke anvendtes til 8. Bataillon i stedet.

Dermed nåede man frem til det endelige motiv med "Jyllands" løve og hjerter, som ganske vist blev ændret en smule i udformningen, blandt andet ved at skriftbåndet blev tilføjet. Mærket opnåede godt 2 års levetid, indtil bataljonen blev nedlagt; der var på dette tidspunkt frem-

stillet 18.524 stk., hvoraf hovedparten senere blev bortsolgt og omsmeltet, og mærket må således i dag siges at være sjældent.

Skitse 24: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 8. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen.

FIGUR 18

9. Bataillon	15.06.1949 – 31.10.1951
10. Regiment (Feltherrens Fodregiment)	01.11.1951 – 31.08.1961
Ubenyttet	01.09.1961 – 20.03.1964
2. jyske Brigade	21.03.1964 –

Mærket består af et kartoucheskjold, hvorpå Frederik 4's kronede navnetræk i spejlmonogram. Forneden to korslagte marskalstave.

Marskalstavene som motiv sigter til bataljonnens oprindelse i feltherren Hans Schack's Regiment, og det kongelige navnetræk til oprettelsesdatoen 10.04.1703.

Skjoldfarve: 1/3 hvid - 1/3 blå - 1/3 gul.

9. Bataillon fremsendte 23.05.1946 et forslag til afdelingsmærke, visende Skipper Clement på baggrund af et kort over Vendsyssel, og således symboliserende samhørigheden med denne landsdel og specielt Ålborg. Ønsket om et mærke med tilknytning til Skipper Clement tilkom med større ret 11. Bataillon, mente Uniformskommissionen og foreslog derfor mærket udformet som et kronet skjold indeholdende "Jyllands" våben - en kronet løve over ni hjerter - henvisende til navneforslaget "Nørrejske Infanteri".

Generalstaben kunne ikke gå ind for navnet, men fandt, at der her var en lejlighed, hvor man kunne tage hensyn til den tid, hvor regimenterne bar chefsnavne. Ikke ved at genoplive feltherrens navn, men ved at anvende det videre spændende og langt stærkere lydende "Feltherrens Fodregiment". Mærket måtte i overensstemmelse med dette navn ændres, således at det udgjorde en kombination af våbner for de ældste hvervede afdelingers chefer.

Det synes ikke helt logisk, at man det ene øjeblik (8. Bataillon - Figur 17) afviser tanken om at knytte forbindelsen til en person, både for navn og våbens vedkommende, og dernæst i næste tilfælde direkte peger på en sådan relation. Men det skitserede princip blev i hvert tilfælde fulgt ved det videre arbejde i kommissionen, så det færdige motiv fremstod som et kompromis; to marskalstave som symbol på feltherrebegrebet, og

skjoldet udformet i tidens stil - nemlig sidste halvdel af 1600-tallet.

Umiddelbart efter oprettelsen indstillede 10. Regiment om at få reduceret mærket til 2/3 størrelse, da det virkede ufikst og klodset. Anmodningen blev stillet i bero som følge af de store beholdninger, og da indstillingen i 1956 blev gentaget, blev den afslået med henvisning til de kommende ændringer i hærens ordning. En indstilling om at medtage devisen DEO ET REGI (For Gud og Kongen) i regimentets farvelagte skjold blev derimod tiltrådt af Hærkommandoen; nævnte devise er taget fra en fane, ført ved Feltherrens Regiments Livkompagni i 1674.

I 1961 blev 8. og 10. Regiment sammenlagt, og mærket gik derved af brug i en kort periode, til 2. jyske Brigade fik det tildelt som afdelingsmærke for brigadeforstanderen og som tjenestestedsmærke for personalet i brigadestaben.

FIGUR 19

10. Bataillon	01.03.1951 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

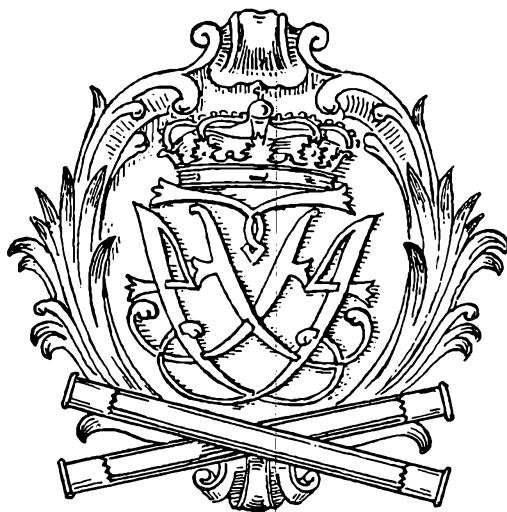
Mærket består af to korslagte geværer, hvorpå der er lagt en rose omgivet af tre åbne kroner. Mellem de øverste af disse Christian VIII's kronede navnetræk.

At der som motiv til mærket valgtes Odense Amts våben fra 1937 - med rosen og tre kroner - skyldes det, at bataljonen ved dennes oprettelse 01.07.1842 overtog hovedparten af mandskabet fra Fynske Infanteriregiment, men herudover har bataljonen ingen tilknytning til øen. På sin vis er valget af motiv typisk for den langvarige og overordentlig besværlige tilblivelsesproces, som

netop dette mærke oplevede, og som blandt andet medførte, at det - alt i alt - er blevet båret i den korteste tid af sandtlige afdelingsmærker, nemlig kun 8 måneder.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

10. Bataillon havde 24.05.1946 foreslået, at man fik tildelt Fredericias byvåben som afdelingsmærke, idet bataljonen på en ganske særlig måde følte sig knyttet til denne by. Uniformskommissionen fandt imidlertid, at 12. Bataillon havde større ret til dette symbol, eftersom den havde været tilknyttet Fredericia i omkring 150 år, og foreslog derfor, at 10. Bataillon fik et afdelingsmærke, som ledte tanken hen på den lette enhed, nemlig et egern siddende på et skriftbånd med navneforslaget "Sydjyske Lette".

Skitse 25: Arbejdstegning til afdelingsmærke for 9. Bataillon. I forhold til Figur 18 bemærkes nogle små ændringer i bladornamenterne og tilføjeelse af prikker (kroner) på marskalstavene.

Generalstabens kommentarer til forslaget sætter spørgsmålstegn ved at anvende egernet som motiv, da det ganske vist er let og vævert, men til gengæld også bliver skræmt for ingenting, og ydermere er lidt af et skadedyr. Derfor skønnes det, at en hane, som det hårdføre, livlige og stridslystne dyr, giver en mere rammende symbolik. Som navn foreslås i øvrigt "Fynske Skytte-regiment".

Nye tegninger blev nu udarbejdet efter disse retningslinier. Udkast og modeller blev godkendt, og til slut blev mærket forelagt i endelig form, hvilket foranledigede Generalkommandoen til den 03.09.1949 at skrive:

".. 10. Bataillons våben, der i stor gengivelse virkede med en vis kraft og derfor godkendtes, er derimod i den foreliggende størrelse faldet meget svagt ud. Generalkommandoen er vel i sin tid gået ind for Oberstløjtnant Nordentofts forslag om kamp-hanen som egnet symbol for den lette enhed, men må dog finde, at våbnet i den foreliggende udformning (ABC-hane) må kalde på smilet i en sådan grad, at det ikke bør godkendes."

Hermed var det nødvendigt at begynde forfra igen med motivvalg, udarbejdelse af skitser m.m. og via førømtalte relation til Fyn lykkedes det da endelig at opnå godkendelse af et afdelingsmærke og få sat en produktion i gang. Da mærket udgik i 1951, var der fremstillet 18.130 stk. hvoraf hovedparten senere blev solgt for metalværdien, således at mærket i dag må siges at være sjældent.

Broncemodellen til det kasserede mærke med hanen findes, men det er ikke lykkedes at kon-

statere, om værktøjet eksisterer, eller om der findes eksemplarer af mærket.

FIGUR 20

11. Bataillon	28.08.1950 - 31.10.1951
5. Regiment	01.11.1951 - 31.10.1961
Falsterske Fodregiment	01.11.1961 - 31.07.1976
I/Falsterske Fodregiment	01.08.1976 - 31.12.1981
Ubenyttet	01.01.1982 -

Mærket består af en kronet løve opstigende af vand, hvorpå Frederik 5's kronede navnetræk i spejlmonogram er anbragt. Det hele omgivet af en skjoldformet ramme.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er en let forvansket gengivelse af våbnet for den i 1601 uddøde, adelige slægt Falster, som altså ikke har haft nogen forbindelse med bataljonens stamafdeling Falsterske Regiment, oprettet 18.04.1747. Alligevel forekommer familiens våben på regimentets livfane i 1750, sandsynligvis lidt efter lidt opfattet som øen Falsters våben.

Skjoldfarve: 1/3 hvid - 1/3 sort - 1/3 gul.

04.06.1946 meldte 11. Bataillon, at den ikke så sig i stand til at fremsætte forslag til afdelingsmærke, hvorfor Uniformskommissionen selv udarbejdede et udkast bestående af et sværd på to korslagte bondeøkser, samt et skriftbånd med henvisning til navneforslaget "Vendsyssels Infanteri". Båndets tekst ændredes iøvrigt senere til "Skipper Clement".

Generalstaben mente ikke, at det foreslåede navn var dækkende, og ville foretrække at genoplive det gamle "Falsterske Regiment". I overensstemmelse hermed måtte mærket også ændres til et

skjold med Falsters våben og det kongelige navnetræk indføjet.

Således fik afdelingsmærket sin endelige form. Når det ovenfor bemærkes, at familievåbnet er forvansket skyldes det, at løven i de originale gengivelser stiger op fra et vandret felt delt i fire bjælker af blåt og gult, og ikke bølgende vand. Men trods dette, og til trods for, at regimentet kun havde haft garnison i nærheden af Falster de sidste 25 år af sin 250-årige levetid, så må motivvalget alt i alt siges at være bedre end den foreslåede relation til Skipper Clement og hans uorganiserede oprørsbevægelse.

Efter sammenlægningen af Falsterske Fodregiment og Danske Livregiment 01.08.1976 videreføres Falsterske Fodregiments navn og afdelingsmærke i en periode af visse enheder ved det sammenlagte regiment, indtil også dette ophører og mærket helt udgår.

FIGUR 21

12. Bataillon	15.06.1949 – 31.10.1951
7. Regiment (Jyske Fod-	
regiment)	01.11.1951 – 20.03.1964
1. jyske Brigade	21.03.1964 –

Mærket består af en oprejst, kronet løve, som holder et sværd og et skjold med Christian 5's kronede navnetræk samt en laurbærgren. Det hele på et skriftbånd med devisen PRO PACE ARMATUS (Væbnet for fred).

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet er taget fra Fredericias byvåben fra 1655, hvorfra også devisen stammer, således at der knyttes forbindelse mellem bataljonen og den gennem en lang årrække skattede garnisonsby.

Skjoldfarve: 1/3 hvid - 1/3 rød - 1/3 hvid.

12. Bataillon fremsendte 19.06.1946 to udkast til afdelingsmærke; et som bataljonen gerne så indført visende H.W. Bissens monument "Istedløven", og et med et jægerhorn og et anker. Uniformskommissionen foreslog Fredericias byvåben anvendt i stedet, og ydermere navnet "Fredericia Fodfolk".

Generalstaben gik ind for det foreslåede mærke, men ikke for navnet, da det stred mod navne-reglerne. Imidlertid var ordet "Jyske" igennem lange perioder en del af bataljonens navn, så det måtte være ligetil at anvende "Jyske Fodregiment".

7. og 9. Regiment blev sammenlagt 01.11.1961, og førstnævnte måtte som det yngste - oprettet 31.10.1679 - opgive såvel mærke som navn, jf. dog Figur 11 om videreførelse af navnet.

Da det blev aktuelt at tildele brigader m.v. eget mærke, skrev Hærstabens historikere, at man fandt det forkert at bortgive den gamle afde-

Skitse 26: Blyantstegning udarbejdet af 12. Bataillon som udkast til afdelingsmærke.

lings våben til en mere eller mindre tilfældig enhed af nutidig oprindelse, som den ikke havde ringeste forbindelse med. Og videre lød det:

".. den gamle afdeling (Læssøe's bataljon) er gravsat; lad mærket følge den."

Alligevel bestemte man, at 1. jyske Brigade skulle overtage; mærket bæres således i dag af brigadechefen som afdelingsmærke og af brigadestabens personel som tjenestestedsmærke.

FIGUR 22

13. Bataillon	28.03.1949 - 31.10.1951
2. Regiment	01.11.1951 - 31.10.1961
Slesvigske Fodregiment	01.11.1961 -

Mærket består af et skjold med to gående løver lagt på et nedadvendt sværd, i hvis fæste Christian 7's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv - de to løver - er Slesvigs våben og symboliserer herved bataljonens tilknytning til denne landsdel, ligesom sværdet leder tanken hen på Uffe hin Spage og tvekampen i Ejderen. Det kongelige navnetræk henviser til oprettelsen 01.10.1778.

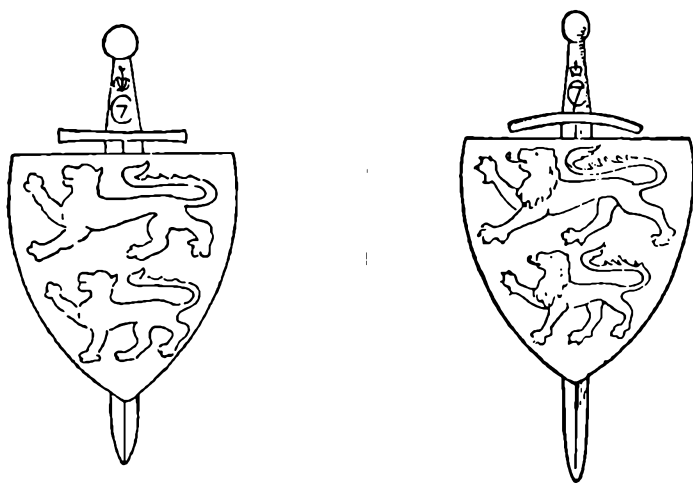
Skjoldfarve: 1/2 blå - 1/4 gul - 1/4 rød.

13. Bataillon fremsendte 27.05.1946 et udkast til afdelingsmærke, som byggede på Slesvigs våben, afbildet på stamregimentets fane. Uniformskommissionen foreslog emblemet udbygget, så de to løver blev indfattet i et spidst skjold og lagt på et sværd. Svarende hertil kunne navnet være "Slesvigske Infanteriregiment".

Generalstaben havde ingen kommentarer til mær-

ket - sværdet burde dog være lidt kraftigere - men navnet skulle i analogi med andre enheder sættes til "Slesvigske Fodregiment". På dette grundlag fandt nu den videre godkendelse og produktion sted, og mærket blev sammen med seks andre anlagt 28.03.1949 som den første del af det nye afmærkningssystem.

I mellemtiden er fire af disse mærker blevet ændret (formindsket) og Slesvigske Fodregiments mærke er således et af de ganske få, som er blevet båret uafbrudt af samme myndighed og i samme form, siden udleveringen påbegyndtes. Samtidig er mærket et af de få tilfælde, hvor der ikke er foretaget væsentlige ændringer i udformningen, fra enhedens eget forslag tages op, og til den kunstneriske bearbejdning er afsluttet.

Skitse 27: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 13. Bataillon, udarbejdet i Uniformskommissionen.
Skitse 28: Endelig tuschtegning udarbejdet til brug for medaljøren under fremstilling af model.

FIGUR 23

14. Bataillon	26.08.1950 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

Mærket består af tre kronede løver på baggrund af en armbrøst, hvorpå Frederik VII's kronede navnetræk er anbragt.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

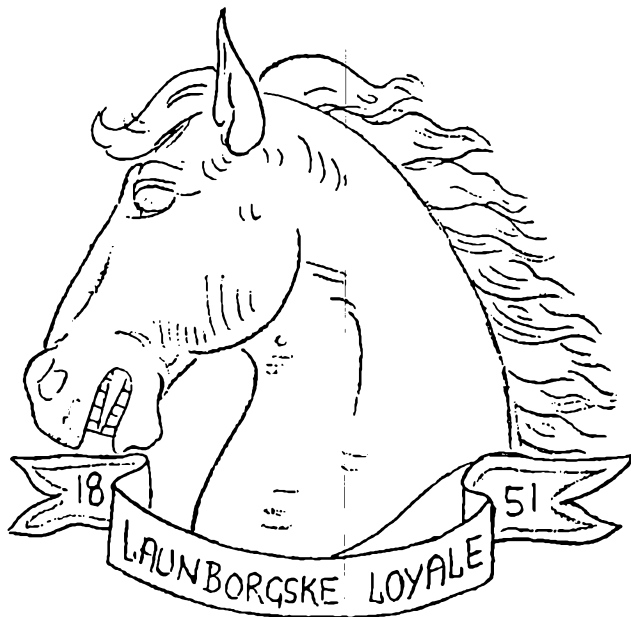
Anvendelsen af de "sjællandske" løver som motiv skyldes bataljonens nyere historie med et tilhørsforhold til Sjælland fra 1913, hvortil kommer armbrøsten som fodfolkssymbol.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

Der har blandt militærhistorikere hersket megen uenighed om den korrekte udlægning af bataljonens tilblivelse. Oprettelsesdagen er reelt 01.07.1842, og det skulle derfor være Christian VIII's navnetræk, der indgik i mærket, men da enheden i 1848 gik over til oprørerne, blev den slettet af arméens tal, hvorfor stamafdelingen i stedet regnes at være en lauenburgsk jægerbataljon, der oprettedes 15.09.1848, og som senere aflagde ed til den danske konge; derfor Frederik VII's navnetræk.

Særlig logisk er denne stamtavle dog ikke, og navnlig ikke når man tænker på, at alle de øvrige "oprørsbataljoner" (15., 16., 17., 21. og 22. Bataillon) har formået at føre deres historie elegant og ubrudt tilbage forbi treårskrigen noget pinlige hændelser.

14. Bataillon fremsendte 06.06.1946 otte forslag til afdelingsmærke spændende fra lauenburgske hestehoveder over vikingskibe til Uffe hin Spage's våbenskjold, og alle temmelig fantasifuldt farvelagt. Uniformskommissionen gik ind for udkastet visende Lauenburgs våben fra det danske rigsvåben og foreslog i stil hermed som

Skitse 29: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 14. Bataillon udarbejdet i Uniformskommissionen.

navn "Lauenborgske loyale Infanteri", sigtende til føromtalte jægerbataljon, som ikke blev indsat mod Danmark.

Henset til navnereglerne og hele overleveringen kunne Generalstaben ikke godkende navnet, og der måtte derfor dannes et nyt på linje med 8. og 10. Bataillons; der blev foreslået "Sjællandske Skytteregiment". Emblemet kunne på den baggrund opbygges over de "sjællandske" løver kombineret med fodfolkssymboler.

Det blev imidlertid til et motiv, hvor de tre løver er omgivet af et bånd, draperet i firkant og samlet fornedet af Frederik VII's navnetræk.

Motivet blev godkendt både i tegning og model og kunne derefter fremsendes i endelig udformning (prototype) til godkendelse. Det foranledigede Generalkommandoen til 09.07.1949 at bemærke, at våbnet ikke er faldet så heldigt ud som i gipsmodel, men må betegnes som yderst svagt. Og videre lyder det:

"I betragtning af, at værktøj foreligger udformet, vil Generalkommandoen ikke udtale sig imod våbnets godkendelse, selv om man i og for sig måtte finde det så lidet tilfredsstillende, at det var ønskeligt, om et andet og bedre motiv kunne udformes."

Altså måtte sagen tages op igen og nye udkast udarbejdes; da løverne kunne bibeholdes, blev det foreslået at anvende armbrøsten som baggrund, og tegninger og modeller kunne nu godkendes og en fremstilling iværksættes. Da mærket udgik i 1951 var der fremstillet ialt 20.032 stk., hvoraf hovedparten senere solgtes for metalværdien, så det i dag må betegnes som sjældent.

Prægeværktøj til det kasserede mærke findes i Tøjhusmuseets samlinger, men det vides ikke, om der findes færdige eksemplarer.

FIGUR 24

15. Bataillon	15.06.1949 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

Mærket består af en kronet lindorm, hvorpå Christian 7's kronede navnetræk er anbragt.

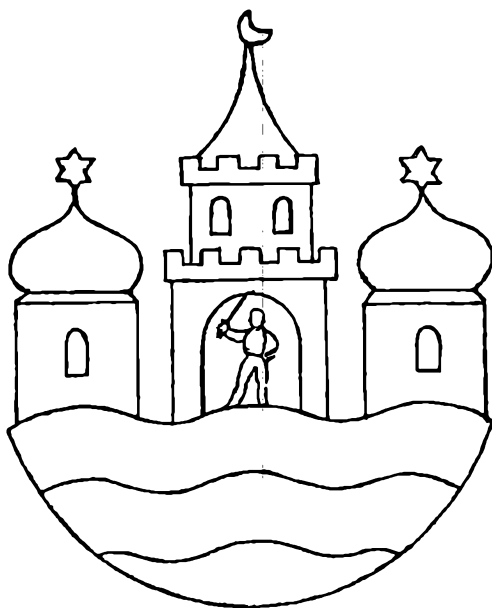
Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet er en fri gengivelse af hovedfiguren fra Maribo Amts våben fra 1937, og leder herved

tanken hen på bataljonens oprettelse 01.10.1778 som Lollandske Infanteriregiment.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

15. Bataillon fremsendte 13.06.1946 et udkast til afdelingsmærke bestående af "nældebladet", det holstenske våben fra det danske rigsvåben, hvor bataljonen i øvrigt fejlagtigt anfører våbnets hjerteskjold som en delvis fyldt kalk. I Uniformskommissionen fandt man ikke henvisningen til bataljonens fortid som holstensk enhed så heldig, og foreslog i stedet navnet "Københavnske Infanteri" og et mærke svarende hertil, nemlig hovedmotivet i Københavns byvåben. Forslaget

Skitse 30: Uniformskommissionens første blyantsudkast til afdelingsmærke for 15. Bataillon.

ændredes senere til "Københavnske Skarpskytter" samt H.W. Bissens rytterstatue af Absalon.

Generalstaben kunne ikke gå ind for nogen af de skitserede løsninger, som stødte an både mod navneregler og mod historiske forhold. Man foreslog i stedet navnet "Lollandske Fodregiment" og et emblem bygget over Lollands våben. Det anbeføres endelig, at

"Bissens rytterstatue - bortset fra værkets værd - virker som kras realisme imellem tankevækkende sindbilleder, bryder fo-restillingskredsen og forfladiger udtryksmåden." (Sic!)

På grundlag af nævnte synspunkter blev endelige tegninger og modeller fremstillet og godkendt, hvorefter produktionen kunne iværksættes. Da mærket udgik i 1951, var der fremstillet en beholdning på 18.102 stk., hvoraf størsteparten senere er bortsolgt for metalværdien, og i dag må det siges at være sjældent.

FIGUR 25

17. Bataillon 28.03.1949 - (1951)

Mærket består af en åben krone, hvorunder et skriftbånd med navnet DRONNINGENS, og endvidere Frederik 3's kronede navnetræk mellem kronen og båndet.

Mærkets motiv er dronningekronen, som den ses på Margrethe I's sarkofag i Roskilde Domkirke, og symboliserer således den specielle værdighed som livregiment for dronningen. Oprettelsesdatoen 23.04.1657 afspejles ved det kongelige navnetræk.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 26.

17. Bataillon undlod at besvare Uniformskommissionens henvendelse, så denne foreslog at benævne bataljonen "Dronningens Livregiment" samt give den et mærke med den åbne krone og skriftbånd. En tanke om at anvende Dronning Sofie Amalies navnetræk blev opgivet, henset til den odiøse klang i bogstaverne SA.

Generalstaben tiltrådte både forslag til navn og til mærke - en af de få gange, dette er sket - og mærket blev taget i brug som et af de første, idet det blev anlagt i forbindelse med en parade for Dronning Ingrid 31.03.1949.

Allerede på godkendelsestidspunktet havde der været utilfredshed med mærkets bastante karakter, og da nye beholdninger skulle fremstilles, skete det på basis af en ændret tegning med en fikseres udformning. Denne udgave blev taget i brug i løbet af 1951, efterhånden som beholdningen af den gamle model slap op.

FIGUR 26

17. Bataillon	(1951)	- 31.10.1951
8. Regiment		01.11.1951 - 31.10.1961
Dronningens Livregiment		01.11.1961 -

Mærket er for så vidt angår motiv og indhold identisk med Figur 25; forskellen er at finde i formindskelsen, som har gjort mærket lettere og fikserer, men som til gengæld også har gjort Frederik 3's navnetræk så godt som ulæseligt.

Skjoldfarve: 3/7 rød - 1/7 gul - 3/7 rød.

Den nye udgave af mærket blev 27.06.1951 autoriseret til ibrugtagning, efterhånden som den gamle type var opbrugt. Som nævnt begyndte udskiftningen senere samme år, men da den gamle

type aldrig blev sat ud af kraft, kunne man i en lang periode se de to udgaver anlagt side om side. I dag bæres det store mærke dog sjældent, og da normalt kun som huemærke.

01.09.1961 blev 8. Regiment og det noget yngre 10. Regiment sammenlagt. Sidstnævnte opnåede derved aldrig officielt at bære navnet Feltherrens Fodregiment, og 8. Regiment, Dronningens Livregiment, kunne føre såvel afdelingsmærke som navn videre.

FIGUR 27

18. Bataillon	01.05.1950 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 31.10.1961
Jægerkorpset	01.11.1961 -

Mærket består af et jægerhorn, hvori Christiaan 7's kronede navnetræk er anbragt.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet henviser til bataljonens oprettelse som Sjællandske Jægerkorps 01.03.1785.

Skjoldfarve: 1/2 grøn - 1/2 hvid. Dog ser man i dag ved Jægerkorpset anvendt kombinationen 1/2 grøn - 1/2 sort, som ikke er autoriseret.

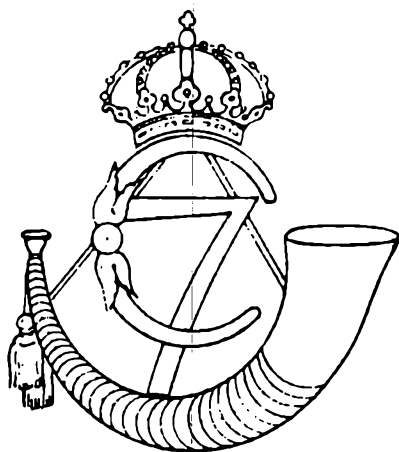
18. Bataillon fremsendte 04.06.1946 et udkast til afdelingsmærke visende en riffel og en sabel krydsvis over en patrontaske og lagt på et jægerhorn. Uniformskommissionen fandt, at bataljonens tilknytning til det skovrige Nordsjælland burde fremhæves ved i stedet at lægge en egegren med agern i jægerhornet og derhos anvende navnet "Nordsjællandske Jægerkorps".

Generalstaben fandt ikke grund til særligt at fremhæve det nordsjællandske i et navn. Det oprindelige, altså "Sjællandske Jægerkorps", måtte være det mest korrekte. Kommissionens udkast til

mærke kunne godkendes med indføring af Christian 7's navnetræk og udeladelse af egeløvet, og på dette grundlag blev fremstillingen iværksat.

Efter 18. Bataillons nedlæggelse var mærket i en periode ikke i brug, men da specialenheden Jægerkorpset blev oprettet i 1961 og garnisone-ret i Ålborg, fik den tildelt dette karakteri-stiske mærke, også selv om det havde tilhørt en bataljon med dybe rødder på Sjælland.

Det kan nævnes, at Jægerkorpset - ud over at anvende en forkert skjoldfarve - også konsekvent anvender det spejlvendte mærke, hvor det ret-vendte, altså med hornets lydåbning vendende mod venstre, egentlig skulle benyttes. Det er ikke ganske klart, hvad der ligger til grund for den-ne særhed.

Skitse 31: Tidlig arbejdstegning til afdelings-mærke for 18. Bataillon, udarbejdet af Hærens tekniske Korps. Der ses senere at være sket fle-re væsentlige ændringer i mærkets udformning.

FIGUR 28

19. Bataillon	16.02.1950 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 18.12.1968
2. sjællandske Brigade	19.12.1968 -

Mærket består af et vædderhovede, hvorunder et jægerhorn af ældre type uden snoning. Midt på hornet ses Christian 7's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Vædderen - symbolet på kampånd - er modelleret efter et fotografi taget i Københavns zoologiske Have, og det kongelige navnetræk henviser til bataljonens oprettelsesdato 15.01.1790.

Skjoldfarve: 1/2 grøn - 1/4 hvid - 1/4 sort, som fastsat for 19. Bataillon. 2. sjællandske Brigade anvender dog et skjold helt i grønt.

11.06.1946 gav 19. Bataillon forslag til et afdelingsmærke - i øvrigt med en meget smuk tegning - bestående af et jægerhorn på to korslagte geværer, og herover en krone. Under arbejdet i Uniformskommissionen havde man adskillige gange oplevet denne kombination af motiver, og det var derfor nødvendigt at modificere forslaget til blot at omfatte selve hornet, dog forsynet med Frederik VIII's navnetræk henvisende til, at denne havde forrettet tjeneste ved bataljonen.

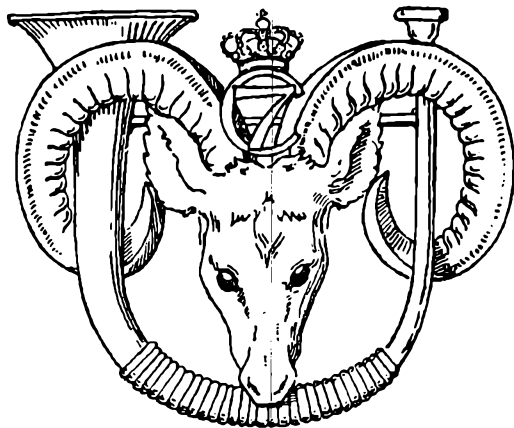
I ret skarpe vendinger blev forslaget kritiseret af Generalstaben; blandt andet må et navnetræk ubetinget henvise til den konge, som enheden er oprettet under. Endvidere blev det foreslået at indarbejde visse jyske symboler, eftersom bataljonen nedstammer fra "Jyske Jægerkorps".

På denne måde kom vædderhovedet ind i billedet. Man kan diskutere, om det er specielt jysk, men mærket fremstilledes og godkendtes på dette grundlag, dog med en enkelt bemærkning om, at

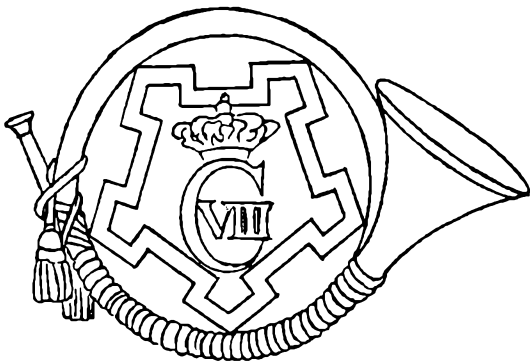
det virkede lovlig stort og noget klodset.

Da det kom på tale at tildele 2. sjællandske Brigade et afdelingsmærke, blev der fra flere sider givet udtryk for betæneligheder ved at vælge 19. Bataillons gamle mærke, da denne traditionelt blev opfattet som en jysk enhed. Man kunne være bagklog og spørge, hvorfor Jægerkorpset i 1961 ikke fik 19. Bataillons mærke, så 2. sjællandske Brigade kunne have fået 18. Bataillons.

Der blev dog ikke taget hensyn til indvendingerne, og mærket bæres altså i dag af chefen for 2. sjællandske Brigade som afdelingsmærke og af brigadestabens personel som tjenestestedsmærke - uanset de historiske rødder.

Skitse 32: Arbejdstegning i tusch af afdelingsmærke for 19. Bataillon, udarbejdet af Uniformskommissionen. Bemærk at såvel vædder som jægerhorn har fået en ganske anden form i Figur 28.

Skitse 33: Blyantsudkast til afdelingsmærke for 20. Bataillon udarbejdet i Uniformskommissionen.

FIGUR 29

20. Bataillon	15.06.1949 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 - 29.03.1976
Militærregion I	30.03.1976 -

Mærket består af et jægerhorn af ældre type uden snoning, hvorover en angribende tyr og på hornet Christian VIII's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Tyren symboliserer den offensive kraft og den himmerlandske kampånd, som den er afbildet i A.J. Bundgaards monument Cimbrertyren i Ålborg, mens jægerhornet henviser til enhedens oprindelse som 1. Jægerkorps, oprettet 01.07.1842.

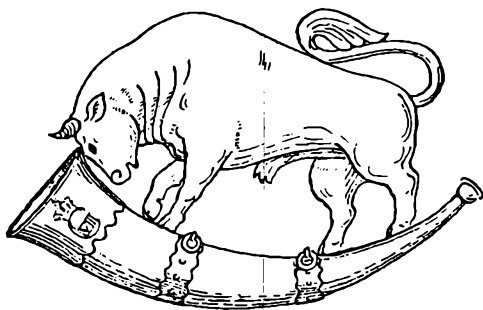
Skjoldfarve: 1/4 gul - 1/2 grøn - 1/4 hvid.

20. Bataillon foreslog 24.05.1946 et afdelingsmærke med en stående eller knælende jæger med gevær i anslag og med jægerens særegne hovedbeklædning som symbol på bataljonens oprindelse. Uniformskommissionen fandt imidlertid, at

oprindelsen kom bedre til udtryk ved at kalde bataljonen "Kastelsjægerkorpset" og give den et mærke med et jægerhorn, hvori et stiliseret kastel.

Generalstaben kunne gå ind for relationer til jægerkorpset, men da enheden havde haft garnison i Jylland i hovedparten af sin tilværelse, kunne der her være grund til at anvende navnet "Himmerlandske Jægerkorps" frem for det foreslåede - og ikke særlig rammende navn. Man kunne da også gå længere tilbage i historien end normalt og give bataljonen et mærke med den cimbriske tyr som et symbol på dansk militær kraft i tidligere tider.

På dette grundlag udarbejdedes arbejdstegninger og modeller, og mærket kunne anlægges som et af de første. Længe varede det dog ikke, før bataljonen blev nedlagt, og først efter en periode på 25 år blev det atter hentet frem og tildelt Militærregion I, indledningsvis dog kun som tjenestestedsmærke for personel ved regionsstaben,

Skitse 34: Arbejdstegning til afdelingsmærke for 20. Bataillon. Ved sammenligning med Figur 29 ses, at der er sket en stilændring til det bedre.

da regionschefen samtidig er chef for Dronningens Livregiment og derfor bærer dette regiments mærke.

Det kan i øvrigt som kuriosum nævnes, at Harald Salomon som billedhugger var elev af A.J. Bundgaard.

FIGUR 30

21. Bataillon	20.12.1950 - 31.10.1951
Ubenyttet	01.11.1951 -

Mærket består af et jægerhorn, hvorpå der er lagt to gående løver. Forneden ses Christian 7's kronede navnetræk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet - de slesvigske løver - henviser til bataljonens (forøvrigt usikre) oprindelse som Slesvigske Jægerkorps med oprettelsesdato den 12.09.1788.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

21. Bataillon fremsendte 20.06.1946 i tegning et forslag til afdelingsmærke byggende på Slesvigs våben, og man henstillede samtidig, at mærket blev fremstillet af stof. Uniformskommissionen foreslog jægerhornet føjet til motivet, samt at bataljonen blev benævnt "Slesvigske Jægerkorps". Dette godkendtes af Generalstaben med nok en tilføjelse, nemlig Christian 7's navnetræk.

Efter disse retningslinjer blev mærket fremstillet og taget i brug, og da bataljonen knap et år senere blev nedlagt, var der produceret 18.493 eksemplarer, af hvilke hovedparten senere er solgt og smeltet om, så mærket i dag må siges at være sjældent.

Se også Skitse 7a.

FIGUR 31

Fodfolkspionerkommandoet	15.06.1949 - 31.10.1951
3. Division	01.11.1951 - 31.08.1961
Jyske Divisionskommando	01.09.1961 - 29.10.1985
Jyske Division	30.10.1985 -

Mærket består af en jernklædt ridder med banner og draget sværd på en springende hest. Herunder et skriftbånd med Christian X's kronede navnetræk og valgsproget VELOX ET ACER (Hurtig og skarp).

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er taget fra et segl, benyttet af Knud Lavard, Hertug i Sønderjylland, og knytter herved forbindelsen mellem grænselandet og kommandoet. Navnetrækket henviser til oprettelsen i 1937.

Skjoldfarve: Blå - som fastsat for 3. Division.

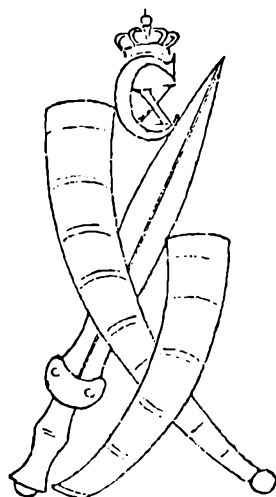
Fodfolkspionererne fremsendte 24.05.1946 fire udkast til afdelingsmærke, alle byggende på et motiv med guldhornene omgivet af en kronet laurbærkrans og dekoreret med Tønders byvåben. Samtidig foreslog man som navn "Guldhornsregimentet". Mærkeforslaget tiltrådtes af Uniformskommissionen, som dog foretrak et andet navn, nemlig "Kong Christian X's Græseregiment".

Generalstaben kunne hverken tiltræde mærke eller navn, men foreslog i stedet rytterfiguren fra Knud Lavards segl; et motiv, som af kommissionen var tiltænkt 2. Regiment. Navnet kunne - på linje med andre afdelinger, oprettet i 1842 og senere - passende sættes til "Sønderjyske Skytteregiment".

Da Generalkommandoen fremsendte det samlede kompleks af bemærkninger, gik man for engangs skyld mod oberstløjtnant Nordentoft og anbefalede at udnytte Uniformskommissionens skitse med

guldhorn og sværd, mens 3. Bataillon kunne få rytterfiguren. Det blev imidlertid Nordentofts forslag, der sejrede.

Efter Fodfolkspionerkommandoets nedlæggelse blev mærket overtaget af 3. Division og igen af Jyske Divisionskommando, senere Jyske Division, nutidens vogter af grænsen, som dog først fik formel tilladelse til at bære mærket 21.03.1964.

Skitse 35: Udkast til afdelingsmærke for Fodfolkspionerkommandoet, tegnet af Uniformskommissionen.

FIGUR 32

Generalinspektøren for	
Fodfolket	02.02.1951 - 03.05.1960
Generalinspektøren for	
Infanteriet	04.05.1960 - 31.05.1967

Infanteriets skoler 01.06.1967 - 13.09.1972
Sergentskolen i Sønderborg 14.09.1972 -

Mærket består af to korslagte geværer og en lodret fodfolksspade, det hele lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets centrale motiv udgøres af fodfolkets våbenmærke fra 1904 med spaden og de to geværer, mens den kronede laurbærkrans symboliserer Generalinspektøren som våbenartens overordnede myndighed.

Skjoldfarve: Rød.

Uniformskommissionens forslag byggede for alle Generalinspektørernes vedkommende på anvendelse af de hidtidige våbenmærker med den danske krone anbragt over symbolet. Samtidig foreslog kommissionen også at ændre betegnelsen "Generalinspektør" til "Generalinspektorat" som logisk navn for den stab, der varetog våbenartens øverste ledelse og administration.

Generalstaben gik ikke ind for en ændring af det historiske navn, som bl.a. havde betydet, at Generalinspektørerne som de eneste myndigheder i hæren havde hævde på brugen af "jeg"-formen i tale og skrift. Forslaget til mærke kunne derimod godkendes, men i forbindelse med den senere detailbearbejdelse vedtog man dog at tilføje en oval laurbærkrans, hvorved mærkerne fik et mere ensartet udseende.

Efter nedlæggelse af Generalinspektørerne og successive reorganiseringer af hærens skoler bæres mærket i dag kun af chefen for Sergentskolen i Sønderborg, mens det ved skolen tjenstgørende personel anvender det som tjenestestedsmærke.

En påtænkt flytning af skolen fra Sønderborg kan medføre en navneændring (Sergentskolen på Fyn), men næppe en ændret anvendelse af afdelingsmærket.

FIGUR 33

Bornholms Værn

01.04.1952 -

Mærket består af en drage, hvorunder Christian 4's kronede navnetræk, i en skjoldformet ramme, der foroven er smykket med en kongekrone.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Dragen er Bornholms våben, som naturligt tilkommer øens militære styrker, hvis oprindelse kan føres tilbage til den bornholmske milits, oprettet 03.03.1611.

Skjoldfarve: 1/4 hvid - 1/2 blå - 1/4 hvid.

Bornholms Værn foreslog 04.07.1946 at anvende den bornholmske gulddrage på blå bund som afdelingsmærke for Værnet. Forslaget tiltrådtes af Uniformskommissionen, der dog naturligvis måtte afstå fra at bruge farver i mærket.

Også Generalstaben gik ind for forslaget, og vi har dermed endnu et af de sjældne tilfælde, hvor en enheds eget forslag uden krav om ændringer undervejs også bliver det færdige resultat.

Endvidere gælder det ganske specielle ved dette mærke, at det efterhånden som styrken udvide- des også anlagdes af andre våbenarter; således har det foruden af værnets stab, som er fælles med Bornholms Region, været båret af kampvognsfolk, artilleri, luftværn, ingeniørtropper og telegraftropper. Kun infanteribataljonerne har eget mærke, jf. Figur 16.

FIGUR 34

Gardehusarregimentet

15.06.1949 - (1953)

Mærket består af en dykkende falk, som i næbbet og kløerne holder et skriftbånd, hvorpå Fre-

derik 5's kronede navnetræk og devisen IN ACTIS ESTO VOLUCRIS (Vær lynsnar i handling).

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er taget fra en af regimentets første estandarter, der stammer fra oprettelsen 10.02.1762; det har i øvrigt været anvendt som estandartmærke gennem en længere periode i forskellige udformninger.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 35.

05.06.1946 fremsendte Gardehusarregimentet en tegning af ovennævnte estandart i let ændret skikkelse som udkast til afdelingsmærke. Uniformskommissionen gik ind for regimentets skitse og foreskog endvidere "Det kongelige Gardehusarregiment" som navn.

Generalstaben tiltrådte motivet - med tilføjelse af de kongelige navnetræk - men der syntes ingen grund til at ændre regimentets navn.

Da gipsmodellen, som var udarbejdet efter omhyggelige studier af forskellige falke, forelå til godkendelse i Generalstaben, anførtes det, at falcken nærmest mindede om en tam due, men der blev dog ikke taget skridt til at ændre udformningen, før chefen for Gardehusarregimentet nogle år senere selv kom ind på denne tanke. Der blev så udarbejdet en ny model, der fremstod noget lettere og fikkere, og i denne udgave var mærket klar til at blive taget i brug i løbet af 1953.

FIGUR 35

Gardehusarregimentet (1953) -

Mærket er for så vidt angår motiv og indhold identisk med Figur 34; ved den nye udgave er der dog sket en formindskelse samtidig med, at fal-

Skitse 36: Arbejdstegning til afdelingsmærke for Gardehusarregimentet, udarbejdet af Uniformskommissionen. Det bemærkes, at fuglen ses mere fra oven, hvilket er i overensstemmelse med gengivelsen på de oprindelige estandarter.

ken er blevet "skarperere" og mere rovfuglepræget, hvorved den faktisk mere har karakter af en høj. Hertil kommer, at fuglen ikke længere har fat i skriftbåndet med næbbet.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave. Skjoldfarve: Hvid.

Mærket er blevet til på en ret usædvanlig måde, idet det er modelleret af billedhugger Svend

Lindhardt og indledningsvis produceret af guldsmed Niels Berth - alt på foranledning af regimentschefen, oberst M. Fog, for at fremlægge et alternativ til det hidtidige "tamme" mærke. Forslaget blev fremsendt af Gardehusarregimentet 16.12.1952 til drøftelse i Uniformskommissionen, der foranledigede det godkendt til fremstilling.

Det nye mærke blev 12.06.1953 autoriseret til ibrugtagning, efterhånden som beholdningen af den gamle model slap op, d.v.s. man kunne i en lang periode se de to udgaver anlagt side om side. I dag er det gamle mærke dog relativt sjældent, og det er i høj kurs ved regimentet, hvor det især anvendes som huemærke.

Det kan endelig nævnes, at både Figur 34 og 35 desværre kan ses forekomme i forsølvet udgave som et særligt enhedskendetegn.

Skitse 37: Forslag i tuschtegning til afdelingsmærke for Jyske Dragonregiment, udarbejdet og fremsendt af regimentet.

FIGUR 78

Jyske Dragonregiment 15.06.1949 - (1951)

Mærket består af en kronet løve, der holder et skjold med Christian 5's kronede navnetræk, og gående på et skriftbånd med devisen FORTES FORTUNA JUVAT (Lykken hjælper de stærke - lykken står den kække bi). Herunder ni hjerter.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet er "de Gothers" løve og hjerter - oftest opfattet som Jyllands våben - fra det danske rigsvåben, som har figureret på estandarter ved bl.a. Jyske Regiment lette Dragoner i 1804 tillige med valgsproget. Det kongelige navnetræk henviser til, at regimentet er dannet i 1932 ved sammenlægning af 3. Dragonregiment, som er oprettet 01.08.1670, og 5. Dragonregiment, oprettet 01.11.1679.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 36.

Jyske Dragonregiment fremsendte 06.06.1946 en tegning, som viste en ryttersabel og -karabin krydslugt bag en kronet laurbærkrans, og forsynet med ovennævnte devise samt regimentets initialer JDR. Udkastet - i øvrigt smukt udført - virkede lovlig bombastisk, og Uniformskommissionen fandt det gamle estandartmotiv bedre egnet i tilknytning til det uændrede navn "Jyske Dragonregiment", skønt det måske nok kunne indvendes, at begge regimentets stamafdelinger havde rødder tilbage til fynske eller slesvigske rytterregimenter.

Generalstaben tiltrådte forslaget med tilføjelse af det kongelige navnetræk, som til at begynde med blev placeret uden indfatning på de ni hjerter under skriftbåndet. En senere arbejds-tegning, der også blev det færdige resultat, viser imidlertid navnetrækket placeret i et ovalt

skjold under løvens forpote.

Kort efter at mærket var taget i brug kom det på mode at bore/file de fem mellemrum imellem hjerterne ud. Sendt frem som officielt forslag blev ændringen sat i værk allerede i løbet af 1951, men det vides ikke, hvornår ændringen er autoriseret.

Den første type uden "luft" mellem hjerterne er efterhånden sjælden.

FIGUR 36

Jyske Dragonregiment (1951) -

Mærket er for så vidt angår motiv og indhold identisk med Figur 78 og er fremstillet med samme stempel. Forskellen er, at der i værktøjet er anbragt udhuggere, der har fjernet mellemrummene mellem de ni hjerter for derved at give et mere luftigt indtryk.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

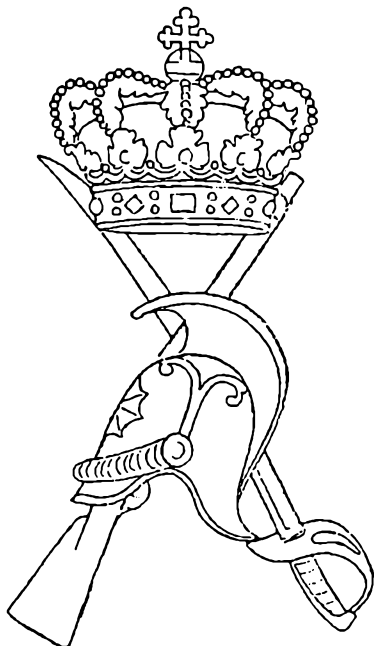
Skjoldfarve: 1/4 karmoisin - 1/2 hvid - 1/4 blå.

Den nye udgave af mærket blev taget i brug i løbet af 1951, efterhånden som beholdningerne af den gamle model var opbrugt.

Og ved Jyske Dragonregiment må vi også konstatere, at anvendelsen af de sølvfarvede afdelingsmærker som enhedskendetegn har sneget sig uhæmmet ind.

FIGUR 37

Generalinspektøren for Rytteriet (Pansertropperne) 20.01.1951 - 31.05.1967
Pansertropperne skoler 01.06.1967 - 28.02.1974

Skitse 38: Blyantsudkast til afdelingsmærke for Generalinspektøren for Rytteriet, udarbejdet af Uniformskommissionen. Bemærk motivets manglende balance, som er rettet i den endelige udgave.

Hærens Kampscole

01.03.1974 -

Mærket består af en karabin og en ryttersabel anbragt overkors under en dragonhjelm, det hele lagt på en kronet laurbærkrans.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets centrale motiv er bygget over rytteriets våbenmærke fra 1904, dog med dragonhjelmen tilføjet, mens den kronede bladkrans symboliserer Generalinspektørens status som våbenartens

overordnede myndighed.

Skjoldfarve: 1/2 karmoisin - 1/2 hvid. Hærens Kampskole anvender dog i dag et udelt skjold helt i karmoisinrødt.

Uniformskommissionens forslag byggede som før nævnt på rytteriets våbenmærke: Sabel og karabin men for at give motivet mere vægt var den karakteristiske hjelmprofil tilføjet. Med denne udformning blev mærket godkendt af Generalstaben; under den senere bearbejdelse blev dog yderligere tilføjet samme laurbærkrans som for øvrige Generalinspektører.

Kort efter mærkets anlæggelse ændredes betegnelsen rytteri til pansertropper, og senere begyndte sammensmeltningen af infanteriet og pansertropperne, hvilket bl.a. kom til udtryk ved etablering af den fælles skole, Hærens Kampskole, hvis chef i dag bærer mærket som afdelingsmærke, mens personel ved skolen anvender det som tjenestestedsmærke.

FIGUR 38

1. Feltartilleriregiment 28.03.1949 - (1951)

Mærket består af et lodretstillet kanonrør, smykket med Christian 5's kronede navnetræk, og stukket gennem en åben krone.

Motivet med kronen henviser til det prædikat af "kongeligt artilleri", som regimentet tidligere havde ført, og som også kommer til udtryk i det senere officielt fastsatte navn. Navnetrækket henviser til artilleriets oprettelse som egentlige enheder omkring 1679.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 39.

08.06.1946 fremsendte 1. Feltartilleriregiment ialt 5 forslag til afdelingsmærke, udarbej-

det ved de enkelte afdelinger, idet regimentet ikke ønskede selv at fremsætte forslag eller at tage stilling til det foreliggende materiale. Uniformskommissionen fandt heller ingen inspiration i udkastene og foreslog derfor den lodrette kanon og kronen tillige med navnet "Kronens Artilleriregiment".

Generalstaben tiltrådte forslaget, og mærket sættes i produktion på dette grundlag. I løbet af kort tid fremkom der imidlertid nogen kritik af mærkets klodsede udseende, og da nye beholdninger skulle fremstilles, skete det med en ændret udformning, således at både krone og kanonløb blev gjort spinklere. Den nye udgave forelå i løbet af 1951.

FIGUR 39

1. Feltartilleriregiment (1951) - 31.10.1961
Kronens Artilleriregiment 01.11.1961 - 31.07.1982
Kongens Artilleriregiment 01.08.1982 -

Mærket er med hensyn til motiv og indhold identisk med Figur 38. Ved den ændrede udgave er mærket formindsket, og der er samtidig medtaget visse detaljer både i kronen og kanonen, som er med til at fjerne det lidt grove indtryk af det gamle mærke. Men til gengæld er man næsten gået i den modsatte grøft i dette tilfælde, så mærket faktisk er blevet for lille, og syner af meget lidt på den nuværende grønne uniform.

Skjoldfarve: 1/2 karmoisin - 1/2 gul.

Det nye mærke blev autoriseret 27.06.1951 og blev taget i brug, efterhånden som beholdningen af den gamle model slap op. Denne sidste er aldrig officielt sat ud af kraft, og man vil i vid udstrækning kunne se det båret ved regimentet i

dag, idet der privat er fremstillet afstøbninger i stort antal.

Ved sammenlægningen af Kronens Artilleriregiment og Sjællandske Luftværnsregiment, som fandt sted 01.09.1970, videreførtes Kronens Artilleriregiments navn og afdelingsmærke ved det sammenlagte regiment, men det personel, der forrettede tjeneste ved egentlige luftværnsenheder, bar for en tid fortsat Sjællandske Luftværnsregiments mærke, se Figur 44.

Og endelig sammenlagdes Kronens Artilleriregiment og Sjællandske ditto pr. 01.08.1982. Navnet på det sammenlagte regiment blev fastsat til "Kongens Artilleriregiment", og afdelingsmærket blev "Kronens" hidtidige.

FIGUR 40

2. Feltartilleriregiment	26.11.1949 - 31.10.1961
Sjællandske Artilleri-	
regiment	01.11.1961 - 31.07.1982
Ubenyttet	01.08.1982 -

Mærket består af et lodret stillet kanonrør, smykket med Christian 5's kronede navnetræk og pålagt tre kronede, gående løver.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet symboliserer regimentets tilknytning til Sjælland ved brug af rigsvåbnets løver, og linjen tilbage til de ældste artillerienheder fra omkring 1680 kommer til udtryk i det kongelige navnetræk.

Skjoldfarve: 1/4 karmoisin - 1/2 gul - 1/4 grøn.

17.06.1946 foreslog 2. Feltartilleriregiment, at man udformede et mærke med tilknytning til Holbæk - Ringstedegnen, f.eks. Hvide-slægtens våben, og at det blev fremstillet i stof. Forsla-

get kunne naturligt nok ikke godkendes, og i stedet fremlagde Uniformskommissionen et udkast med to krydslagte kanonrør og de "sjællandske" løver lagt herpå, henvisende til navnet "Sjællandske Feltartilleriregiment".

Generalstaben skønnede, at det foreslåede emblem var egnet, men at navnet forekom for tungt, hvorfor betegnelsen "Felt-" burde udelades. Der blev også rejst tvivl om, hvilket kongeligt navnetræk man skulle vælge, men da traditionsbærende dele af regimentet med god vilje kunne føres tilbage til Christian 5's tid, syntes det rimeligt at vælge dennes initialer.

Da mærket blev forelagt i Uniformskommissionen i prototype, blev man betænkelig over dets udseende og opgav derfor tanken om at benytte de krydslagte kanoner, som også indgik i 3. Feltartilleriregiments mærke. Man nøjedes i stedet med ét lodret kanonrør, og hermed kunne mærket sættes i produktion for anden gang.

Men da prototypen igen lå klar til godkendelse, studsede man i Krigsministeriet over det ret lille format, som navnlig i sammenligning med de allerede ibrugtagne mærker for 1. og 3. Feltartilleriregiment forekom uanseligt. En hurtig underhåndshøring i Generalkommandoen gav da også det resultat, at man enedes om at lade mærket forstørre en smule, og med et par måneders forsinkelse kunne en ny og tilfredsstillende udgave - ca. 3 mm længere end prototypen - godkendes.

Samtidig gav diskussionen stødet til kritisk revurdering af de første serier af mærker, hvilket igen resulterede i, at adskillige af disse efterhånden blev modelleret om, så hele rækken af mærker kunne fremtræde med et mere harmonisk størrelsesforhold.

Prægeværktøj til de kasserede mærker findes i Tøjhusmuseets samlinger, men det er indtil vi-

dere uvist, om der findes færdige eksemplarer af dem begge.

FIGUR 41

3. Feltartilleriregiment 28.03.1949 - (1951)

Mærket består af to med Christian 5's kronede navnetræk smykkede, krydslagte kanonrør, hvorpå er lagt en brændende bombe, forsynet med en over ni hjerter gående, kronet løve.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Anvendelsen af "de Gothers" løve og hjerter - opfattet som Jyllands våben - som delmotiv henviser til, at regimentet på daværende tidspunkt var Jyllands eneste artilleriregiment. Det kongelige navnetræk antyder en forbindelse til de ældste dele af artilleriet fra ca. 1680, selvom regimentet egentlig først er oprettet 01.04.1923.

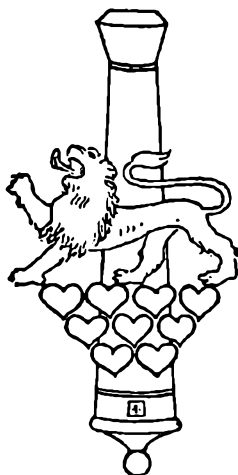
Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 42.

3. Feltartilleriregiment havde 06.07.1946 foreslået et regimentsmærke, bestående af Århus' byvåben fra 1250 og kombineret med Skt. Clements anker for at symbolisere forbindelsen til Århus by. Uniformskommissionen fandt dog indledningsvis et lodretstående kanonrør belagt med "Jyllands" våben mere passende i forbindelse med benævnelsen "Jyllands Feltartilleriregiment"; et forslag, som senere ændredes til bomben på de krydslagte kanonrør.

Generalstaben havde ikke kommentarer til mærket, ud over at Christian 5's navnetræk i lighed med det for 2. Feltartilleriregiment besluttede burde tilføjes i motivet. Men navnet burde imidlertid ændres til "Nørrejyske Artilleriregiment".

Da mærket på ovenstående grundlag var taget i brug som et af de første, fremkom der snart en

del kritik af dets voldsomme format, så da nyfremstilling skulle iværksættes, benyttede man lejligheden til at indføre en noget formindsket udgave, som var klar til udlevering i løbet af 1951.

Skitse 39: Uniformskommissionens første udkast til afdelingsmærke for 3. Feltartilleriregiment, ændret allerede ved fremsendelsen af forslaget.

FIGUR 42

3. Feltartilleriregiment (1951) - 31.10.1961
Nørrejyske Artilleri-
regiment 01.11.1961 -

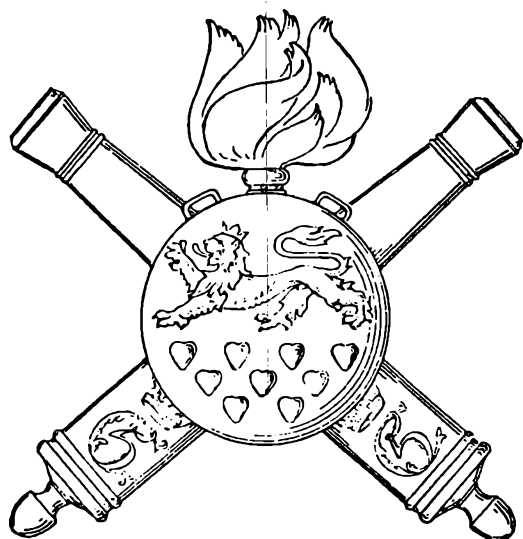
Mærket er en formindsket udgave af Figur 41 med nøjagtigt samme indhold som dette, da der er anvendt samme originalmodel ved fremstillingen af de nye stempler m.m.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Skjoldfarve: 1/3 gul + 1/3 karmoisin - 1/3 gul.

Det nye mærke blev 27.06.1951 autoriseret til ibrugtagning, efterhånden som beholdningen af den gamle model slap op. De to udgaver blev længe båret side om side, men i dag må den store model siges at være sjælden, og den ses normalt kun som huemærke.

Efter sammenlægningen af Nørrejyske Artilleriregiment og Jyske Luftværnsregiment, som fandt sted 01.11.1974, videreførtes Nørrejyske Artilleriregiments navn og mærke ved det sammenlagte regiment, men det personel, der forrettede tje-

Skitse 40: Udkast til afdelingsmærke for 3. Feltartilleriregiment, udarbejdet af Uniformskommissionen som ændringsforslag til det oprindelige udkast. Ved sammenligning med Figur 41 og 42 ses kanonrørens ændrede hældning.

nexte ved egentlige luftværnsenheder, bar for en tid fortsat Jyske Luftværnsregiments mærke, se Figur 45.

FIGUR 43

4. Feltartilleriregiment 01.10.1952 - 31.10.1961
Sønderjyske Artilleri-
regiment 01.11.1961 -

Mærket består af et lodretstående kanonrør, smykket med Christian 5's kronede navnetræk, og på hvilket der er lagt to gående løver.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv - de to løver - er Slesvigs våben og symboliserer herved regimentets tilhørsforhold til denne landsdel. Det kongelige navnetræk kendetegner, at regimentet - oprettet så sent som 01.11.1951 - alligevel på samme måde som de øvrige feltartilleriregimenter regnes at have rod i de ældste artillerienheder fra ca. 1680.

Skjoldfarve: 1/3 karmoisin - 1/3 gul - 1/3 violet. Regimentet anvender dog selv et skjold helt i gult.

Da oprettelsen af et nyt artilleriregiment i 1951 var en kendsgerning, tog Uniformskommissionen mærkespørgsmålet op, og med en garnisonering i Varde var motivet næsten indlysende. Der var da heller ikke problemer med godkendelse, så alene fremstillingstiden var grunden til, at der gik et lille år, før mærket kunne anlægges.

I begyndelsen af 1968 indstillede chefen for regimentet om en ændring af mærkets farver m.v., således at bl.a. skjoldets bundfarve blev ensartet gul, og kanonrøret blev rødt i stedet for sort. Efter en del skrivi i sagen fremsendte

Hærkommandoen endelig indstillingen i 1976 med anbefaling af farveændringerne, men der foreligger ikke godkendelse heraf. Alligevel anvender regimentet som nævnt sine egne farver.

Efter sammenlægning 01.04.1976 af regimentet og artilleriets skoler bæres mærket fortsat af personel i nummer ved Sønderjyske Artilleriregiment.

FIGUR 44

Luftværnsregimentet	01.11.1950 - 31.10.1951
Sjællandske Luftværns- regiment	01.11.1951 - 31.08.1970
Dele af Kronens Artilleri- regiment	01.09.1970 - 31.07.1982
Særlig afmærkning	01.08.1982 -

Mærket består af en vinget, brændende bombe, smykket med Christian X's kronede navnetræk, og lagt på to krydsede kanonrør tillige med valgsproget: SUSPICITE CAELUM (Sku op mod himlen) i skriftbånd.

Motivet beskriver luftværnsartilleriets virksomhed; specielt bemærkes de slanke, moderne kanonrør - ganske vist forsynet med ældre bundstykke. Det kongelige navnetræk henviser til oprettelsen 01.11.1923.

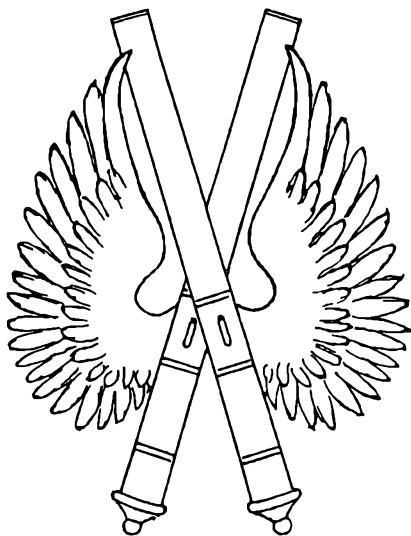
Skjoldfarve: 1/2 karmoisin - 1/2 blå.

Luftværnsregimentet fremsendte 21.06.1946 ikke mindre end 12 farvelagte skitser beregnet til ærmemærker i stof, og regimentet anbefalede selv en gul luftværnskanon på rødt/blåt underlag. Uniformskommissionens forslag var imidlertid de krydslagte kanonrør med to fra skæringen udgående vinger, hvilket forøvrigt var et fremskridt i forhold til det af regimentet foreslåede.

Generalstaben var ikke begejstret for de vingede kanoner, henset til at regimentet ikke var luftbåret, og herudover fandt man, at Christian X's navnetræk burde medtages.

Da vingerne og navnetrækket blev placeret på en bombe, lagt på kanonrørene, og skriftbåndet også blev tilføjet, kunne mærket imidlertid godkendes og sættes i produktion, således at det første gang blev anlagt på regimentets 27 års fødselsdag.

01.09.1070 blev Sjællandske Luftværnsregiment og Kronens Artilleriregiment sammenlagt under sidstnævntes navn, og mærket blev fra denne dato kun båret af personel tjenstgørende ved egentlige luftværnsenheder, indtil Forsvarskommandoen

Skitse 41: Blyantstegning til afdelingsmærke for Luftværnsregimentet, udarbejdet af Uniformskommissionen.

med skrivelse af 28.06.1982 bestemte, at mærket fra 01.08.1982 kun skulle bæres som særlig afmærkning for luftværnsartillerister, anbragt på højre brystlomme uden underlag.

Mærket har herved skiftet karakter til at være en mellemting mellem tjenestestedsmærke og udmærkelsestegn.

FIGUR 45

Jyske Luftværnsregiment	15.08.1952 - 31.10.1974
Dele af Nørrejyske Artilleriregiment	01.11.1974 - 31.07.1982
Særlig afmærkning	01.08.1982 -

Mærket består af en vinget, brændende bombe, smykket med Christian X's kronede navnetræk, og lagt på et lodretstående kanonrør tillige med valgsproget SUSPICITE CAELUM (Sku op mod himlen) i skriftbånd.

Mærkets motiv er bygget over de samme elementer som Figur 44, og da regimentet ved oprettelsen 01.11.1951 videreførte dele af det "gamle" Luftværnsregiment, er også det samme kongelige navnetræk anvendt.

Skjoldfarve: 1/2 karmoisin - 1/4 gul - 1/4 blå.

Da det nye luftværnsregiment skulle oprettes i 1951, udarbejdede Uniformskommissionen et udkast på grundlag af det eksisterende afdelingsmærke, der herefter påtænkte anvendt ved Sjællandske Luftværnsregiment. Det foreslåede nye mærke indeholdt Frederik IX's navnetræk, men ved forelæggelse af gipsmodellen til godkendelse bestemte Forsvarsministeriet, at dette skulle ændres til Christian X.

01.11.1974 blev Jyske Luftværnsregiment og Nørrejyske Artilleriregiment sammenlagt under

sidstnævntes navn, og mærket blev fra denne dato kun båret af personel tjenstgørende ved egentlige luftværnsenheder, indtil Forsvarskommandoen med skrivelse af 28.06.1982 bestemte, at mærket fra 01.08.1982 kun skulle bæres som særlig afmærkning for luftværnsartillerister, anbragt på højre brystlomme uden underlag.

Mærket har herved skiftet karakter til at være en mellemting mellem tjenestestedsmærke og udmærkelsestegn.

FIGUR 46

Generalinspektøren for

Artilleriet	02.02.1951 - 31.05.1967
Artilleriets skoler	01.06.1967 - 19.02.1974
Hærens Ildstøtteskole	20.02.1974 - 31.03.1976
Tjenestestedsmærke	01.04.1976 -

Mærket består af to korslagte kanonrør og en brændende bombe. Det hele er lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets centrale motiv er taget fra artilleriets våbenmærke fra 1904, idet bomben dog er flyttet ned under kanonrørens skæringspunkt. Den kronede bladkrans henviser til Generalinspektørens status som våbnets overordnede myndighed.

Skjoldfarve: Karmoisinrød.

Uniformskommissionens forslag byggede delvis på det hidtidige våbenmærke, idet placeringen af bomben var ændret, og kronen føjet til. I denne udformning - altså uden laurbærkrans - blev udkastet godkendt af Generalstaben, men ved den senere detailbearbejdelse i kommissionen tilføjes bladkransen, så alle Generalinspektørernes mærker fik et ensartet udseende.

Efter at Hærens Ildstøtteskole 01.04.1976 var blevet sammenlagt med Sønderjyske Artilleriregiment, udgik mærket som egentligt afdelingsmærke og anvendes nu kun som tjenestestedsmærke ved skolen, som 01.01.1983 ændrede navn til Hærens Artilleriskole.

FIGUR 47

Ingeniørregimentet	28.03.1949 - 31.10.1951
Sjællandske Ingeniør- regiment	01.11.1951 -

Mærket består af en kronet lærering, hvorpå er lagt et gevær og en spade overkors tillige med Christian 5's kronede navnetræk.

Motivets symboler er taget fra våbenartsmærket for ingeniørtropperne, som kendes fra 1868, mens det kongelige navnetræk henviser til oprettelsen af Fortifikationsetaten, ingeniørkorpsets forløber, 06.11.1684.

Skjoldfarve: 1/4 gul - 1/2 sort - 1/4 gul.

Ingeniørregimentet foreslog 07.06.1946 et afdelingsmærke for pionerer bygget over det kendte våbenmærke, mens telegrafenheder blev foreslået tildelt et særligt mærke - jf. Figur 50. Uniformskommissionen gik ind for regimentets tanke, idet kongekronen blev tilføjet over læreringen med baggrund i betegnelsen "Det kongelige Ingeniørregiment". Det er muligt, at kommissionen også er blevet inspireret af en anonym Henvendelse, hvor "En subaltern Pionerofficer" allerede 21.02.1946 afleverede tegninger til et pionermærke, som i princippet var identisk med det endelige resultat; blot var det beregnet til at væves på farvet stof.

Generalstaben godkendte udkastet med tilfø-

jelse af Christian 5's kronede navnetræk, men fandt ikke grund til at anvende betegnelsen kongelig; det hidtidige navn måtte være tilstrækkeligt, og på det således foreliggende grundlag kunne mærket sættes i produktion og anlægges som et af den første serie.

Efter sammenlægningen af regimentet og ingeniørtroppernes skoler, som skete 01.01.1976, bæres mærket fortsat af personel, som er i nummer ved Sjællandske Ingeniørregiment.

FIGUR 48

Jyske Ingeniørregiment 15.12.1952 -

Mærket består af en kronet lærering, hvorpå er lagt et gevær og en spade overkors, tillige med Christian 5's kronede navnetræk. Under læreringen et skriftbånd med "JYDSKE".

Mærket er bygget over samme motiv som Figur 47, blot med tilføjelse af skriftbåndet, og da regimentet ved oprettelsen 01.11.1951 baseredes på en allerede eksisterende enhed, 2. Pionerbataillon, var det rimeligt korrekt også her at anvende det kongelige navnetræk, som viser tilbage til oprindelsen i 1684.

Skjoldfarve: 1/4 sort - 1/2 gul - 1/4 sort.

Oprettelsen af et nyt ingeniørregiment i 1951 resulterede i et udkast fra Uniformskommissionen, som naturligt var baseret på Ingeniørregimentets hidtidige mærke, der herved gik over til brug ved Sjællandske Ingeniørregiment. Kronens form ændredes noget, og mærket formindskedes en smule, og med denne udformning blev mærket godkendt, men det kunne på grund af fremstillingsprocessen først tages i brug ca. et år efter regimentets oprettelse.

Det kan som kuriosum nævnes, at forfatteren af nærværende fremstilling har båret det pågældende afdelingsmærke i 32½ år.

FIGUR 49

Generalinspektøren for

Ingeniørtropperne 01.03.1951 - 31.05.1967

Ingeniørtropperne skoler 01.06.1967 - 30.09.1971

Skitse 42: Udkast i tuschtegning til afdelingsmærke for Generalinspektøren for Ingeniørtropperne, udarbejdet og fremsendt af denne. Bemærk, at der kun er vist 6 huller i læreringen, hvor der skulle være 7.

Skitse 43: Nutidig gengivelse af afdelingsmærket for Generalinspektøren for Ingeniørtropperne, som er anvendt på visse publikationer fra Hærens Ingeniør- og ABC-skole.

Hærens Ingeniør- og
ABC-skole 01.10.1971 - 31.12.1975
Tjenestestedsmærke 01.01.1976 -

Mærket består af et gevær og en spade anbragt overkors på en lærering, og det hele lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets centrale motiv er som Figur 47 og 48 taget fra ingeniørtroppernes våbenmærke, mens den kronede bladkrans kendetegner Generalinspektørens status som våbenartens overordnede myn-

dighed.

Skjoldfarve: Sort.

Generalinspektøren for Ingeniørtropperne indgav 11.03.1946 (altså før Uniformskommissionens forespørgsel) to udkast, begge baseret på det hidtidige pioneremblem. Uniformskommissionen udelod imidlertid læreringen og brugte derved reelt Fodfolkspionerkommandoets hidtidige mærke; til gengæld tilføjedes lynstråler for at symbolisere Telegrafbataillonen, se Skitse 1.

Generalstaben godkendte mærket, men da telegraftropperne var ved at blive udskilt som selvstændigt våben, måtte man fjerne lynene, og under stærk påvirkning af chefen for Generalstabsafdelingen, oberst Emil Wissum, der selv var ingeniørofficer, blev læreringen indført i stedet, så mærket derved blev godkendt i hovedsagen som foreslået af Generalinspektøren.

Efter sammenlægningen af Sjællandske ingeniørregiment og Hærens Ingeniør- og ABC-skole, som fandt sted 01.01.1976, udgik mærket som egentligt afdelingsmærke og bæres nu kun ved skolen som tjenestestedsmærke.

FIGUR 50

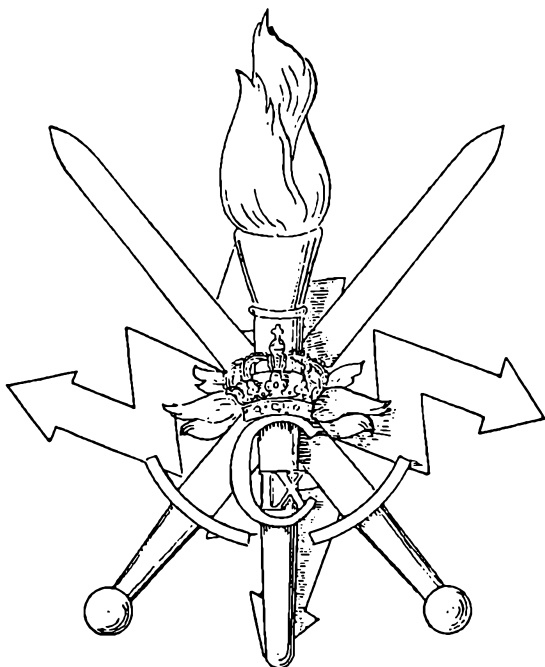
Telegrafbataillonen 28.03.1949 - (1951)

Mærket består af to korslagte sværd, hvorpå er lagt en brændende fakkel, forsynet med Christian IX's kronede navnetræk. Fra sværdenes skærpingspunkt udgår lynstråler.

Motivet er et symbol på den militære meddelelsestjenestes udvikling fra bavne til brug af telegrafi og telefoni. Det kongelige navnetræk henviser til oprettelsen af egentlige telegrafenheder 01.10.1867.

Skjoldfarve: Ikke fastsat - jf. dog Figur 51.

Ingeniørregimentet fremsendte 07.06.1946 et udkast (i akvarel) til afdelingsmærke for Telegrafbataillonen, som hørte under dette regiment. Skitsen viste Odins ravne Hugin og Munin flyvende omkring en fakkell og lynstråler. Uniformskommissionen fandt, at udkastet var lidt overbroderet, men udnyttede dog fakkell og lynstråler i sit udkast, mens ravnene blev erstattet med de korslagte sværd. Samtidig foreslog kommissionen betegnelsen "Det kongelige Signalkorps".

Skitse 44: Arbejdstegning til afdelingsmærke for Telegrafbataillonen, udarbejdet af Uniformskommissionen. Bemærk den senere ændrede fakkell.

Generalstaben kunne ikke gå ind for navnefor-slaget, men foreslog i stedet "Signalregimentet". Derimod kunne man godkende mærkets indhold under forudsætning af, at Christian IX's kronede navnetræk blev indføjjet, og på dette grundlag blev produktionen sat i gang, så mærket kunne udleveres og anlægges som et af den første serie.

Allerede på godkendelsestidspunktet havde der været utilfredshed med mærkets ret voldsomme udseende, og da nye beholdninger skulle fremstilles, benyttede man sig heraf til at ændre modellen, så motivet fremstod i en lettere og elegantere udformning. Den nye udgave forelå i løbet af 1951.

FIGUR 51

Telegrafbataillonens (1951) - 31.10.1951
Sjællandske Telegraf-
regiment 01.11.1951 -

Mærket er for så vidt angår motiv og indhold stort set identisk med Figur 50, men de enkelte dele er gjort spinklere, så helhedsindtrykket er blevet fiksere. Samtidig er de lodrette lynstråler fjernet; faklen er modificeret, og det kongelige navnetræk mere centralt placeret.

Skjoldfarve: 1/3 gul - 1/3 mørkeblå - 1/3 gul.

Mærket blev autoriseret 27.06.1951 til ibrugtagning, efterhånden som beholdningerne af den gamle model slap op, og man så således i en lang periode de to udgaver anlagt side om side, også efter at Sjællandske Telegrafregiment var blevet oprettet og havde overtaget Telegrafbataillonens mærke. Da den gamle model aldrig officielt blev sat ud af kraft, vil man i dag stadig kunne se den båret, idet der ligefrem er gået mode i det,

så der privat er fremstillet adskillige afstøbninger.

FIGUR 52

Jyske Telegrafregiment 01.10.1952 -

Mærket består af to korslagte sværd, hvorpå er lagt en brændende fakkel, forsynet med Christian IX's kronede navnetræk. Fra sværdenes skæringpunkt udgår vandrette lynstråler, og mellem sværdhæfterne et skriftbånd med "JYDSKE".

Mærket er bygget over samme motiv som Figur 50 og er bortset fra skriftbåndet helt identisk med Figur 51. Da regimentet ved oprettelsen den 01.11.1951 baseredes på dele af Telegrafbataillon, var det rimeligt korrekt også her at anvende det kongelige navnetræk, som henviser til oprindelsen 01.10.1867.

Skjoldfarve: 1/2 mørkeblå - 1/4 gul - 1/4 sort.

Da der skulle oprettes to telegrafregimenter i 1951, faldt det naturligt at lade det sjællandske regiment beholde Telegrafbataillonens afdelingsmærke, som netop var udsendt i ny udformning, mens Uniformskommissionen i lighed med flere andre tilfælde foreslog, at et nyt mærke til det jyske regiment kunne udformes på grundlag af det hidtidige, men med skriftbåndet tilføjet.

Mærket blev hurtigt godkendt, men som følge af fremstillingstiden gik der et lille år, før det kunne anlægges.

FIGUR 53

Generalinspektøren for Telegraf-

tropperne	01.12.1952 - 31.05.1967
Telegraftropperne skoler	01.06.1967 - 31.08.1970
Hærens Signalskole	01.09.1970 - 31.12.1975
Tjenestestedsmærke	01.01.1976 -

Mærket består af to korslagte sværd, hvorpå er lagt en brændende fakkell, og fra hvis skæringpunkt der udgår vandrette lynstråler. Det hele er lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets centrale motiv er udformet i overensstemmelse med Figur 51 og 52 og symboliserer telegraftropperne virksomhed, mens den kronede bladkrans henviser til Generalinspektørens status som våbnets overordnede myndighed.

Skjoldfarve: Mørkeblå.

Generalinspektøren for Telegraftropperne blev oprettet 01.09.1951 som en ny myndighed. Uniformskommissionens forslag til afdelingsmærke, som byggede på det allerede ved Telegrafbataljonen anvendte motiv, dog bladkranset og kronet i lighed med de øvrige generalinspektørers mærke, godkendtes 30.10.1951 og kunne anlægges godt et år efter.

Efter sammenlægning af Sjællandske Telegrafregiment og Hærens Signalskole, som fandt sted 01.01.1976, udgik afdelingsmærket som sådant og bæres nu kun som tjenestestedsmærke ved skolen.

FIGUR 54

Trainafdelingen	28.03.1949 - 31.10.1951
Sjællandske Trænregiment	01.11.1951 -

Mærket består af et kronet vognhjul, hvorpå er lagt to pistoler overkors, samt midtpå Christian IX's kronede navnetræk.

Mærkets motiv symboliserer den primære virk-

Skitse 45: Blyantsudkast, tegnet og fremsendt af Trainafdelingen som forslag til afdelingsmærke.

somhed ved Trainafdelingen - og senere i Forsyningstropperne - i forbindelse med transport og kørsel. Det kongelige navnetræk viser tilbage til oprettelsen af de første egentlige trænenheder 10.05.1865.

Skjoldfarve: 1/4 hvid - 1/2 karmoisin - 1/4 hvid.

Trainafdelingen fremsendte 02.07.1946 to blyantsskitser til afdelingsmærke, som begge viste et kronet automobildek lagt på to krydsede kårder, og hvor det ene endda til overflod var forsynet med laurbærkrans. Så Uniformskommissionen

måtte anvende sit eget forslag, der gik lidt i samme retning, omend på en noget elegantere måde idet man som motiv havde anvendt et vognhjul i den typiske militære udformning (kanonlavet). Samtidig foreslog kommissionen navnet "Det kongelige Trainkorps".

Generalstaben fandt, at det foreslåede emblemm burde gives mere militær karakter, hvilket kunne gøres ved at tilføje et par krydslagte pistoler; endvidere måtte et kongeligt navnetræk indføres. Og heller ikke navnet kunne Generalstaben godkende, hvorfor man pegede på enten "Vognregimentet" eller "Trainregimentet", da man desværre ikke kunne benytte det gode gamle, militære begreb "rustvogn" i denne sammenhæng.

På det nævnte grundlag kunne fremstillingen sættes i gang, og mærket blev anlagt som et af den første serie.

Men stadig diskuteres man, om det er rytterpistoler eller artilleripistoler, som indgår i mærket, idet forsyningstropperne har rod i begge disse våbenarter.

FIGUR 55

Jyske Trænregiment

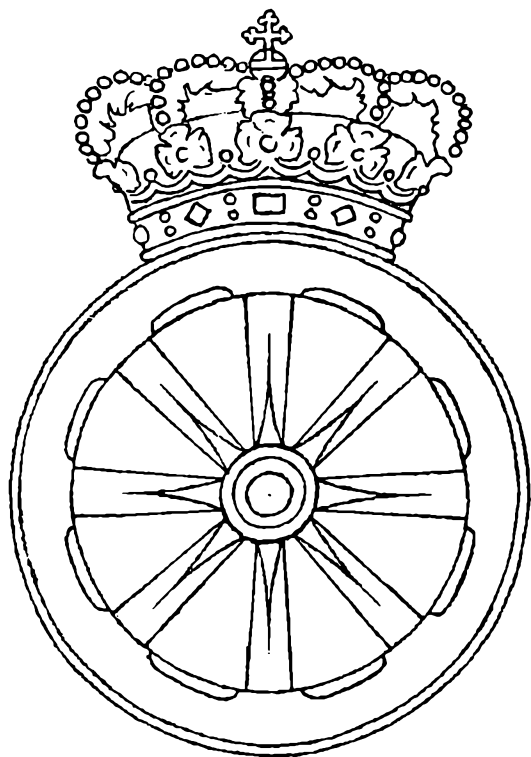
01.12.1952 -

Mærket består af et kronet vognhjul, hvorpå er lagt to pistoler overkors, samt midtpå Christian IX's kronede navnetræk. Under hjulet et skriftbånd med "JYDSKE".

Mærket er bygget over samme motiv som Figur 54, blot med tilføjelse af skriftbåndet. Anvendelsen af det samme kongelige navnetræk er derimod svagt begrundet, jf. nedenfor.

Skjoldfarve: 1/4 karmoisin - 1/2 hvid - 1/4 karmoisin.

Da der i 1951 skulle oprettes to trænrregimenter, faldt det naturligt at lade det sjællandske regiment videreføre Trainafdelingens afdelingsmærke, mens Uniformskommissionen i lighed med andre nyoprettelser foreslog mærket til det jyske regiment udformet på grundlag af det eksisterende, men med skriftbånd tilføjet. I denne udformning blev mærket hurtigt godkendt, men på grund af fremstillingstiden gik der godt et år,

Skitse 46: Blyantsudkast til afdelingsmærke for Trænaafdelingen udarbejdet i Uniformskommissionen.

før det blev taget i brug.

15.05.1964 gjorde chefen for Jyske Trænregiment opmærksom på, at det var historisk ukorrekt når regimentet førte Christian IX's navnetræk i sit mærke, idet der ved oprettelsen 01.11.1951 ikke var tale om, at regimentet byggede på eller overtog historie fra allerede eksisterende, ældre afdelinger. Navnetrækket burde derfor ændres til Frederik IX.

Hærstaben måtte give regimentschefen helt ret og man var indledningsvis indstillet på at søge ændringen gennemført. Der var dog en vis betænkelighed ved at fremsende spørgsmålet til ministeriet, og sagen endte med, at Hærkommandoen 23.02.1966 afslog regimentets indstilling under henvisning til de økonomiske konsekvenser.

FIGUR 56

Generalinspektøren for

Forsyningstropperne 15.08.1952 - 31.05.1967

Forsyningstroppernes

skoler 01.06.1967 - 31.12.1975

Tjenestestedsmærke

01.01.1976 -

Mærket består af to pistoler anbragt overkors på et vognhjul; det hele lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets centrale motiv er som Figur 54 og 55 et symbol på Forsyningstroppernes virksomhed, mens den kronede bladkrans henviser til Generalinspektørens status som våbnets overordnede myndighed.

Skjoldfarve: Karmoisinrød.

Generalinspektøren for Forsyningstropperne oprettedes 01.09.1951 som en ny myndighed. Uniformskommissionens forslag til mærke, som bygge-

de på det ved Trainafdelingen anvendte motiv, men forsynet med bladkrans som øvrige Generalinspektører, godkendtes 30.10.1951 og kunne anlægges knap et år efter.

I forbindelse med sammenlægningen af Militærpolitiskolen og Forsyningstroppernes Befalingsmandsskoler med Jyske Trænregiment, som fandt sted med virkning fra 01.01.1976 og resulterede i oprettelsen af Hærens Træn- og Militærpolitiskole, var der ikke længere brug for mærket som egentligt afdelingsmærke, og det bæres nu kun på skolen som tjenestestedsmærke.

FIGUR 57

Generalsmærket	01.08.1949 - 02.07.1974
Hærens mærke	03.07.1974 -

Mærket består af et skjold belagt med tre gående løver og ni hjerter (søblade) og omgivet af en laurbærkrans. Øverst en kongekrone.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er det egentlige danske våben, tidligere benævnt "Det lille Rigsvåben", der siden 1880 i varierende udformninger har været anvendt som mærke for hæren, idet laurbærkransen er tilføjet som sejrssymbol.

Skjoldfarve: Rød.

I Kundgørelse for Hæren af 26.08.1948 autoriseredes "Hærmærket" i nuværende udførelse som værnsmærke for Hæren med de samme anvendelsesområder, som gjaldt for den hidtidige udgave, dvs. til afmærkning af uniformsgenstande, på militære køretøjers nummerplader og på diverse publikationer. Den udformning af hærmærket, der hermed forelå som tegning, kan føres tilbage til officerskepi, model 1880, hvor det lille rigsvåben

med krone og laurbærkrans er monteret i en såkaldt sol. Dette mærke - på nær solen - blev i 1923 overført til stålhelmen og tillige anvendt til nummerplader m.v., og der var altså allerede her tale om en slags fællessymbol for hæren.

Det var derfor ganske logisk, at Uniformskommissionen foreslog at videreføre omtalte mærke både til anvendelse på alle former for hovedbeklædning og til afmærkning af uniformen for personel, der ikke var tilknyttet en egentlig enhed.

Kommissionens udkast havde mange træk fælles med hjelmmerket fra 1923, men af ukendte årsager var laurbærkransen erstattet med en krans af egeløv. Da tegningen også var behæftet med visse heraldiske fejl såsom løvernes utilfredsstillende form og kongekronens svæven frit i luften over skjoldet, måtte flere bearbejdnings gennemføres, inden godkendelse kunne opnås.

Resultatet blev som nævnt officielt taget i brug i 1948 - nu igen forsynet med laurbærkrans - og dannede i den udformning grundlag for det videre arbejde med afdelingsmærket.

Det var hensigten, at mærket skulle bæres af Hans Majestæt Kongen som general i hæren, af officerer à la suite, samt af andre officerer af generalsklassen, der ikke på anden måde havde tildelt et afdelingsmærke. Det blev forelagt for Kongen i en udgave, hvori hærmærket var anbragt på baggrund af elefantordenens stjerne i hvidt metal, men den originale udgave med hærmærket alene - udført i gult metal - blev foretrukket.

På dette grundlag fremstilledes mærket så i to udgaver over samme model: Dels som huemærke for alt personel i hæren, hvor mærket måler 35 mm på det bredeste sted og iøvrigt kun findes retvendt, dels som egentligt afdelingsmærke, Generalsmærket, der kun måler 30 mm i bredden.

Da brugen af mærket efterhånden blev udvidet

til at omfatte meget andet end officerer af generalsklassen, blev benævnelsen lidt efter lidt ændret til Hærens Mærke, hvilket endeligt kom til udtryk ved udsendelse af Uniformsbestemmelserne i 1974.

Skitse 47: Uniformskommissionens udkast til fællesmærke for hæren. Blyantsskitser er inspireret af hjelmmerket fra 1923, hvis laurbærkrans dog er erstattet med egeløv, og først efter flere ændringer kunne mærket godkendes.

FIGUR 58

Generalstaben	20.01.1951 - 31.07.1951
Hærstaben m.m.	01.08.1951 - 30.06.1982
Landsdelskommandoerne	01.07.1982 -

Mærket består af et lodret kanonrør, smykket med Christian 7's kronede navnetræk (i spejlmonogram) og anbragt på en sabel og et gevær overkors. Det hele lagt på en laurbærkrans med en kongekrone foroven.

Det centrale motiv er Generalstabens mærke fra 1904, idet sablen dog er vendt med fæstet nedad. Det kongelige navnetræk henviser til Generalstabens oprettelse 20.01.1808.

Skjoldfarve: Rød.

Uniformskommissionen havde i den oprindelige indstilling foreslået, at personellet i Generalstaben - afhængigt af ansættelsesform - skulle anlægge enten et kravespejl i guldtrækkerarbejde eller et egentligt afdelingsmærke, bygget over det tidligere benyttede. I forbindelse hermed blev navnet "Den kongelige Generalstab" bragt i forslag.

Generalstaben fandt dog ikke saglig grund til at ændre sin benævnelse, og for mærkets vedkommende fandt man, at alle ansatte måtte bære det samme, og at det passende kunne være det af kommissionen foreslåede motiv.

På dette grundlag blev mærket fremstillet og kunne anlægges på 143-årsdagen for oprettelsen af staben.

Igennem 70'erne blev mærket båret som afdelingsmærke af stabscheferne ved Hærstaben og ved landsdelskommandoerne samt af tjenestegrensinpektører, og som tjenestestedsmærke af disse stabes personel. Men i 1982 blev Hærstaben "opslugt" af Forsvarskommandoen og anlagde dennes

lommemærke, hvorefter det gamle generalstabsmærke blev omdøbt til landsdelskommandoernes mærke. Det blev fra 01.07.1982 båret som afdelingsmærke af chef og stabschef ved landsdelskommandoerne og som tjenestestedsmærke i stabene.

FIGUR 59

Hærens Officersskole 01.10.1951 -

Mærket består af en officersringkrave, smykket med Frederik 4's navnetræk (i spejlmonogram) og lagt på to krydsede officerskårder. Øverst en kongekrone.

Mærkets hovedmotiv er ringkraven, der indtil 1700 - tallet blev båret som officerskendetegn i en rem om halsen, og hertil officerens personlige våben. Dette sammen med det kongelige navnetræk henviser til oprettelsen af Landkadetkompagniet 26.08.1713, hvor en egentlig officersuddannelse tog sin begyndelse.

Skjoldfarve: Rød.

Uniformskommissionen havde oprindeligt ikke tiltænkt Hærens Officersskole et egentligt afdelingsmærke, da kun ganske få skulle bære det. Men der var udarbejdet et forslag til mærke på brevpapir m.v., som udtrykte skolens eget ønske, og som byggede på ovennævnte motiver. I tilslutning hertil foreslog kommissionen navnet: "Det kongelige Officersakademi".

Generalstaben foretrak den hidtidige benævnelse, men godkendte det foreslåede mærke, og ved den efterfølgende behandling blev man enige om, at det alligevel burde fremstilles som afdelingsmærke.

Det blev i begyndelsen båret af skolens stab, og først pr. 01.07.1952 anlagdes det som elev-

mærke på begge overarme. Denne anvendelse faldt bort ved indførelse af tjenestestedsafmærkningen i 1974.

Skitse 48: Forslag til "logo" på brevpapir for Hærens Officersskole, udarbejdet af Uniformskommissionen.

FIGUR 60

Hærens tekniske Korps	10.12.1949 – 31.07.1951
Forsvarets	
Krigsmaterielforvaltning	01.08.1951 – 31.10.1962
Hærens tekniske Korps	01.11.1962 – 30.06.1967
Hærens Materielkommando	01.07.1967 – 31.08.1969

Ubenyttet 01.09.1969 - 31.08.1977
Hærens Materiel- og
Færdselsskole 01.09.1977 -

Mærket består af et kronet tandhjul, hvorpå er lagt et gevær og en sabel overkors tillige med en passer, der gaber over en brændende bombe med Christian 5's kronede navnetræk.

Motivet symboliserer korpsets tekniske opgave ved konstruktion og reparation af krigsmateriel. Det fremstår som en modificeret udgave af det hidtidige korpسمærke og henviser med det kongelige navnetræk til et historisk fællesskab med artilleriets enheder fra 1680.

Skjoldfarve: Grå.

Hærens tekniske Korps havde ikke besvaret Uniformskommissionens henvendelse, så kommissionen udarbejdede selv et udkast til afdelingsmærke, hvilket naturligt kunne ske på grundlag af korpsets hidtidige mærke. For at skabe bedre balance flyttedes bomben dog ned imellem passerbenene, samtidig med at kronen blev placeret på tandhjulet.

Generalstaben havde ingen kommentarer til udkastet på dette tidspunkt, men ved senere drøftelser i Uniformskommissionen enedes man om at forsyne mærket med Christian 5's kronede navnetræk som et symbol på den militærtekniske tjene- stes traditionelle tilhørsforhold til artilleriet - et synspunkt, som senere i forbindelse med fremstilling af et mærke til Hærens Materielkommando, jf. Figur 61, viste sig ikke at kunne stå for en nærmere prøvelse.

Efter at mærket i en overgangsperiode var anvendt ved Hærens Materielkommando, indtil dennes nye mærke kunne tages i brug, var det ubenyttet i en årrække. 23.06.1977 indstillede Hærens Materiel- og Færdselsskole imidlertid om at få au-

toriseret det ubenyttede mærke som afdelingsmærke for skolen, og da motivet indholdsmæssigt må siges at dække den pågældende skoles virksomhed, meddelte Chefen for Hæren 25.07.1977 tilladelse til, at mærket fra 01.09.1977 kunne anlægges af skolens chef som afdelingsmærke, og af skolens personel som tjenestestedsmærke.

FIGUR 61

Hærens Materielkommando 01.09.1969 -

Mærket består af en brændende bombe, forsynet med Christian 4's kronede navnetræk og omgivet af en laurbærkrans. Øverst en kongekrone.

Mærkets motiv symboliserer Materielkommandos virksomhed ved forsyning med krigsmateriel og viser med bladkrans og krone, at der er tale om en af de overordnede myndigheder i hæren. Det kongelige navnetræk henviser til de første spirer til senere tekniske tjenester, som findes i hovedarsenalet fra 1602 - Københavns Tøjhus.

Skjoldfarve: 1/3 sort - 1/3 grå - 1/3 blå. Nævnte farver er fremsendt af Materielkommandoen 05.08.1971, men er tilsyneladende ikke officielt godkendt.

I forbindelse med forberedelserne til sammenlægning af Hærens tekniske Korps, Ingeniørteknisk Tjeneste og Hærens signaltekniske Tjeneste indstilledes 12.12.1966 til Hærkommandoen, at der blev tilvejebragt et nyt afdelingsmærke for den således etablerede myndighed: Hærens Materielkommando. Uniformsudvalget fik pålagt opgaven og nedsatte straks en undergruppe under forsæde af udvalgets formand, og med deltagelse af Statens heraldiske Konsulent, lederen af Hærstabens militærhistoriske sektion og en museumsinspektør

fra Tøjhusmuseet.

Efter at have vurderet forskellige udkast med sammensatte symboler for Materielkommandoens aktiviteter, enedes man i gruppen om et ganske enkelt motiv, nemlig en brændende bombe (granat) omgivet af en kronet laurbærkrans. Indstilling blev fremsendt 29.06.1967, og efter godkendelse kunne fremstilling påbegyndes. Der indtrådte imidlertid en del forsinkelser undervejs, bl.a. måtte Harald Salomon ændre gipsmodellen, da den ikke var helt i overensstemmelse med tegningen, og først i løbet af sommeren 1969 var mærkerne endelig klar til udlevering, hvor Hærens Materielkommando havde eksisteret siden 01.07.1967.

Der var på et vist tidspunkt under behandlingen af det foreliggende udkast nogen usikkerhed om, hvorvidt det var det rigtige kongelige navnetræk, som var benyttet i mærket. I det mærke, som hidtil var blevet båret af personel ved Hærens tekniske Korps, og som i forbindelse med etablering af Hærens Materielkommando var udgået (Figur 60), er der anvendt Christian 5's navnetræk med henvisning til en historie og tradition fælles med artilleriet. Men de yderligere undersøgelser i Hærens Arkiv, som var blevet iværksat på Hærkommandoens initiativ, kunne altså klart påvise, at man med rimelighed kunne føre Materielkommandoens linje tilbage til Tøjhusets materiel- og forsyningstjeneste.

FIGUR 62

Hans Majestæt Kongens

Adjudantstab 10.02.1950 - 13.03.1974

Ubenyttet

14.03.1974 -

Mærket består af Frederik IX's kronede navne-

træk, omgivet af en laurbærkrans.

Mærkets hovedmotiv, den regerende monarks monogram, understreger adjutantstabens funktioner som Kongens nærmeste, militære hjælpere.

Skjoldfarve: Rød.

Adjutantstaben var ikke medtaget i Uniformskommissionens oprindelige indstilling, men Generalstaben gjorde i sine bemærkninger opmærksom på, at staben burde have eget mærke. Det herefter udarbejdede forslag, baseret på den officielle udformning af det kongelige navnetræk, kunne umiddelbart godkendes og sættes i produktion.

Der er her tale om et af de sjældneste mærker, idet kun ganske få har båret det; en opgørelse fra 1952 viser således, at der er fremstillet ca. 300 stk.

FIGUR 63

Hendes Majestæt Dronningens
Adjutantstab 14.03.1974 -

Mærket består af Margrethe 2's kronede navnetræk, omgivet af en laurbærkrans.

Hovedmotivet er Dronningens monogram, som er fastsat ved lovbekendtgørelse af 15.01.1972, og henviser herved til stabens opgave som nærmeste, militære støtte for Kongehuset.

Skjoldfarve: Rød.

Efter tronskiftet 14.01.1972 var der behov for ændring bl.a. af Adjutantstabens afdelingsmærke. Der blev fremsendt forslag 04.09.1972, og Forsvarskommandoen godkendte skitserne, der var baseret på arkitekt Claus Achton Friis's tegning af navnetrækket. Produktionen blev sat i gang, men da der var mange andre uniformsgenstande, som skulle ændres, kom afdelingsmærket lidt i

anden række. Det forelå færdigt i marts 1974 og godkendtes 14.03.1974, hvorfor det regnes ibrugtaget fra denne dato.

Mærket er fremstillet med en anden teknik end 1950-serien og fremtræder f.eks. med tegnene M2R i helt blank forgyldning.

Også her er der tale om et begrænset oplag; der er til dato kun fremstillet ca. 2.000 stk.

HJEMMEVÆRNETS AFDELINGSMÆRKER

Disse mærker var ikke omfattet af Uniformskommissionens oprindelige indstilling, eftersom Hjemmeværnet endnu ikke havde antaget faste rammer i statslig sammenhæng.

Men da organisationen lå fast, og Hjemmeværnet stod for oprettelse i sin nye struktur, måtte spørgsmålet tages op. Krigsministeriet anmodede derfor 10.09.1948 Uniformskommissionen og Generalkommandoen om at behandle sagen.

Generalkommandoen fandt, at der burde udarbejdes et mærke for hver region, bygget over et motiv med historisk eller lokal tilknytning til det pågældende område, og anlagt med hjemmeværnets våbenfarve som underlag.

Uniformskommissionen arbejdede nu videre på dette grundlag, og der blev fremstillet udkast til afdelingsmærker for Generalinspektøren for Hjemmeværnet og de otte Hjemmeværnsregioner. Der var enighed om, at disse sidste skulle udformes med samme kontur, og som model valgtes den for amts- og kommunevåbner fastsatte skjoldform fra 1938. Endvidere at der generelt blev monteret et skriftbånd over skjoldet, hvori regionens nummer var anført, og endelig at der blev peget på mellemgrøn som "våbenfarve".

Forslaget blev fremsendt 26.01.1949, og den

videre behandling indgik herefter i kommissionens normale rutine. Dog blev det bestemt, at det igangværende arbejde med afdelingsmærker til bataljoner og regimenter - hvis det var muligt - skulle gå forud for disse nye opgaver.

Der var nemlig en overgang udbredt misnøje blandt hærens personel, fordi hjemmeværnets mærker, som var sat igang langt senere, begyndte at udkomme på et tidspunkt, hvor kun omkring halvdelen af hærens "gamle" myndigheder og enheder havde fået deres mærke. Og derfor blev bl.a. Generalinspektøren for Hjemmeværnet ret så forsinket.

Hjemmeværnsregionernes mærker blev båret med mellemgrønt underlag, indtil den grønne uniform M/69 blev indført; herefter bortfaldt underlaget helt.

FIGUR 64

Generalinspektøren for

Hjemmeværnet	01.03.1952 - 30.05.1961
Hjemmeværnsstaben m.v.	31.05.1961 - 14.06.1973
Hjemmeværnskommandoen	15.06.1973 -

Mærket består af en oprakt hånd holdende en fakkelt foran en krydslugt maskinpistol og økse, det hele lagt på en kronet laurbærkrans.

Mærkets motiv symboliserer den brede, folkelige vilje til at forsvare friheden, som er udsprunget af modstandsbevægelsen under 2. Verdenskrig. Bøndeøksten og den moderne maskinpistol (svensk Husquarna) kombineret med den kronede laurbærkrans, der er forbeholdt forsvarets højere myndigheder.

Skjoldfarve: Grøn.

Uniformskommissionen havde indledningsvis ar-

bejdet med faklen lagt på to krydsede maskinpistoler, men senere erstattedes den ene med en økse, og den kronede laurbærkrans blev tilføjet i lighed med øvrige Generalinspektørers mærke. Således blev produktionen endelig iværksat, og mærket kunne anlægges af Generalinspektøren med stab med karmoisinrødt underlag og ved Hjemmeværnets skoler med lyseblåt underlag.

På dette tidspunkt var der gået knap 3 år, siden Hjemmeværnet blev oprettet 01.04.1949.

FIGUR 65

Hjemmeværnsregion I 15.10.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori et gedebuk-

Skitse 49: Nutidig gengivelse af Hjemmeværnskommandoens afdelingsmærke, der udviser ganske mange små afvigelser fra originaltegningen.

kehovede omgivet af to havreaks på hver side. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION I.

Motivet er taget fra Hvetbo Herreds segl fra 1584 - det sydvestlige Vendsyssel - og knytter herved forbindelsen til områdets befolkning; måske med en hentydning til en vis stædighed hos Vendelboerne ?

Skjoldfarve: Grøn.

Uniformskommissionen havde indledningsvis besluttet at bruge Ålborgs byvåben, men dette blev afvist af Statens heraldiske Konsulent. I stedet valgtes herredsseglet, som blev godkendt i en i øvrigt stærkt omarbejdet gengivelse. Eneste indvending - da kornaksene var blevet ændret til havre - var fra Generalkommandoen, som fandt ro-mertallet vel utydeligt.

FIGUR 66

Hjemneværnsregion II 20.12.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori en pansret hånd, der griber om fæstet på et sværd. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION II.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet, som findes i såvel Sallinge som i Vrads Herreds segl, begge fra 1648, leder tanken hen på Niels Ebbesen som symbol på kampen for frihed i regionens område.

Skjoldfarve: Grøn.

Uniformskommissionen havde indledningsvis besluttet at bruge Viborgs byvåben, som var blevet forkastet til 3. Regiment - jf. Figur 4. Men også her blev tanken opgivet, og via flere forskellige udkast, der kombinerede pansrede næver, hjelme og sværd, nåede man endelig frem til en

godkendelse af den nuværende udformning; så vidt vides inspireret af ovennævnte segl, og efter et usædvanlig brydsomt og vanskeligt forarbejde.

FIGUR 67

Hjemmeværnsregion III 15.01.1951 -

Mærket består af et skjold, hvori tre kronede løver, der springer frem fra en kirkebygning med korsrydede tårne og gavl. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION III.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet er taget fra Ribes byvåben fra omkring 1295 og fremhæver derved regionens rødder i danskheden i Sønderjylland.

Skjoldfarve: Hvid med grøn kant.

Uniformskommissionen valgte fra begyndelsen at pege på Ribes byvåben, og forslaget gik uden bemærkninger gennem godkendelsesproceduren - og vi har dermed endnu et af de sjældne tilfælde, hvor dette er sket.

FIGUR 68

Hjemmeværnsregion IV 01.05.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori en lilje. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION IV.

Motivet med den franske lilje er taget fra Odenses bysegel fra 1519, og er således med rod i øens centrum et godt symbol på regionens geografiske område.

Skjoldfarve: Grøn.

Uniformskommissionen havde oprindelig fore-

slået liljemotivet som afdelingsmærke for 6. Regiment, se Figur 7, men da dette ikke blev godkendt, var liljen til fri afbenyttelse, så udkastet kunne fremsendes til godkendelse. Ved høring i Odense byråd om tilladelse til at bruge motivet, var svaret, at de anvendte dele af våbnet skulle være i ganske nøje overensstemmelse med dette. Efter denne korrektion kunne mærket sættes i produktion, og det blev anlagt som det første regionsmærke.

FIGUR 69

Hjemmeværnsregion V

15.12.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori en bispehue anbragt på en krydsslågt økse og bispestav. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION V.

Motivet symboliserer Biskop Absalon og dennes utrættelige kamp for frihed i regionens område.

Skjoldfarve: Grøn.

Uniformskommissionen foreslog mærket opbygget over Ringsteds byvåben, men dette blev afvist af Statens heraldiske Konsulent. I stedet for blev Ringsted Herreds segl fra 1648 foreslået, men ved følgende diskussioner i kommissionen besluttedes det at udarbejde et udkast med allegorier over Absalon og Hvide-slægtens våben. Bispens gravmæle i Sorø gav den sidste inspiration, og hermed forelå et værdigt og smukt mærke godkendt og klar til produktion.

FIGUR 70

Hjemmeværnsregion VI

01.07.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori tre fæstningstårne over bølger. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION VI.

Motivet er taget fra Københavns bysegl fra 1254, som forsynet med skjoldholdere og militære attributter havde udgjort byvåbnet fra 1661, og dermed henviste til hovedstaden som regionens historiske midtpunkt.

Skjoldfarve: Hvid med grøn kant.

Uniformskommissionen havde tidligere foreslået dele af Københavns byvåben anvendt både til 1. Regiment (Figur 2) og 15. Bataillon (Figur 24), men da disse var blevet forkastet, på nær det "store" våben uden tårne til 1. Regiment, kunne motivet tages i anvendelse her. Forslaget blev godkendt, idet Generalkommandoen dog bemærkede, at regionsnummeret selv på meget kort afstand var vanskeligt at tyde.

Der var i 1952 fremstillet 90.000 stk, hvilket var det største antal af samtlige afdelingsmærker; senere er førstepladsen dog overtaget af Den kongelige Livgarde (Figur 1).

FIGUR 71

Hjemmeværnsregion VII	15.10.1950 - 31.10.1953
Bornholms Hjemmeværn	01.11.1953 -

Mærket består af et skjold, hvori en drage. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION VII.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er dragen fra Bornholms Amts våben fra 1942 og henviser dermed til regionens geografiske område.

Skjoldfarve: Grøn - i modsætning til amtsvåbnet, der har blå baggrund.

Uniformskommissionen havde tidligere udarbejdet et udkast til afdelingsmærke for Bornholms Værn med dragemotivet - dog anbragt i ramme og med krone, jf. Figur 33, så der må siges at være tale om genbrug, når også Hjemmeværnsregionen, faktisk samtidigt, foreslås tildelt amtsvåbnet.

Hvor dragen i Bornholms Værns mærke er ret frit udformet, er den ved hjemmeværnsregionen i nøje overensstemmelse med våbnet, og i denne udgave kunne den godkendes og sættes i produktion.

FIGUR 72

Hjemmeværnsregion VIII 01.10.1950 -

Mærket består af et skjold, hvori øverst en kronet lindorm i et felt bestrøet med hjerter og båret af to pæle. Oven over skjoldet et bånd med indskriften REGION VIII.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Mærkets motiv er taget fra Maribo Amts våben fra 1937, som dækker hovedparten af regionens område, og som kan føres tilbage til Christoffer af Lolland.

Skjoldfarve: Grøn med to pæle i gult. Dette er lidt specielt, idet amtsvåbnet har blå baggrund for pælene.

På det tidspunkt, hvor Uniformskommissionen fremsendte nærværende forslag, var lindormen allerede anvendt til 15. Bataillon, jf. Figur 24, hvilket vel kunne forsvares ved, at 15. Bataillons motiv ses som en slags heraldisk diminutiv. Endvidere havde amtsvåbnet været i forslag til 7. Bataillon, jf. Figur 16, men var forkastet.

Således kunne mærket nu godkendes til hjemmeværnsregionen og sættes i produktion med Generalkommandoens kommentar om romertallets utyde-

lighed. Men i dag - efter 40 års brug - synes mærkets fremtid usikker, da regionerne V og VIII planlægges sammenlagt inden for kortere tid.

FIGUR 73

Forsvarsministeriet

01.11.1956 -

Mærket består af en kongekrone forsynet med to huller i nederste kant beregnet til isyning.

Motivet er den danske kongekrone i en udformning, som er fastsat ved kongelig resolution af 06.07.1948. Gennem sin anvendelse som afmærkning for chefer i Krigs- og Marineministerierne siden 1858 symboliserer kronen den militære embedsmand i centralstyrelsen.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

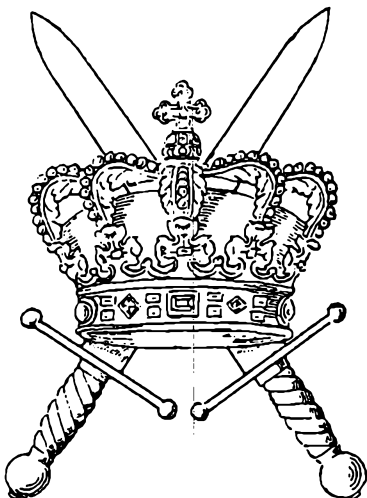
I sin oprindelige indstilling havde Uniformskommissionen foreslået, at officerer i Krigsministeriet anlagde særlige kravespejl i guldtråd på sort underlag, eller såfremt dette ikke kunne gennemføres, da Hærens mærke.

Generalstaben fandt ikke, at kravespejlet var en god idé, men foreslog, at der eventuelt kunne fremstilles et mærke til anbringelse på brystlommen. Et udkast hertil forelå, men sagen blev stillet i bero; også fordi sammenlægningen af Krigsministeriet og Marineministeriet 01.10.1950 samt oprettelsen af Flyvevåbnet skabte tvivl om muligheden for at finde frem til et fællesmærke.

Men i løbet af 1954 begyndte Forsvarsministeriet - ansporet af kommissionens formand - at overveje fremstilling af et særligt mærke, og nu blev det besluttet at Hærens personel i ministeriet skulle bære den ministerielle krone som afdelingsmærke; d.v.s. den krone som igennem mange år var anvendt til afmærkning af militære ansat-

te, således at eksempelvis en kontorchef af kap-
tajnsgrad anlagde kronen i stedet for den mid-
terste stjerne.

Mærket blev leveret af firmaet Magasin, som
også havde leveret gradstegnet; sidstnævnte med
splitter til fastgørelse, mens afdelingsmærket
sys gennem de to huller og med en tredje syning
over korset foroven.

Skitse 50: Udkast til lommemærke for Krigsmini-
steriet, udarbejdet af Uniformskommissionen.

FIGUR 74

Forplejningskorpset	01.09.1951 - 31.10.1951
Forsvarets Intendantur- korps	01.11.1951 -

Mærket består af en lodretstillet merkurstav

lagt på en kronet laurbærkrans.

Motivet er det kendte symbol for handel og henleder dermed tanken på korpsets mangeartede økonomiske funktioner, mens bladkrans og krone er tilføjet som tegn på, at der er tale om en overordnet, militær myndighed.

Skjoldfarve: Blå.

Forplejningskorpset havde 13.07.1946 foreslået, at korpset fik tildelt et mærke med en merkurstav og en sabel overkors med en krone over; altså en videreførelse af det hidtil anvendte korpsmærke. Uniformskommissionen mente dog, at hermesstaven skulle vises på baggrund af to kårder overkors, og foreslog endvidere, at det "kedelige", tyske navn blev ændret til "Den kongelige Feltintendantur".

Generalstaben fandt ikke behov for at ændre navnet, men tiltrådte forslaget til afdelingsmærke.

Da der under det videre arbejde blev opnået enighed om at bruge den kronede laurbærkrans, måtte motivet samtidig forenkles, og resultatet blev altså hermessymbolet alene.

Umiddelbart efter mærkets ibrugtagning oprettedes Forsvarets Intendanturkorps, hvor hærens personel siden har båret mærker.

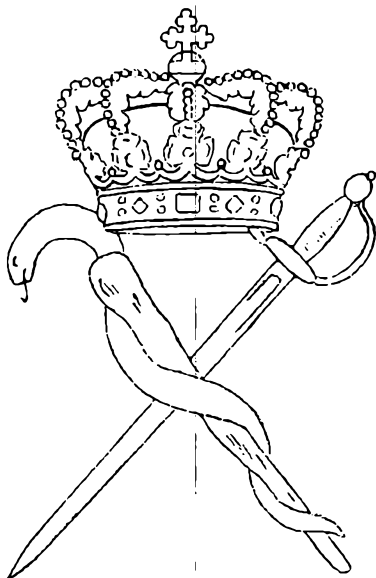
FIGUR 75

Forsvarets Lægekorps 01.07.1952 -

Mærket består af en lodretstillet æskulapstav lagt på en kronet laurbærkrans.

Der findes både retvendt og spejlvendt udgave.

Motivet er det kendte symbol for lægekunsten med bladkrans og krone føjet til som tegn på, at der er tale om en overordnet, militær myndighed.

Skitse 51: Blyantsudkast til afdelingsmærke for Hærens Lægekorps, udarbejdet af Uniformskommissionen før skriftbåndet med navn kom på tale.

Skjoldfarve: Rød.

Hærens Lægekorps havde 25.06.1946 meddelt, at man fortsat fandt at kunne anvende korpsets hidtil brugte mærke med korslagt sabel og æskulapstav som afdelingsmærke. Uniformskommissionen foreslog dog at ændre korpsets mærke noget, således at sablen blev til en kårde - iøvrigt vendt med fæstet opad, mens motivet blev holdt sammen af en kongekrone i midten og et skriftbånd for enden, hvori det foreslåede navn: "Det kongelige Feltlægekorps" var anbragt.

Generalstaben kunne ikke gå ind for navneændringen, og med hensyn til mærket fremførtes den

indvending, at kronen virkede som et paraplystativ, hvorfor det måtte foretrækkes at anbringe kårde og æskulapstav i mere vandret stilling.

Det videre arbejde med udkastet medførte, at der - som det havde været tilfældet adskillige andre steder - opnåedes enighed om at anbringe motivet på en laurbærkrans. Dette medførte igen, at man valgte at udelade kården, således at motivet blev forenklet til en lodret æskulapstav. I denne udformning blev mærket godkendt og kunne anlægges af Forsvarets Lægekorps, som havde haft denne betegnelse fra 01.11.1951.

FIGUR 76

Forsvarets Auditørkorps 01.03.1951 -

Mærket består af to krydslagte liktorstave, anbragt på en kronet tidselkrans.

Mærkets motiv med øksen, der er indstukket i et sammensnøret risbundt, Fasces, er fra oldtiden kendetegnet for en embedsmands domsmyndighed og symboliserer derved Auditørkorpsets militære jurister.

Skjoldfarve: Sort.

Uniformskommissionen havde i sin indstilling betragtet Auditørkorpset som hørende direkte under Forsvarsministeren og havde end ikke overvejet at udforme et mærke til korpset.

Heller ikke Generalstaben følte behovet for en særlig afmærkning, og det var først under senere drøftelser i kommissionens underudvalg, at det blev besluttet at fremsætte forslag til et mærke. Ikke baseret på korpsmærket fra 1904, som forekom for tungt, men inspireret af auditorernes gradstegn og efter Martin Ellehauge også af det svenske statspolitis mærke.

Og i denne udformning bæres mærket i dag af korpsets auditører og auditørfuldmægtige, når de er i hærens uniform, og som tjenestestedsmærke af værnepligtige jurister ved korpset.

FIGUR 77

Musikerkorpset	15.10.1955 - 23.10.1962
Ubenyttet	24.10.1962 -

Mærket består af en kronet lyre med fire strenge.

Motivet er det klassiske sindbillede for musikken, der også tidligere har været anvendt som symbol for den militære tonekunst.

Skjoldfarve: Ikke fastsat.

Forslag til afdelingsmærke for musikerpersoneel blev fremsendt af Uniformskommissionen i sommeren 1953. Udkastet var baseret på det tidligere fagkendemærke for musikere, som på dette tidspunkt blev båret på uniformskraven sammen med respektive regimenters mærker. Da Hærkommandoen fandt den foreliggende prototype både ufiks og "billig", blev der udarbejdet nye skitser, og valget faldt på den kronede lyre, selvom der også var flere tilhængere af et mere militært præget forslag med en lur og et sværd som motiv.

Fremstillingen kunne på dette grundlag påbegyndes i april 1954, og 1½ år efter forelå mærket til ibrugtagning. Det fik ikke nogen lang levetid, idet der allerede syv år efter blev truffet beslutning om, at musikkorpsets skulle anlægge respektive regimenters mærker. Der blev fremstillet ret få eksemplarer, og mærket ses derfor temmelig sjældent i dag.

FIGUR 78 - - -

Se side 143

FIGUR 79

FN - afdelingen

25.11.1988 -

Mærket består af et kronet faldgitter med kæder og ringe og forneden smykket med Frederik IX's kronede navnetræk. Det hele omgivet med en krans af palmeblade.

Mærkets motiv symboliserer FN-styrkens fredsbevarende opgave mellem to stridende parter i form af gitteret: "Hertil og ikke længere", samt palmegrenene, der er en del af FN's emblem. Det kongelige navnetræk henviser til afdelingens oprettelse 13.10.1964.

Allerede 29.07.1965 havde FN-afdelingen indstillet om at få tildelt eget afdelingsmærke under henvisning til, at FN-personellet under de særlige tjenesteanliggender ikke var erkendelige som sådanne.

Af økonomiske grunde måtte forslaget afvises, og i stedet indførte afdelingen et selvkomponeret og uautoriseret lommemærke, som indeholdt en kronet globus og palmegrene i hvidt på blå bund. Et tjenestestedsmærke, som først langt senere blev - om ikke formelt godkendt, så dog accepteret.

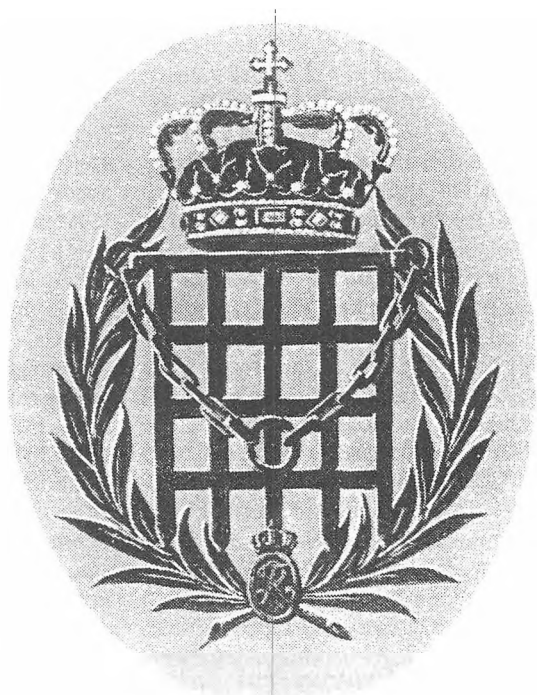
Men da det i 1986 kom på tale at tildele FN-afdelingen en fane, der kunne medføres af danske tropper i FN-tjeneste, måtte der fastsættes et mærke, som skal anbringes i det øverste felt af fanedugen nærmest stangen. Der kunne ikke være tale om at anvende motivet fra afdelingens lommemærke, idet dette af Statens heraldiske Konsulent, arkivar Nils G. Bartholdy, fik betegnelsen "problematisk".

Derfor blev afdelingen beordret til i samarbejde med kongelig våbenmaler Aage Wulff at indsende forslag til et mærke. Dette forelå færdigt

fra kunstnerens hånd i løbet af 1987 og kunne godkendes, således at det både kunne anbringes i den nye fane og sættes i produktion som afdelingsmærke.

Fanen blev overrakt af Dronningen 25.11.1988, og mærket regnes ibrugtaget fra denne dato, selv om de første prøveeksemplarer først tilgik noget senere, og serieproduktionen ikke bliver leveret før sommeren 1990.

Mærket blev ikke godkendt til anbringelse i farvelagt skjold, men afdelingen anvender selv et skjold med blå baggrund.

Skitse 52: Kopi af Aage Wulffs farvelagte originaltegning af FN-afdelingens mærke.

EFTERSKRIFT

Jeg indledte med at gøre rede for visse sammenhænge mellem korpsånd, traditioner og militær heraldik. Begreber, som dannede baggrunden for indførelse af afdelingsmærkerne, som vi kender dem i dag.

Moder skifter og smag forandrer sig - også traditioner udvikles med tiden, men det bærende i traditionen er jo netop, at grundsubstansen er uændret. Og på et område som militær heraldik er der strenge love, som man er nødt til at holde sig til, og som ikke bare kan tilpasses moderne forhold efter forgodtbefindende og fejles til side af nye koste.

Den store serie af afdelingsmærker fra perioden 1949 - 55 er med en enkelt undtagelse modellet af Harald Salomon, og den blev suppleret med en "efternøler" i 1969. Regner vi alt med, altså både retvendte og spejlvendte og kasserede stempler, men ser bort fra forstørrelser og formindskelser ud fra samme model, bliver der tale om en samlet produktion på 116 modeller med tilhørende afstøbninger m.v. Alt med en kvalitet, som vel nok er enestående på området.

Den første, store omfordeling, der fandt sted 01.11.1951, blev gennemført velovervejet på et historisk uangribeligt grundlag. Men så begyndte tingene også at skride - både i idégrundlag og i respekt.

For i begyndelsen af 1960'erne skete den næste, større omfordeling som omtalt på side 62 ff. Her blev det historiske og traditionsbestemte grundlag sagligt forberedt fra Hærstabens historiske Arbejder, men argumenterne blev fejlet af bordet med ganske uheldige følger.

Den sidste, større omfordeling i midten af 1970'erne gav regionerne I - V eget mærke, idet

primært de "gamle" regimenter fra før 1951 blev udnyttet. Da disse ingen historie havde, var det et ganske fornuftigt valg, men for Region I gik den historiske sammenhæng endnu engang fuldstændig tabt ved tildeling af 20. Bataillons gamle mærke.

Da kampuniform M/58 i løbet af 1960'erne efterhånden erstattede feltuniform M/44, og afdelingsmærket dermed stort set forsvandt fra den daglige uniform, varede det ikke længe, før afløseren meldte sig: Ærmemærket af stof. Dette bredte sig nu som en steppebrand, og nogenlunde i samme grad ude af kontrol. Men det er et kapitel helt for sig selv, som er grundigt dokumenteret i Frans Løvschalls bog om emnet og derfor ikke skal skildres her.

Men major Ole A. Hedegaard har med sædvanlig, sikker sans karakteriseret udviklingen i sin anmeldelse af nævnte bog, idet han bl.a. peger på den manglende styring, hvor hærens ledelse tilsyneladende havde givet op. Og videre siger han:

"Der er mærker, der er overordentligt fornemt og fantasifuldt komponeret efter korrekte heraldiske regler, og der er mærker, man fristes til at tro må være skabt i et hjørne af messen!"

Noget var der givetvis om snakken. Man har således kunnet opleve en hærchef, som kom hjem fra en stor, officiel parade og var tydeligt rystet over sine oplevelser med halstørklæder i alskens farver, kompagni-bannere og fjerbuske på baretten. Men der blev ikke skredet ind, og det er der vel flere årsager til. En af grundene er, at de udvalg og de sagsbehandlere, der var ansvarlige på området, ikke havde - og heller ikke kunne forventes at have - fornøden baggrund for

at trække grænsen mellem seriøs uniformsudvikling og flitterstads - for at bruge oberst Bjørkes ord fra 1962. En anden grund, som må tillægges ganske stor vægt, er naturligvis, at enhederne selv ønskede det på den måde.

Og derved så man den klare tendens, at afdelingsmærket trådte lidt i baggrunden som enheds-samlingsmærke og mere fik karakter af vore dages firma - logo.

Chefen for Hærens skrivelse fra 1972 - jf. side 39 - havde ellers effektivt sat en stopper for udviklingen i den retning, hvor adskillige værnssfælles myndigheder havde indstillet om at få fremstillet et mærke. Da de grundlæggende udgifter ved fremstilling af værktøjer imidlertid er de samme uanset oplagets størrelse, vil et så begrænset behov, som der her er tale om, naturligvis medføre en uforholdsmæssig høj stykpris. Og Adjutantstabens mærke blev derfor det sidste af den art.

Men fra midten af 1980'erne begyndte det ene forslag efter det andet at dukke op, vel nok inspireret af den herskende logo - lidenskab.

Først kom Hærens Specialskole, som i 1976 fik afslag på sin indstilling, se skitse 3, side 41. Nu genfremsattes forslaget 28.02.1985, men det blev tilbagesendt til fornyet behandling, idet Statens heraldiske Konsulent ikke kunne godkende rosens udformning. Næste udkast, jf. skitse 53, blev fremsendt 07.09.1987, men påny forkastet på grund af fejl i kronens form og ulige fordeling af bær på laurbærkransen. Så i skrivende stund afventes et nyt udkast fra skolen, og man må håbe, at det vil kunne godkendes denne gang. For som den eneste af hærens skoler, der ikke har eget mærke, må Specialskolen siges at komme i første række i forhold til andre af de myndigheder, som er nævnt i det følgende.

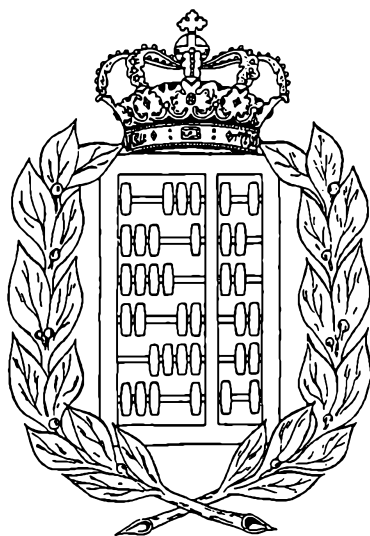

Skitse 53: Hærens Specialskoles 2. udkast til afdelingsmærke, forkastet p.g.a. kronens form og manglende laurbær i kransen.

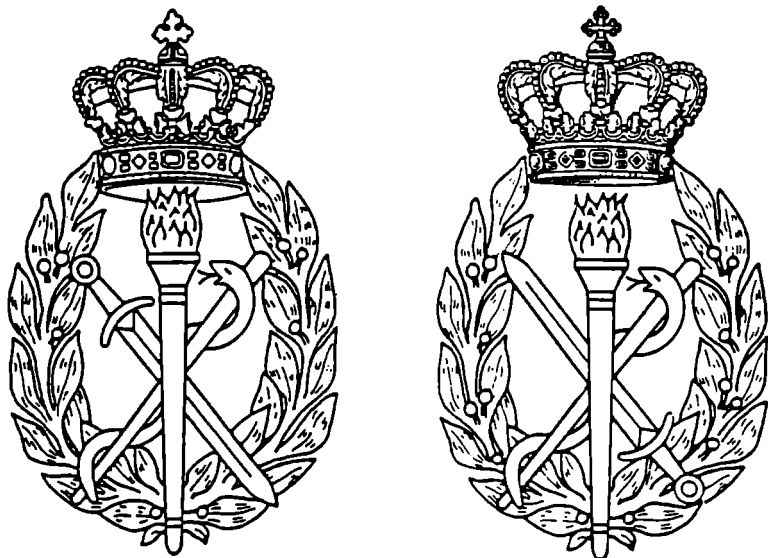
Forsvarets Datatjeneste havde også fremsendt et mærkeforslag i 1985. Det viste tre båndstationer omgivet af lynstråler i et skjold med de tre værnfarver. Statens heraldiske Konsulent forkastede imidlertid både motiv og farver, og Datatjenesten vendte derfor tilbage med et nyt udkast; denne gang visende et udsnit af en kugleramme med tre kugler! Det faldt i den heraldiske Konsulents smag, og 17.02.1987 foreslog han at bruge en hel kugleramme forsynet med kro-

ne som motiv. Og med enkelte justeringer forelå mærket kongeligt approberet 17.10.1988, hvorpå sagen er tilsendt Hærens Materielkommando med henblik på indhentning af tilbud på fremstilling og levering.

Det er ganske overraskende - for ikke at sige utroligt, at arkivar Nils G. Bartholdy har godkendt dette mærke. Motivet er så udansk som tænkes kan: En oldkinesisk kugleramme, som så er omgivet med laurbærgrene i en noget uheldig udformning, og dertil prydet med en dansk kongekrone, der heller ikke lever op til Bartholdys sædvanlige krav om en udformning à la Frederik Britze, men er meget tæt på Claus Achton Friis.

Skitse 54: Forsvarets Datatjenestes godkendte forslag, som 24.07.1989 er sendt til videre foranstaltning ved Hærens Materielkommando.

Skitse 55: 1. og 3. udkast til mærke for Forsvarets Sanitetssskole.

Man kunne fristes til at spørge: Hvad bliver det næste ?

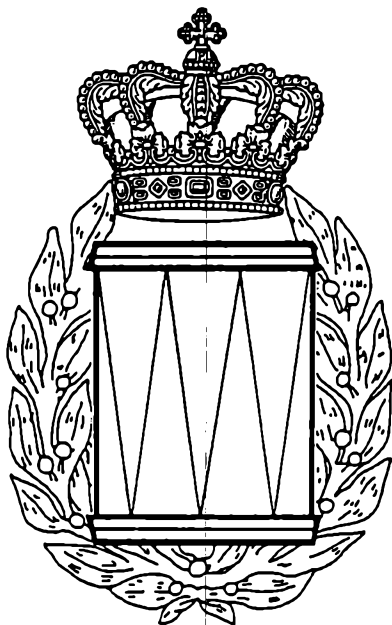
Ja, det blev faktisk FN-afdelingen, som er omtalt under Figur 79. Rent bortset fra, at mærket virker for stort og bastant, er hovedmotivet en nøje kopi af det britiske parlaments våben (eller slægten Beaufort), dog ændret til dansk kongekrone og suppleret med FN's palmeblade. Måske vil et "Member of Parliament" undre sig over at møde Husets våben i den udformning ved denne specielle , danske militære enhed.

27.02.1987 indstillede Forsvarets Sanitetssskole om at få eget mærke, da man ikke følte et naturligt tilhørsforhold til Forsvarets Lægekorp. Det medsendte udkast, jf. skitse 55, blev

forkastet af Statens heraldiske Konsulent som følge af kronens form. Hertil kom Forsvarskommandoens modvilje mod det nedadvendte sværd, der traditionelt betyder overgivelse og derfor måtte ændres. Et nyt udkast fra 15.01.1988 blev returneret, fordi laurbærkransen ikke var jævnt besat med bær, og først 3. udkast opnåede godkendelse og kongelig approbation, så det 21.12.1988 kunne sendes til Hærens Materielkommando til indhentning af tilbud.

Fra Forsvarets Forskningstjeneste forelå også et udkast til mærke med kundskabens ravn indrammet af teknikkens tandhjul som motiv. Selv om der kun var tale om et "logo" til brug på brevpapir eller som blazermærke, gik forslaget - nok unødvendigt - videre til Statens heraldiske Konsulent, som imidlertid udbad sig enkelte ændringer i mærkets udformning. Og her står man så i dag.

Den foreløbig sidste udvikling kom, da Forsvarets Rekruttering (senere Forsvarets Værnepligt og Rekruttering) i begyndelsen af 1988 anvendte et mærke i sine annoncer, som bestod af et kronet skjold i form som rigsvåbnet, men i grønt, hvori en lille rød/hvid tromme! Denne sælsomme udtryksmåde blev bremsset af Forsvarsministeriet på foranledning af Nils G. Bartholdy, som helt klart måtte vende sig mod en sådan udnyttelse af Danmarks våben. I stedet indstillede Forsvarets Værnepligt og Rekruttering så 12.04.1989 om at benytte et mærke bestående af den traditionelle, kronede laurbærkrans, som er anvendt i 10 af hærens afdelingsmærker, og midt i den førømtalte tromme - svævende frit i luften. Det i og for sig meget relevante motivvalg som sindbillede på 1700-tallets hvervetromme, må dog siges at være ganske spildt på det unge menneske af i dag, som henvender sig for at forhøre om

Skitse 56: Sidst foreliggende udkast til mærke for Forsvarets Værnepligt og Rekruttering.

mulighederne for aftjening af militærtjeneste. Han (eller hun) ved intet om Hververen og den sølvmønt, han lokkede de omkringstående til at modtage, men tænker nok snarere på børnerim som "Tinge-linge-later, Tinsoldater" eller muligvis 3. vers af "Højt fra træets grønne top". Udkastet blev returneret 20.10.1989, idet kronens form ikke kunne godkendes, og trommen skulle hvile på laurbærkransen, som det kan ses på det reviderede forslag (skitse 56). Der afventes i øjeblikket endelig godkendelse heraf. Og hermed er vi så også ved at nærme os bunden af dansk militær heraldik.

Da jeg begyndte på denne fremstilling for ca. 16 år siden, måtte jeg fra tid til anden erkende, at historien aldrig ville blive færdigskrevet. Men uanset kommende års udviklinger, som vil omfatte oprettelsen af Hærens operative Kommando, sammenlægning af Slesvigske Fodregiment, Fynske Livregiment og Kongens jyske Fodregiment, sammenlægning af Sjællandske og Jyske Telegrafregiment og meget mere, så finder jeg, at strengen skal sættes nu.

Og lad mig så slutte med at citere vor fremtrædende militærhistoriker, oberstløjtnant Johan Nordentoft, når han med et sprog, som måske kan forekomme gammeldags, men som på den anden side udtrykker en klar holdning, gør rede for sine overvejelser om traditionens betydning for ny-skabelsen - Afdelingsmærket:

Men Systemet, der skal følges, maa udredes i Enkeltheder, inden der gaas videre, og, naar det gøres gældende, bruges følge-strengt og ligeligt overfor alle uden Skelen til tidtonet Stemning, Ønske eller Skøn og med Helhedsblik for Afdelingernes Liv gennem Aarhundreder.

Det maa i denne Sammenhæng mærkes, at Afdelingstradition sjældent falder sammen med det, som i alment Dømme huskes og føles fra Ungdommen som bærende Led i nedarvet Vedtægt. Den spænder langt videre, rækker ud over svundne Slægters særegne Liv og skiftende Sæd og Skik i indtil mere end 300 Aar. Følgelig maa en Sag som denne frigøres for alt, der rent følelsesfuldt muligt kan bryde tilvant Nutidssyn og redeligt søge Kvintessensen af det overleverede paa Baggrund af Afdelingens Tilvær indenfor Hærens lange Liv.

Undlades dette og gaas i Stedet over til at vælge og vrage efter rent individuelle Skøn, faas næsten lige saa mange Indskydelser som Deltagere, men ingen Fasthed i Opbygningen, og Resultatet bliver et let Bytte for ildesindede Angreb. Kritik vil altid komme, men et konsekvent fulgt, paa historisk Grund hvilende, logisk System er vanskeligere at røkke med saglige Paastande og har langt større Mulighed for at leve videre i Efterslægten, end et, der præges af et snart svindende Nu. At der herved fremkommer Navne, som ikke passer alle - ej heller undertegnede - faar staa hen. Om Smagen kan ikke diskuteres, og den Side af Sagen glider i øvrigt i Leje, om ikke før, saa i næste Slægtled.

AFSNIT 3 - INDEX

NUMERISK REGISTER

Tal i kursiv (15) henviser til skitser, mens store tal (2) henviser til figurer.

1. Bataillon	15, 32, 84, 96, 15, 9
1. Feltartilleriregiment	15, 21, 52, 146, 38, 39
1. jyske Brigade	64, 65, 66, 78, 119, 121, 21
1. Jyske Infanteriregiment	112
1. Jægerkorps	133
1. Livgardebataillon	15
1. Regiment (før 1951)	15, 21, 33, 61, 83, 9, 2
1. Regiment (efter 1951)	32, 96, 97, 9, 10
1. sjællandske Brigade	63, 65, 66, 78, 88, 6, 5
I/Bornholms Værn	32, 61, 110, 16
I/Falsterske Fodregiment	118, 20
2. Bataillon	15, 32, 99, 101, 104, 16, 11
2. Division	61, 65, 67, 87, 4
2. Feltartilleriregiment	15, 21, 148, 40
2. jyske Bri- gade	37, 50, 60, 64, 65, 66, 78, 113, 115, 18
2. Jyske Infanteriregiment	112
2. Livgardebataillon	15
2. Livregiment	101
2. Pionerbataillon	159
2. Regiment (før 1951)	11, 15, 33, 67, 85, 136, 3
2. Regiment (efter 1951)	32, 121, 22
2. sjællandske Brigade	65, 66, 78, 131, 28
3. Bataillon	15, 17, 33, 79, 99, 100, 17, 12
3. Division	61, 64, 136, 31
3. Dragonregiment	143
3. Feltartilleriregi-	

ment	16, 21, 52, 149, 150, 39, 40, 41, 42
3. jyske Brigade	65, 66, 78, 94, 8
3. Livgardebataillon	15
3. Livregiment	101
3. Regiment (før 1951)	15, 21, 33, 55, 61, 87, 10, 4
3. Regiment (efter 1951)	32, 106, 109, 22, 15
3. sjællandske Brigade	65
4. Bataillon	15, 21, 32, 102, 18, 13
4. Brigadegruppe	63, 65, 6
4. Feltartilleriregiment	31, 153, 43
4. Regiment (før 1951)	15, 33, 65, 88, 11, 5
4. Regiment (efter 1951)	32, 104, 14
5. Bataillon	15, 21, 32, 104, 19, 20, 14
5. Dragonregiment	143
5. Regiment (før 1951)	15, 19, 33, 61, 65, 66, 90, 12, 6
5. Regiment (efter 1951)	32, 118, 20
6. Bataillon	15, 32, 106, 109, 21, 15
6. Division	61, 64, 83, 2
6. Regiment (før 1951)	15, 33, 61, 65, 67, 92, 13, 7
6. Regiment (efter 1951)	32, 102, 13
7. Bataillon	15, 32, 61, 110, 111, 23, 16
7. Regiment (før 1951)	15, 33, 65, 66, 94, 14, 8
7. Regiment (efter 1951)	32, 64, 65, 100, 119, 120, 21
8. Bataillon	15, 33, 79, 112, 113, 124, 24, 17
8. Regiment	32, 64, 115, 128, 26
9. Bataillon	15, 32, 50, 112, 113, 116, 25, 18
9. Regiment	32, 54, 64, 99, 120, 11
10. Bataillon	15, 33, 79, 95, 115, 124, 19

10. Regiment	32, 54, 59, 64, 65, 113, 129,	18
11. Bataillon	15, 32, 34, 114, 118, 2,	20
12. Bataillon	15, 21, 32, 65, 94, 95, 116, 119, 120, 26,	21
13. Bataillon	15, 21, 32, 52, 86, 121, 27,	22
14. Bataillon	15, 33, 61, 79, 123, 29,	23
15. Bataillon	15, 33, 61, 65, 79, 123, 125, 126, 188, 30,	24
16. Bataillon	15, 29,	123
17. Bataillon	15, 21, 32, 52, 100, 123, 127, 25,	26
18. Bataillon	15, 21, 33, 62, 129, 132, 31,	27
19. Bataillon	15, 33, 63, 66, 131, 32,	28
20. Bataillon	15, 33, 55, 63, 67, 133, 33, 34,	29
21. Bataillon	15, 21, 33, 76, 79, 123, 135, 7a,	30
22. Bataillon	15, 29, 30,	123
23. - 28. Bataillon		15

ALFABETISK REGISTER

Adjutantstaben	31, 40, 78, 179,	62, 63
Artilleriets skoler	154, 157,	46
Auditørkorpset	16, 31, 78, 193,	76
Bornholms Hjemmeværn	77, 187,	71
Bornholms Region	139,	33
Bornholms Værn	16, 21, 61, 77, 139,	33
Bornholms Værns Infanteri	78, 111,	16
Danske Livregiment	41, 78, 96, 97, 119, 5,	10
Den kongelige Feltintendantur		191
Den kongelige Generalstab		174
Den kongelige Livgarde	77, 82, 8,	1
Det kongelige Feltlægekorps		192
Det kongelige Gardehusarregiment		140

Det kongelige Ingeniørregiment		158
Det kongelige Livgrenaderregiment		96
Det kongelige norske Livregiment		99
Det kongelige Officersakademi		175
Det kongelige Signalkorps		163
Det kongelige Trainkorps		168
Det sorte Regiment		99
Dronningens Livregiment	78, 128, 135,	26
Dyrlægekorpset		16, 21, 29
Falsterske Fodregiment	79, 98, 118, 119,	20
Falsterske Regiment		118
Feltherrens Fodregiment	113, 114, 129,	18
FN-afdelingen	47, 72, 79 195, 202,,	52, 79
Fodfolkspionerkommandoet		
	15, 33, 61, 100, 136, 162,	30, 31
Forplejningskorpset		16, 21, 190, 74
Forsvarets Auditørkorps		78, 193, 76
Forsvarets Datatjeneste		200, 54
Forsvarets Gymnastikskole		38
Forsvarets Intendanturkorps	78, 190,	74
Forsvarets Krigsmaterielforvaltning		176, 60
Forsvarets Lægekorpset	78, 191,	75
Forsvarets Rekruttering		203, 56
Forsvarets Sanitetsskole		202, 55
Forsvarsakademiet		38
Forsvarsministeriet	77, 189, 50,	73
Forsvarsstaben		37
Forsyningstroppernes skoler		170, 56
Fredericia Fodfolk		120
Fynske Infanteriregiment		115
Fynske Kompagni		102
Fynske Livregiment	77, 93, 102, 103, 205,	13
Fynske Skytterregiment		117
Gardehusarregimentet		
	15, 21, 24, 78, 139, 36, 34,	35
Generalinsp. f. Artilleriet	15, 21, 157,	46

Generalinsp. f. Fodfolket	15, 21, 137,	32
Generalinsp. f. Forsyningstropperne	31, 170,	56
Generalinsp. f. Hjemneværnet	29, 181, 182,	64
Generalinsp. f. Infanteriet	137,	32
Generalinsp. f. Ingeniørtropperne	14, 15, 21, 160, 1, 42, 43,	49
Generalinsp. f. Pansertropperne	144,	37
Generalinsp. f. Rytteriet	15, 21, 144,	38, 37
Generalinsp. f. Telegraftertropperne	31, 165,	53
Generalsmærket	171, 47,	57
Generalstaben	15, 18, 21, 174,	58
Grænsekommandoet		11
Guldhornsregimentet		136
Hans Majestæt Kongens Adjudantstab	31, 179,	62
Hendes Majestæt Dronningens Adjudantstab	40, 78, 180,	63
Himmerlandske Jægerkorps		63, 134
Hjemneværnets skoler		183, 64
Hjemneværnskommandoen	77, 181,	49, 64
Hjemneværnsregion I	29, 77, 181, 183,	65
Hjemneværnsregion II	29, 77, 181, 184,	66
Hjemneværnsregion III	29, 77, 181, 185,	67
Hjemneværnsregion IV	29, 77, 94, 181, 185,	68
Hjemneværnsregion V	29, 47, 77, 181, 186,	69
Hjemneværnsregion VI	29, 77, 84, 181, 186,	70
Hjemneværnsregion VII	29, 181, 187,	71
Hjemneværnsregion VIII	29, 77, 181, 188,	72
Hjemneværnsstaben		182, 64
Hærens Artilleriskole	78, 158,	46
Hærens Bygningstjeneste		16
Hærens Flyvertropper	16, 18,	29
Hærens Ildstøtteskole	157,	46
Hærens Ingeniør- og ABC-skole	78, 161, 43,	49
Hærens Kampskole	77, 145,	37
Hærens Lægekorps	16, 192,	51
Hærens Materielkommando	26, 36, 79, 176, 177, 178,	60, 61

Hærens Materiel & Færdselsskole	67, 78, 177,	60
Hærens Mærke	21, 77, 171,	57
Hærens Officersskole	16, 31, 69, 77, 175,	59
Hærens operative Kommando		205
Hærens Signalskole	78, 166,	53
Hærens signaltekniske Tjeneste		178
Hærens Specialskole	41, 199, 3,	53
Hærens tekniske Korps	16, 21, 67, 176, 178,	60
Hærens Træn- og Militærpolitiskole	79, 171,	56
Hærinspektoratet		72
Hærstaben	77, 174,	58
Infanteriets skoler		138, 32
Ingeniørregimentet	16, 18, 21, 158, 159, 163,	47
Ingeniørteknisk Tjeneste		178
Ingeniørtroppernes skoler	159, 160,	49
Jydske Division (før 1951)		15
Jyllands Feltartilleriregiment		150
Jyske Division	78, 136,	31
Jyske Divisionskommando	64, 66, 136,	31
Jyske Dragonregiment	16, 21, 78, 142, 37,	36, 78
Jyske Fodregiment	100, 119,	21
Jyske Ingeniørregiment	31, 49, 77, 159,	48
Jyske Jægerkorps	30, 63, 66,	131
Jyske Luftværnsregiment	31, 74, 152, 156,	45
Jyske Regiment lette Dragoner		143
Jyske Skytterregiment		112
Jyske Telegrafregiment	31, 49, 77, 165, 205,	52
Jyske Trænregiment	31, 49, 77, 168, 171,	55
Jægerkorpset	56, 62, 78, 129, 132,	27
Kastelsjægerkorpset		134
Kong Christian X's Grænseregiment		136
Kongelige Fynske Infanteri		103
Kongelige Sjællandske Infanteri		106
Kongens Artilleriregiment	78, 147,	39
Kongens Fodregiment	99,	11

Kongens Infanteri		101
Kongens Jyske Fodregiment	41, 77, 87, 99, 205,	11
Kongens Regiment		104
Kronens Artilleriregiment	147, 155,	39
Kronens fyenske Bataillon		103
Kronens Skytteregiment	100, 102,	12
Kronprinsens Jyske Livregiment		107
Københavnske Infanteri		126
Københavnske Skarpskytter		127
Landsdelskommandoerne	77, 174,	58
Lauenborgske loyale Infanteri		124
Livgarden	15, 33, 82, 8,	1
Lolland - Falsters Infanteri		110
Lollandske Fodregiment		127
Lollandske Infanteriregiment		126
Luftværnsmærke	74, 156,	157
Luftværnsregimentet	16, 154, 156, 41,	44
Lynggarden		107
Marineregimentet		110
Materielintendanturen		16
Militærhospitalet		16
Militærpolitiskolen		171
Militærregion I	61, 67, 78, 133,	29
Militærregion II	61, 67, 78, 87,	4
Militærregion III	61, 67, 78, 85,	3
Militærregion IV	61, 67, 78, 93,	7
Militærregion V	61, 66, 78, 92,	6
Militærregion VI	50, 61, 64, 66, 78, 84,	2
Militærregion VII	61, 139,	33
Militærregion VIII		61
Musikerkorpsset	79, 194,	77
Mønske Fodregiment		30
Nordsjællandske Jægerkorps		129
Nørrejyske Artilleriregiment	78, 150, 151, 156,	42
Nørrejyske Infanteri		114

Oldenborgske Infanteri		30
Pansertroppersnes skoler		144, 37
Prinsens Livregiment	77, 88, 106, 107,	15
Remontekommissionen		16
Schleppegrells Infanteri		112
Sergentskolen i Sønderborg	77, 138,	32
Sergentskolen på Fyn		138
Signalregimentet		164
Sjællandske Artilleriregiment	79, 148,	40
Sjællandske Bataillon		104
Sjællandske Division		15
Sjællandske Feltartilleriregiment		149
Sjællandske Ingeniørregiment	41, 77, 158, 162,	47
Sjællandske Jægerkorps		62, 129
Sjællandske Livregiment	77, 92, 104, 106,	14
Sjællandske Luftværnsregiment	74, 148, 154,	44
Sjællandske Skytteregiment		124
Sjællandske Telegrafregiment	78, 164, 166, 205,	50, 51
Sjællandske Trænregiment	77, 166,	54
Skolekommandoen		72
Slesvigske Fodregiment	77, 87, 121, 205,	22
Slesvigske Infanteriregiment		121
Slesvigske Jægerkorps		135
Slesvigske lette Fodregiment		30
Sydjyske Lette		116
Sønderjyske Artilleriregiment	58, 77, 153, 158,	43
Sønderjyske Skytteregiment		136
Teknikerliniens Befalingsmandsskole		41, 3
Telegrafbataillon	18, 21, 162, 164, 44,	50, 51
Telegraftroppersnes skoler		166, 53
Trainafdelingen	16, 166, 169, 45, 46,	54
Trainregimentet		168
Vognregimentet		168

PERSONREGISTER

Arendrup, Axel V. - oberstløjtnant	5, 13
Bartholdy, Nils G. - arkivar	195, 201, 203
Bissen, Herman W. - billedhugger	94, 120, 127
Bjørke, Svend - oberst	64, 65, 66, 199
Britze, Friedrich - tegner	201
Bundgaard, Anders J. - billedhugger	133, 135
Ellehaage, Martin - museumsinspektør	13, 193
Enevoldsen, Georg H. - oberst	58, 153
Fog, Magnus - oberst	142
Friis, Claus Achton - arkitekt	180, 201
Gabel-Jørgensen, Christian C. - oberst	86
Grandjean, Poul Bredo - arkivar	24, 44, 58
Gørtz, Ebbe - generalløjtnant	20, 22
Hedegaard, Ole A. - major	5, 198
Hoff, Arne - museumsinspektør	13
Hvidt, Anton N. - fabrikant	13
Kannik, Preben - konservator	13, 14
Laursen, Vagn K. - oberst	35
Lindhardt, Knud Hee - oberstløjtnant	12, 189
Lindhardt, Svend - billedhugger	141
Løvschall, Frans - overlærer	198
Lyng, Jacob M. - oberst	109
Møller, Erik - generalmajor	20, 22, 52
Nordentoft, Johan - oberstløjtnant	20, 21, 22, 31, 33, 51, 136, 205
Rasmussen, Inga Fl. - museumsinspektør	5
Salomon, Harald - kongelig medaljør	5, 23, 24, 25, 26, 28, 135, 179, 197
Schöllner, Carl-Gustav G. - oberst	160
Warming, Paul - ekspeditionssekretær	58, 178
Weigaard-Jørgensen, Even - oberst	170
Wissum, Emil M.P. - oberst	52, 162
Wulff, Aage - kongelig våbenmaler	57, 195, 196

LITTERATURHENVISNING

Sven Tito Achen: Heraldikkens femten Glæder.
København 1978.

Sven Tito Achen: Danmarks Kommunevåbener.
København 1982.

Poul Bredo Grandjean: Dansk Heraldik.
København 1919.

Poul Bredo Grandjean: Det danske Rigsvåben.
København 1926.

Poul Bredo Grandjean: Danske Herreders Segl.
København 1946.

Arne Hoff & Anton Hvidt: Kongens tro Regimente.
København 1955.

Frans Løvschall: Hærens Ærmemærker.
Det kgl. Garnisonsbibliotek, København 1980.

Frans Løvschall: Hjemmeværnets Uniformshistorie.
Odense 1984.

Ottfried Neubecker: Heraldik, kilder, brug, betydning.
København 1979.

- -

Hærens Uniformskommission af 1945 skrivelse nr. 92 af 22/9 1947 (Rigsarkivet).

Oberstløjtnant Johan Nordentofts skrivelse i Januar 1948: Udtalelser til Uniformskommissionens Forslag af 22/9 1947 (Rigsarkivet).

Krigsministeriets skrivelse 3.kt.86-5-10/1949 af 26/3 1949 vedr. afdelingsvåbner (Rigsarkivet).

Forsvarsministeriets skrivelse 5.kt.45.02.I-II/7 af 24/10 1955: Uniformsbestemmelser for Hæren V. (Rigsarkivet).

Tøjhusmuseets samling af farvelagte våbner.

RETTELSER OG TILFØJELSER

Side 36 vedr. Hærens Materielkommandos mærke: Rent faktisk nåede man så langt, at værktøj m.m. var fremstillet, da prototypen blev forkastet, og man måtte starte forfra igen. De kasserede stempler findes på Tøjhusmuseet.

Side 56 efter Jægerkorpsets baret: Tilsvarende gælder Militærpolitiet ved Trænregimenterne, der anvender sort underlag efter indførelsen af den højroede baret i 1982.

Side 92: Militærregion V blev 01.09.1990 sammenlagt med Sjællandske Livregiment, og Figur 6 anvendes herefter kun som tjenestestedsmærke for personel ved regionsstaben.

Side 99: 01.01.1991 blev Kongens Jyske Fodregiment sammenlagt med Slesvigske Fodregiment, idet sidstnævntes navn og mærke videreføres. Figur 11 er dermed ubenyttet fra denne dato.

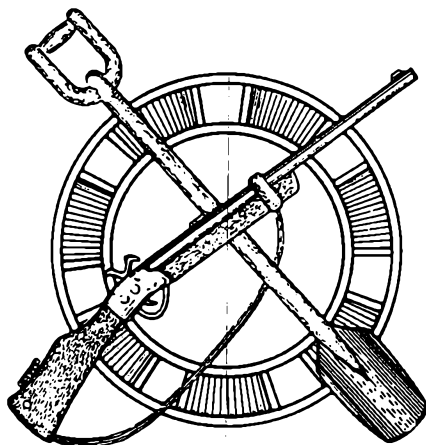
Side 102: 01.08.1991 sammenlægges Fynske Livregiment med Slesvigske Fodregiment, idet sidstnævntes navn og mærke videreføres. Figur 13 er dermed ubenyttet fra denne dato.

Side 157: Med ændring af hærens skolestruktur pr. 01.01.1991 er Hærens Artilleriskole etableret som selvstændig myndighed. Chefen bærer nu skolens mærke som afdelingsmærke. Tilsvarende gælder Hærens Ingeniør- og ABC-skole (Figur 49), Hærens Signalskole (Figur 53) og Hærens Træn- og Militærpolitiskole (Figur 56).

Side 173: I forbindelse med ændringerne i hærens øverste ledelse pr. 01.01.1991 er det bestemt, at alle generaler bærer Hærens mærke (Figur 57), uanset om de er chef for en mærkeførende myndighed, og altså også Chefen for Hærens Operative Kommando, Hærens Materielkommando, Jyske Division og Østre Landkommando.

Side 175: 31.12.1990 blev Vestre og Østre Lands-

delskommando nedlagt. Figur 58 blev overtaget af Hærens Operative Kommando pr. 01.01.1991, og det samme mærke føres af Østre Landkommando, indtil der foreligger et andet, eventuelt et nyt mærke.

Vel kom vi fra forskellig egn
fra hvert et samfundslag.

Dog fik vi samme kendetegn
den allerførste dag:

En krave sort - en lærering
med spade og gevær.

På det man kender vidt omkring
den danske pioner.

Robert Svendsen
6. november 1944

ENGLISH SUMMARY

BACKGROUND - UNIFORMS COMMISSION (Page 9)

The present regimental badges of the Danish Army were introduced shortly after World War 2 - in fact of British model - because the former formation signs described in Guido Rosignoli's book "Army Badges and Insignia" (Blandford Press London 1972/1975) had been quite unsatisfactory.

As part of the reorganization of the Danish Army after the German occupation a governmental commission was established and tasked to review the army uniforms which consisted of a mixture of old Danish patterns, British and Swedish uniforms and equipment.

The Uniforms Commission formed a subgroup to deal with formation signs or badges, and early in 1946 the group had created proposals for all institutions, regiments, infantry battalions etc. But in order to collect the best possible ideas all units were asked to forward their own proposals which were discussed during 1946, and in February 1947 the commission submitted the complete material to the Ministry for War (today's Ministry of Defence).

COMMENTS FROM THE ARMY (Page 19)

8 months later the Ministry asked the Army General Command to comment on the proposal.

The overall opinion in the General Staff was that the badges should be produced and issued as quickly as possible, but it seemed necessary to let Lt.Col. Johan Nordentoft, expert on unit history and traditions, work on the case. The re-

sult of this examination was that only 26 out of 51 proposals were approved while the rest were returned to the commission for alterations.

Finally in May 1948 the Ministry gave the order to start production of the approved badges and to continue the work on the rest.

DESIGN - PRODUCTION

(Page 23)

Already at an early stage sculptor Harald Salomon was selected to the very important job of modelling the badges when the figurative contents had been approved. He was medallist at the Royal Mint in Copenhagen, and it is above all a credit to him that the badges has such an outstanding artistic quality.

When a drawing was ready he started modelling in wax, made castings in plaster and bronze, and finally carved the poinçon which was the basis for dies, cutters and other tools. Out of the existing 79 badges Harald Salomon has made 76, and as 36 are used in a laterally reversed version too he has produced a total of 116 basic models including a few which were rejected at a later stage.

The badge is stamped out of brass plate and has devices for fastening soldered on, either loops or needles. Up to 1969 it was sandblasted and lacquered but today it is gilded.

The massproduction was originally carried out by a jeweller's company, Michelsen (the trademark is often found on the back of the badge) but later on by other companies with the original tools.

Each stage of work had to be approved in General Staff ending up with Royal approbation of each prototype, and that is the reason why the

first issue of seven badges did not take place until the 28th of March 1949.

FURTHER PROGRESS - REUSE

(Page 32)

From now on the badges appeared in rapid succession.

But in 1951 the Danish Army was completely reorganized. The former infantry regiments and battalions were disbanded and new regiments were formed which carried on the history and traditions - and the badge - from selected units. As a result of these changes many badges became obsolete but at the same time a number of new ones were made, for instance for the Signal Regiments that had become independent units.

Also a number of the earliest badges were re-issued in new versions because they had been regarded rather clumsy.

During the sixties and seventies badges not in use often were given to new formations, e.g. brigades and military regions, even if the symbolism was not consistent with the new wearer. These circumstances caused some dissatisfaction but it was made clear that production of any new badge was out of the question for economic reasons.

MOTIF - SYMBOLS USED

(Page 42)

The motifs of the badges have been carefully chosen from a large variety of possible subjects. The Royal Coat of Arms as shown on page 45, the arms of counties and towns, and the arms of certain families or persons have been widely used.

The Crown is often part of the badge and in

most cases a Royal Cypher is shown, referring to the sovereign during whose reign the unit was raised. Thus the two oldest regiments from 1614 have the Royal Cypher of Christian 4.

Military articles are often depicted, such as weapons ranging from the crossbow, sword, sabre, rifle and pistol to the modern submachinegun of the Home Guard (Fig. 64). The gun is part of all artillery badges, like the entrenchment tools of the engineers.

A few animals are found - monsters too - and then quite a number of badges are surrounded by a wreath, usually of laurel, but also beech and thistle is seen. Finally a scroll with motto or name may complete the picture.

DRESS REGULATIONS

(Page 54)

Right from the beginning the badge has been worn as shown on page 73, secured with a split-pin through two loops. Apart from this application the badge is also worn in the beret from 1974 instead of the common army badge which is exactly like Figure 57, but somewhat bigger.

From 1975 the badge could also be worn on the left breast pocket as a kind of formation sign to show a temporary duty with another regiment or brigade etc.

The badge is mounted on a piece of coloured felt in the same shape, but protruding 2 - 3 mm. The colour indicates the number of the battalion according to the traditional order: Crimson for staff, scarlet 1st, white 2nd, and then blue, yellow, green and violet. In 1970 green and violet was replaced by black and grey, and light-blue was introduced for soldiers serving with UN-forces.

Of course all the regimental badges have been used also as letterheads on official documents, on Christmas cards etc., often within a shield with regimental colours in vertical stripes as shown on page 60, and furthermore as a souvenir and a swop during exercises with foreign units.

DESCRIPTION OF THE BADGES (Page 81)

Fig. 1: **The Royal Life Guards** has worn the only bi-metal badge in Denmark since 1949 with the motto PRO REGE ET GREGE (King and People). The white metal background is also used in the full dress bearskin.

Fig. 2: The badge of **Military Region VI** incorporates parts of the arms of Copenhagen. It was originally worn by 1st Regiment which was disbanded in 1951 together with the next 6 units so their badges were disused for many years.

Fig. 3: **Military Region III** has the griffin from the seal of Gram county in South Jutland, originally given to 2nd Regiment.

Fig. 4: **Military Region II**. The coat of arms of Holstebro (St. George) was worn by 3rd Regiment and then by 2nd Division.

Fig. 5: The badge of **1st Zealand Brigade** has the hawk of Roskilde since 1964 and took over from 4th Regiment.

Fig. 6: **Military Region V**. The badge depicts the helmet of Prince Jørgen, Lord of Vordingborg, taken from the regimental colours of 1676.

Fig. 7: **Military Region IV** has the arms of Odense: King Canute the Sacred, killed in St. Alban's church in 1086. Originally 6th Regiment.

Fig. 8: The badge of **3rd Jutland Brigade** is part of the arms of Fredericia - a heraldic diminution of Fig. 21 which shows the complete coat

of arms. 7th Regiment used the lion's head first.

Fig. 9 & 10: Both badges are worn by **Danish Life Regiment**, starting as 1st Battalion and renamed 1st Regiment in 1951 and again in 1961 as is the case for most regiments. The fortress outline is that of Copenhagen, the original garrison of the regiment.

Fig. 11: **Not in use** since King's Jutland Foot Regiment was amalgamated with another regiment January 1991. The badge is the Royal Crown with a scroll bearing the name 'KING'S' originally worn by 2nd Battalion.

Fig. 12: **Not in use** as 3rd Battalion was disbanded in 1951. The badge has the Royal Crown and a scroll with the name 'CROWN'S FUSILIERS'.

Fig. 13: The badge of **Funen Life Regiment** depicts the dragon-worm of Funen surrounded by the motto 'STEADFAST IN DISTRESS' of 4th Battalion.

Fig. 14: 5th Battalion, 4th Regiment and at the latest **Zealand Life Regiment** has worn this badge with the lions of Zealand on a wreath.

Fig. 15: The powerful wild boar and the motto 'GLORY ABOVE ALL' is the badge of **the Prince's Life Regiment**, inherited from 6th Battalion.

Fig. 16: The infantry battalions of **Bornholm Force** wear the badge of 7th Battalion. The warship shows that they were marines at that time.

Fig. 17: **Not in use**. The badge of 8th Battalion has the lion and nine hearts of Jutland surrounded by a scroll.

Fig. 18: **2nd Jutland Brigade** took over the shield and batons of a field marshal in the Danish Army from 9th Battalion and 10th Regiment.

Fig. 19: **Not in use**. The badge contains the rose and crowns of Odense county together with the rifles, as 10th Battalion came from Funen.

Fig. 20: The badge of Falster Foot Regiment is **Not in use** since amalgamation in 1982. The

lion is the arms of the nobel family 'Falster'.

Fig. 21: The lion of the famous fortress Fredericia is the badge of **1st Jutland Brigade**, originally 12th Battalion. The motto says 'ARMED FOR PEACE' and dates from 1655.

Fig. 22: **Schleswig Foot Regiment**, former 13th Battalion, has a badge with the lions of Schleswig in a shield placed upon the sword of Uffe.

Fig. 23: The badge of 14th Battalion is **Not in use** since 1951. It is based upon the lions of Zealand superimposed upon a crossbow.

Fig. 24: Also 15th Battalion was disbanded in 1951, so the badge, depicting the dragon-worm of Lolland, is **Not in use**.

Fig. 25 & 26: Both badges are worn by **Queen's Life Regiment**, originally 17th Battalion, and shows the crown of Margrete I (1412) from the Dome of Roskilde with the scroll and the name 'QUEEN's. Although rare the first version has been very popular lately.

Fig. 27: The badge of 18th Battalion passed on to the **Ranger Corps** from 1961 and shows the typical hunting horn of the light infantry.

Fig. 28: The badge of **2nd Zealand Brigade** was taken over from 19th Battalion which had the aggressive ram and the horn of the light infantry.

Fig. 29: The attacking bull and horn of 20th Battalion was taken over by **Military Region I**.

Fig. 30: The lions of Schleswig on the horn of 21st Battalion is **Not in use** since 1951.

Fig. 31: **Jutland Division** has the badge of the infantry Pioneers with the seal of Canute, Lord of Schleswig 1115, and his motto 'SWIFT AND ACERBIC'.

Fig. 32: The former badge of the General Inspector Infantry has been taken over by the **NCO's School of Sønderborg**.

Fig. 33: The **Bornholm Force** has the dragon of

the island since 1952, and the badge is worn by all units except the infantry battalions.

Fig. 34 & 35: In the badge of the **Guards Hussars** the falcon grasping the scroll with 'LIGHTNING IN ACTION' has been taken from a guidon dated 1762. Both versions are worn today.

Fig. 36 & 78: The two badges of **Jutland Dragoon Regiment** differ only by the open space between the nine hearts of the new version (Fig. 36). The motto says 'FORTUNE FAVOURS THE BRAVE'.

Fig. 37: The badge of the General Inspector Cavalry is taken over by the **Army Combat School**. Helmet still in use with officers' full dress.

Fig. 38 & 39: 1st Artillery Regiment was renamed Crown's Artillery and again in 1982 **King's Artillery Regiment**, and wears both types of the badge today.

Fig. 40: **Not in use** because Zealand Artillery Regiment merged with King's Artillery in 1982.

Fig. 41 & 42: The badges of **North Jutland Artillery Regiment** again show the lion & hearts of Jutland. The new version is exactly like the old one, but smaller, and both types are worn today.

Fig. 43: The lions of Schleswig superimposed on a gun barrel is the badge of **South Jutland Artillery Regiment**.

Fig. 44 & 45: From 1982 the badges of Zealand and Jutland Air Defence Regiments are used only as a special marking for **AA gunners** worn on the breast pocket. The motto says 'LOOK TO THE SKY'.

Fig. 46: The badge of the General Inspector Artillery was taken over by the **Army Artillery School**.

Fig. 47: A circular templet used in entrenchment works is the main feature of the badge of **Zealand Engineer regiment**.

Fig. 48: **Jutland Engineer Regiment** has the same motif with a scroll reading 'JUTLAND'.

Fig. 49: The badge of the General Inspector Engineers has been taken over by the **Army Engineer and NBC-School**.

Fig. 50 & 51: Signal units became independent in 1947 and were given the torch with crossed swords and flashes. Both versions are worn by **Zealand Signal Regiment**, the old type having become popular lately.

Fig. 52: **Jutland Signal Regiment** has the same motif and the scroll reading 'JUTLAND'.

Fig. 53: The badge of the General Inspector Signals is taken over by the **Army Signal School**.

Fig. 54: the military carriage wheel and pistols is the badge of **Zealand Service Support Regiment**.

Fig. 55: The same motif is used by **Jutland Service Support Regiment** with the scroll added.

Fig. 56: The badge of the General Inspector Service Support was given to the **Army Service Support and Military Police School**.

Fig. 57: The National Arms surrounded by a wreath is authorized as the common **Badge of the Army**, used by generals etc.

Fig. 58: The badge of the General Staff is now worn by the **Army Operational Command**.

Fig. 59: The officer's neckplate and rapiers make the badge of the **Army Officers' Academy**.

Fig. 60: The badge of the **Army Material and Traffic School** was originally worn by the Army Ordnance Corps until reorganization in 1967.

Fig. 61: The flaming grenade and the crowned wreath was given to **Army Material Command** when established in 1967.

Fig. 62: The badge of the ADCs to His Majesty King Frederik IX is **Not in use**.

Fig. 63: The Royal Cypher of Queen Margrethe is the motif of the badge of Her **Staff of ADCs**.

Fig. 64: **Home Guard Command** has the torch of

liberty with the battle-axe and submachine gun of the resistance movements through the times.

Fig. 65 - 72: The badges of the Home Guard Regions have the same kind of shield and a scroll with the number. **Region I** has the arms of Hvetbo county (North Jutland), and **Region II** the iron-clad fist of Niels Ebbesøn, freedom fighter from c. 1340. The arms of Ribe town form the badge of **Region III**, and the fleur-de-lis from Odense was given to **Region IV**. The badge of **Region V** has the symbols of another freedom fighter, Archbishop Absalon from c. 1200, and parts of the arms of Copenhagen form the badge of **Region VI**. **Region VII** has the dragon of Bornholm, as Fig. 33, and finally Maribo county arms are worn by **Region VIII**.

Fig. 73: Officers on duty in the **Ministry of Defence** wear the official crown of Denmark.

Fig. 74: The hat and caduceus of Hermes, god of trade, form the badge of **Defence Pay Corps**.

Fig. 75: The badge of **Defence Medical Corps** has Aesculapius' staff within a crowned wreath.

Fig. 76: The **Defence Legal Corps** has a wreath of thistle upon which two fasces, symbol of law.

Fig. 77: The crowned lyre characterizing music is **Not in use**, as military musicians wear their regimental badge since 1962.

Fig. 78: See Fig. 36 - **Jutland Dragoons**.

Fig. 79: The latest badge is that of the **UN Forces Training Centre**, with the portcullis separating two opponents and the palms of UN.

FARVETAVLER

Baggrunden viser de forskellige muligheder
for brugen af underlag til afdelingsmærket

COLOUR PLATES

The background illustrates various ways of
using the coloured pad behind the badge

Figur
1-8

1

2

3

4

5

6

7

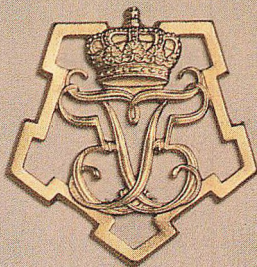

8

Figur
9-16

9

10

11

12

13

14

15

16

Figur
17-24

17

18

19

20

21

22

23

24

Figur
25-32

25

26

27

28

29

30

31

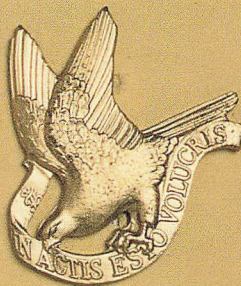

32

Figur
33-40

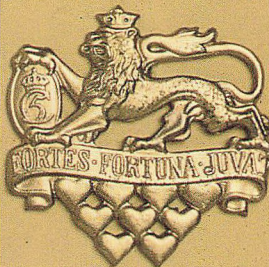
33

34

35

36

37

38

39

40

Figur
41-48

41

42

43

44

45

46

47

48

Figur
49-56

49

50

51

52

53

54

55

56

Figur
57-64

57

58

59

60

61

62

63

64

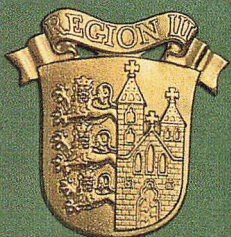
Figur
65-72

65

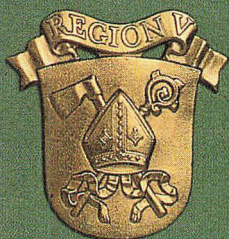
66

67

68

69

70

71

72

Figur
73-77

73

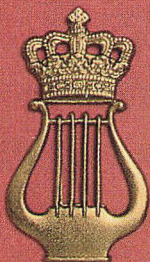
74

75

76

77

78

79

80

Den danske Hærs første afdelingsmærker blev taget i brug i 1949 efter britisk mønster. De blev indført for at kunne skelne de enkelte enheder fra hinanden.

Der gøres rede for tilblivelsesprocessen, bl.a. med en række udkast og arbejds-skitser, og der gives en forklaring om den tekniske fremstilling, efter at arbejdstegningen er godkendt.

Bogens farvetavler viser de 79 afdelingsmærker, som repræsenterer Danmarks regiment, brigader, militærregioner og andre myndigheder.

Oberst C.-G. Schöller har i sin bog fortalt om og beskrevet afdelingsmærkerne. Med de træk af de gamle afdelingers historie og med symbolerne på deres virke, som indeholdes i mærkerne, er bogen blevet meget mere end en heraldisk redegørelse. Den er et vigtigt og veldokumenteret bidrag til hærens historie.

O.R. Helmer Jensen
Oberst – Militærskribent

Det kongelige Garnisonsbibliotek har gennemgået manuskriptet til »Hærens afdelingsmærker efter 1945«, og kan udtale, at der med dette arbejde er skabt en glimrende, historisk velunderbygget fremstilling, som i såvel civile som militære kredse vil afhjælpe et mangeårigt militær- og traditionshistorisk savn.

C.L.E.N. Ibh
Oberstlojtnant/Hærbibliotekar
Chef for Det kongelige Garnisonsbibliotek

Carl-Gustav Schöller er i dag oberst og chef for Sjællandske Ingeniørregiment i Farum.

Han blev indkaldt til ingeniørtropperne i 1953 og forrettede afvekslende geledtjeneste efter officersskolen, bl.a. ved Det danske Kommando i Tyskland og FN-styrken i Gaza. Han gennemgik militær ingeniøruddannelse 1968-70 og kom derefter til Hærstaben, hvor et af arbejdsområderne var militær traditionspleje, herunder anvendelsen af afdelingsmærker.

Det var netop der – i 1974 – at fundet af et stort antal gamle dokumenter fra Hærens Uniformskommission og dens virksomhed i tiden efter 2. Verdenskrig inspirerede ham til at begynde på manuskriptet om afdelingsmærkernes historie.